

Pro gradu -tutkielma
Maantiede

ASUNTOPOLITIIKKA JA VIERASKIELISEN VÄESTÖN ALUEELLINEN KESKITTYMINEN
HELSINGISSÄ VUOSINA 1992–2005

Katja Vilkama

2006

Ohjaaja:

Mari Vaattovaara

HELSINGIN YLIOPISTO
MAANTIETEEN LAITOS

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion) Faculty Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution) Department Maantieteen laitos	
Tekijä – Författare) Author Katja Vilkama			
Työn nimi – Arbetets title) Title Asuntopoliitikka ja vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992–2005			
Oppiaine – Läroämne) Subject Maantiede			
Työn laji – Arbetets art) Level Pro Gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and Year syyskuu 2006	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of Pages 115 s. + liitteet	
Tiivistelmä – Referat) Abstract <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Helsingin maahanmuuttajataustaisen väestön alueellista keskittymistä vuosina 1992–2005 ja tarkastella erityisesti Helsingin asuntopoliittisten toimenpiteiden vaikutusta kehitykseen. Samalla tarkasteltiin Helsingin kaupungin poliittisista linjauksista välittyvää kuvaa etniseen segregaatioon suhtautumisesta. Maahanmuuttajataustaisuuden määrittelijänä käytettiin tutkimuksessa vieraskielisyyttä. Helsingin asuinalueiden etnistä eriytymistä lähestyttiin Anderssonin ja Molinan kehittämän segregaatoteorian näkökulmasta. Anderssonin ja Molinan mukaan asuinalueiden segregoituminen syntyy ja muotoutuu erilaisten, toisiinsa yhtä aikaa vaikuttavien muuttoliikeprosessien seurauksena. Institutionaalisesti synnytetty muuttoliike, kuten kaupungin asuntopoliittisten ja ulkomaalaispoliittisten toimenpiteiden aiheuttama muuttoliike, on yksi keskeisistä etnisen segregaatian muodostumiseen vaikuttavista prosesseista.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostui Helsingin väestön alueellista sijaintia ja asuntokantaa koskevista tilastoista sekä kaupungin asuntopoliittisista ja ulkomaalaispoliittisista ohjelmista. Vieraskielisen väestön alueellista keskittymistä tarkasteltiin osa-alue- ja rakennustasolla GIS-menetelmien ja tilastollisten menetelmien avulla. Kaupungin asuntopoliitikkaa analysoitiin hollantilaisten tutkijoiden Musterdin ym. kehittämän luokittelumenetelmän avulla. Musterd ym. jaottelevat kaupunkien harjoittaman politiikan hajauttaviin ja kompensoiviin ohjelmiin.</p> <p>Helsingin asuntopoliitikka on vahvasti hajauttamiseen pyrkivää. Etninen segregaatio nähdään kaupungin asunto- ja ulkomaalaispoliittisissa ohjelmissa uhkaavana, joskin etnisten vähemmistöjen keskinäisen tuen merkitys tiedostetaan, eikä pieniä keskittyymiä pidetä tästä syystä haitallisena. Hajauttamispyrkimyksestä huolimatta vieraskielinen väestö on Helsingissä painottunut voimakkaasti kaupungin itäisiin ja koillisiin osiin sekä Luoteis-Helsinkiin. Alueellisessa keskittymisessä näkyvä malli syntyi heti 1990-luvun alussa maahanmuuton vilkastuttua. Helsinkiin muuttaneet maahanmuuttajat ohjautuivat asumaan alueille, joilla kaupungin vuokra-asuntoja oli helposti saatavilla. Kaupungin asuntopoliittiset toimenpiteet, erityisesti uustuotantoalueiden ja arava-asuntojen sijainti sekä kaupungin asunnonjakokäytännöt vaikuttivat olennaisesti vieraskielisen väestön alueelliseen sijoittumiseen 1990-luvulla. Myös Suomen harjoittama pakolais- ja paluumuuttopolitiikka on vaikuttanut kehityksen taustalla.</p> <p>2000-luvulla samat maahanmuuttajien asuinalueina 1990-luvun alussa korostuneet alueet ovat edelleen vieraskielisen väestön tyypillisimpiä asuinalueita. Vieraskielisen väestön keskittyminen on jatkunut, vaikka samalla on tapahtunut myös jonkinasteista alueellista tasoittumista. Uusille alueille levittäytyminen on pääasiassa suuntautunut itäisen ja koillisen Helsingin sisällä tai niiden läheisyydessä sijaitseville alueille. Kantäväestön muuttoliike ja asuntomarkkinoiden muutokset näyttäisivät nousseen asuntopoliittikan rinnalle olennaisina Helsingin etniseen eriytymiseen 2000-luvulla vaikuttaneina tekijöinä.</p> <p>Etninen segregaatio näyttäytyy Helsingissä toistaiseksi kaupungin harjoittamasta sosiaaliseen sekoittamiseen pyrkivästä asuntopoliitikasta johtuen kortteli- ja kiinteistökohtaisena. Selkeinä maahanmuuttajataustaisen väestön keskittyminä erottuvien kiinteistöjen määrä on Helsingissä koko asuntokantaan suhteutettuna hyvin pieni. Määrä on kuitenkin kaksinkertaistunut vuosina 1996–2002. Maahanmuuttajataustaisen väestön keskittyminen koskee Helsingissä pääasiassa kaupungin vuokra-asuntopoliittista sektoria. Ero aravakiinteistöjen ja asunto-osakeyhtiöiden omistamien talojen kesken on huomattava.</p>			
Avainsanat – Nyckelord) Keywords alueellinen keskittyminen, etninen segregaatio, asuntopoliitikka, vieraskielinen väestö, maahanmuuttaja			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Kumpulan tiedekirjasto			
Muita tietoja) Övriga uppgifter) Additional information			

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion) Faculty Faculty of Science		Laitos – Institution) Department Department of Geography	
Tekijä – Författare) Author Katja Vilkama			
Työn nimi – Arbetets title) Title Housing policy and spatial concentration of immigrant population in Helsinki in 1992–2005			
Oppiaine – Läroämne) Subject Geography			
Työn laji – Arbetets art) Level Master's Thesis		Aika – Datum – Month and Year September 2006	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of Pages 115 pages + appendix	
Tiivistelmä – Referat) Abstract <p>The aim of the thesis was to study the extent of spatial concentration of immigrant population in Helsinki and to analyse the impact of housing policy on ethnic residential segregation in 1992–2005. For the purpose of the study, immigrant population was defined based on the language spoken at home.</p> <p>The theory of residential segregation by Andersson and Molina formed the main theoretical framework for the study. According to Andersson and Molina ethnic residential segregation results from different dynamic intra-urban migration processes. Institutionally generated migration, i.e. migration patterns generated by various housing and immigrant policies and procedures, is one of the central factors in the development of ethnic segregation.</p> <p>The data of the study consisted of population and housing statistics and housing and immigrant policy documents of Helsinki municipality. Spatial concentration of immigrant population was studied both at district and building levels using GIS-methods and statistical methods. The housing policy of Helsinki municipality was analysed using a method created by Musterd et al. Musterd et al. categorise two types of policy approaches to residential segregation: spatial dispersion policy and compensating policy.</p> <p>The housing policy of Helsinki has a strong focus on social mixing and spatial dispersion of housing stock. Ethnic segregation is regarded as a threat. The importance of ethnic communities and networks is, however, acknowledged and small-scale concentration is therefore not considered harmful. Despite the spatial dispersion policy, the immigrant population is concentrated in the eastern, north-eastern and north-western suburbs of Helsinki. The spatial pattern of concentration was formed already at the beginning of the 1990's when immigration to Finland suddenly peaked. New immigrant groups were housed in the neighbourhoods where public housing was available at the time. Housing policy, namely the location of new residential areas and public housing blocks and the policies of public housing allocation were key factors influencing the residential patterns of immigrant population in the 1990's. The immigration and refugee policies of the state have also had an impact on the development.</p> <p>The concentration of immigrant population has continued in the same areas in the beginning of the 2000's. Dispersion to new areas has mainly taken place within the eastern and north-eastern parts of the city or in the adjacent areas. The migration patterns of native population and the reasonably rapid changes in the housing market have emerged as new factors generating and influencing the ethnic residential segregation in Helsinki in the 2000's.</p> <p>Due to social mixing and spatial dispersion policies, ethnic segregation in Helsinki has so far been fairly small-scale, concentrated in particular housing blocks. The number of residential buildings with a high share of immigrant population is very modest. However, the number of such buildings has doubled between 1996–2002. The concentration of immigrant population concerns mainly the public housing sector. The difference in the level of concentration between the public housing sector and privately owned housing companies is remarkable.</p>			
Avainsanat – Nyckelord) Keywords spatial concentration, ethnic residential segregation, immigrant population, housing policy			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Kumpula Science Library			
Muita tietoja) Övriga uppgifter) Additional information			

1. Johdanto	2
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja merkitys.....	2
1.2. Tutkimuksen taustaksi	7
1.2.1. <i>Katsaus Suomen maahanmuuttotilanteeseen</i>	7
1.2.2. <i>Helsingin maahanmuuttajataustainen väestö</i>	11
2. Tutkimuksen teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet	14
2.1. Aikaisemmat tutkimukset etnisestä segregaatiosta.....	14
2.2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet	20
2.2.1. <i>Maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen, vieraskielinen väestö</i>	20
2.2.2. <i>Asuntopolitiikka ja ulkomaalaispolitiikka</i>	21
2.2.3. <i>Segregaatio – alueellinen eriytyminen</i>	22
2.3. Anderssonin ja Molinan teoria tutkimuksen viitekehystenä	25
3. Tutkimuksen aineisto ja menetelmät	28
3.1. Tutkimusaineisto	28
3.1.1. <i>Tilastointiin ja tilastojen soveltamiseen liittyviä ongelmia</i>	30
3.2. Tutkimuksen menetelmät	32
4. Helsingin kaupungin asuntopoliittiset toimenpiteet ja suhtautuminen asuinalueiden etniseen eriytymiseen	36
4.1. Kaupungin asuntopolitiikan yleisiä piirteitä ja asuntorakentamisen muutoksia	36
4.1.1. <i>Helsingin asuntomarkkinoiden ja asuntokannan muutokset tutkimusjakson aikana</i>	41
4.1.2. <i>Kaupungin vuokra-asuntojen jakokäytännöt</i>	44
4.2. Suhtautuminen maahanmuuttajien asumiseen ja etniseen segregaatioon.....	48
4.2.1. <i>Kansallisen politiikan taso</i>	48
4.2.2. <i>Maahanmuuttajien huomioiminen Helsingin kaupungin asuntopolitiikassa</i>	52
4.2.3. <i>Etniseen segregaatioon suhtautuminen kaupungin muissa poliittisissa linjauksissa</i>	56
4.3. Helsingin asuntopolitiikka: hajauttavaa vai kompensoivaa?	59
5. Vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992–2005.....	61
5.1. <i>Vieraskielisen väestön keskittyminen rakennustasolla</i>	75
6. Tulosten tarkastelua.....	83
6.1. <i>Kaupungin asuntopolitiikan rooli asuinalueiden etnisessä eriytymisessä</i>	88
6.2. <i>Helsingin etninen segregaatio Anderssonin ja Molinan teorian valossa</i>	97
7. Pohdintaa etnisen segregaation vaikutuksista ja sosiaalisen liikkuvuuden mahdollisuuksista	101
8. Lopuksi	104
Lähteet	109
Liitteet.....	116

1. Johdanto

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat ja merkitys

Kaupunkirakenteen alueellinen eriytyminen on ollut viimeaikaisten kaupunkitutkimusten keskeisiä tutkimusaiheita. 1990-luvulla kansainvälinen alueellista eriytymistä käsitellyt keskustelu liikkui erityisesti kaupungeissa tapahtuvan sosiaalisen polarisaation ja sille vastakkaisena ja samalla täydentävänä kehityssuuntana esitetyn professionalisoitumisen välillä (ks. esim. Sassen 1991; Hamnett 1994, 1996; Burgers 1996; Vaattovaara & Kortteinen 2003). Vuosikymmenen loppupuolella ja erityisesti 2000-luvulla tutkimuksen keskiöön ovat nousseet kysymykset sosiaalisesta syrjäytymisestä ja naapurustovaikutuksen merkityksestä (esim. Musterd ym. 2003; Murie & Musterd 2004; Murie 2005). Asumisen muutokset ja aluerakenteessa tapahtuva eriytyminen ovat olleet tutkimuskeskustelun polttopisteessä myös Suomessa (ks. esim. Vaattovaara & Kortteinen 2001; Kortteinen & Vaattovaara 2003).

Etninen segregaatio on yksi alueellisen eriytymisen kenties näkyvimmistä muodoista. Tutkimus oli pitkään profiloitunut Pohjois-Amerikan mustan väestön asumissegregaation ja sen vaikutusten tutkimukseen, erityisesti niin sanotun alaluokan syntymiseen ja alikehityksen kierteisiin liittyen. Euroopassa asuinalueiden etniseen eriytymiseen ja maahanmuuttajien heikkoon asemaan työ- ja asuntomarkkinoilla havahduttiin todenteolla viimeistään 1990-luvulla tapahtuneiden taloudellisten ja yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Lamasta ja tuotannon rakennemuutoksesta aiheutunut työttömyyden voimakas kasvu johti useissa Euroopan maissa tilanteeseen, jossa tuloerot alkoivat kasvaa ja heijastua kaupunkirakenteessa näkyvänä alueellisena eriytymisenä (Musterd ym. 1998).

Useissa eurooppalaisissa kaupungeissa, osin myös Helsingissä, on ollut havaittavissa kahdensuuntaista muuttoliikettä: hyvin toimeentuleva keski- ja yläluokka muuttaa perhe-tilanteestaan ja elämäntapapreferensseistään riippuen joko kaupunkien omakotitaloalueille ja naapurikuntiin tai kaupungin keskustan gentrifikoituneille ydinalueille. Työttömät tai muuten heikommin toimeentulevat ihmiset jäävät näiden kahden asuinvyöhykkeen välissä sijaitseviin kaupungin lähiöihin. Tuloksena on syntynyt tilanne, jossa työttömyys ja etnisuus ovat alkaneet alueellistua (esim. Kesteloot 1998; Vaattovaara 1998; Kortteinen & Vaattovaara 1999; Vaattovaara & Vuori 2002). Asuntopolitiikalla ja asuntopoliittisilla toimenpiteillä on tämänkaltaisessa tilanteessa suuri merkitys heikoimmin toimeentulevien

kotitalouksien alueellisen keskittymisen ja alihityksen kierteiden ehkäisemisessä. Erityisesti se, missä eri asuinmuodot sijaitsevat, kuinka niihin pääsyä säädelään ja miten asumista tuetaan, jos ollenkaan, vaikuttaa sosio-ekonomisen ja sitä kautta usein myös etnisen segregaatian muotoutumiseen (Andersen & Clark 2003: 95).

Asuntopolitiikan lisäksi useat tutkimukset ovat korostaneet siirtolaisuushistorian ja kansallisen hyvinvointivaltiomallin sekä siinä tapahtuneiden muutosten merkitystä kaupunkirakenteen etnisen segregoitumisen taustalla (ks. esim. Musterd ym. 1998; Musterd & Ostendorf 1998). Makrotason institutionaalisten rakenteiden ja taloudellisten ja poliittisten prosessien lisäksi kaupunkirakenteen sosiaaliseen ja etniseen eriytymiseen vaikuttavat kuitenkin myös mikrotason prosessit, kuten kaupungin sisäinen muuttoliike ja kotitalouksien yksilölliset päätökset ja valinnat asuntotyyppin ja asuinympäristön suhteen. Alueellisesti eriytynyt kaupunki syntyy ja muotoutuu kaupungin asukkaiden muuttoliikkeen tuloksena, jolle institutionaaliset rakenteet ja prosessit asettavat raamit.

Skandinaavista, sosio-demokraattista hyvinvointimallia on perinteisesti pidetty liberaalista ja korporatiivista hyvinvointijärjestelmää parempana mallina sosiaalisen epätasa-arvoisuuden ehkäisemisen kannalta (ks. Esping-Andersen 1990). Tästä huolimatta, tai kenties jopa skandinaavisen hyvinvointimallin seurauksena, kuten tutkijat Andersen ja Clark (2003) sekä Andersson ja Molina (2003) esittävät, asuinalueiden etninen eriytyminen on noussut kasvavaksi ongelmaksi myös Pohjoismaissa. Erityisesti Ruotsin, Norjan ja Tanskan suurkaupunkeihin on syntynyt etnisen segregaatian tuloksena kaupunginosia, joissa valtaosa asukkaista on ensimmäisen tai toisen polven maahanmuuttajia. Vanha hyvinvoinnin resepti, johon tehokas asuntojen tuotanto ja asuntojen tarjoaminen syrjäytymisriskin alla eläville ihmisille on sisältynyt, on muuttunut ruotsalais- ja tanskalaistutkijoiden mukaan osaksi segregoitumisen ongelmaa ja syytä. Vallalla ollut asuntopolitiikka on tarjonnut parempia ja laadukkaampia asuntoja koko väestölle, mutta se ei ole onnistunut estämään segregatiota useista samanaikaisesti vaikuttaneista ristiriitaisista poliittisista toimenpiteistä johtuen (Andersen & Clark 2003; Andersson & Molina 2003).

Pohjoismaisten tutkijoiden tavoin myös Murie (2005) on esittänyt kriittisiä näkemyksiä julkisen sektorin roolista asuntomarkkinoiden toimijana. Hän kritisoi oletusta, jonka mukaan julkinen sektori tarjoaisi automaattisesti yhtäläisiä ja yhtä laadukkaita palveluja kaikille kansalaisille heidän tarpeestaan riippuen. Päinvastoin, Murie väittää julkisen sekto-

rin palveluiden rakentavan ja ylläpitävän yhteiskunnassa vallitsevaa epätasa-arvoisuutta eri väestöryhmien kesken. Hänen mukaansa kotitaloudet, jotka on asunnonjaossa katsottu hyväksi vuokralaisiksi, ovat etulyöntiasemassa asuntoja tarjottaessa. Heille tarjotaan yleensä jo lähtökohtaisesti laadultaan parempia asuntoja. Lisäksi juuri heillä on usein paremmat mahdollisuudet valita tarjolla olevista vaihtoehdoista ja odottaa parhainta tarjousta. Vastavasti ne kotitaloudet, jotka on asunnonjaossa luokiteltu vaikeiksi tapauksiksi, ovat usein myös niitä, joiden mahdollisuudet valita ja odottaa parempia vaihtoehtoja ovat heikot. Näin ollen he ohjautuvat muita useammin laadultaan heikoimpiin kiinteistöihin tai maineiltaan stigmatoituneille alueille. Murien mukaan asumisen eriarvoisuutta ylläpitävät prosessit eivät ole virallisia tai läpinäkyviä, vaan ne ovat yhteydessä julkisen sektorin palveluntuottajiin ja kiinteistönomistajiin kohdistuviin paineisiin sekä institutionaalisen rasismin prosesseihin (Murie 2005: 162).

Tässä tutkimuksessa Helsingin asuinalueiden etnistä eriytymistä tarkastellaan Anderssonin ja Molinan, Andersenin ja Clarkin sekä Murien esille nostamasta kritiikistä käsin. Tutkimus pyrkii selvittämään kaupungin maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisen keskittymisen kehityskulkua ja vastaamaan erityisesti kysymykseen siitä, missä määrin ja miten kaupungin asuntopoliittiset toimenpiteet ja käytännöt ovat vaikuttaneet kaupunkirakenteen etniseen eriytymiseen Helsingissä. Samalla tarkastellaan Helsingin kaupungin poliittisista linjauksista välittyvää kuvaa etniseen segregaatioon suhtautumisesta. Helsingin asuinalueiden etnistä eriytymistä tarkastellaan reilun kymmenen vuoden ajanjaksolla vuosina 1992–2005. Tutkimusjakson aikana maahanmuuttajataustaisen väestön määrä on Helsingissä moninkertaistunut.

Vaattovaara (1998) on osoittanut, että pääkaupunkiseudun sosio-ekonominen eriytyminen on tähän mennessä ollut hyvin mosaiikkimaista. Useiden eurooppalaisten suurkaupunkien kehityksestä poiketen, pääkaupunkiseudulle ei ole muodostunut kokonaisia asuinalueita, jotka olisivat jääneet sosio-ekonomiselta kehitykseltään selvästi muita alueita jälkeen. Yli 30 vuoden ajan harjoitettu sosiaaliseen sekoittumiseen tähtäävä asuntopoliittika on pitänyt huolen siitä, että Helsingin asuinalueille on rakennettu vapaarahoitteisia asuntoja ja sosiaalisesti tuettuja vuokra-asuntoja rinta rinnan. Koska suomalainen asuntokanta on tämän lisäksi eurooppalaiseen tasoon verrattuna varsin hyväkuntoista, julkisen sektorin vuokra-asuntokanta mukaan lukien, ei pääkaupunkiseudulle ole syntynyt eurooppalaisen mittakaavan mukaisia ränsistyneitä tai slummiutuvia asuinalueita. Huono-osaisuus on pääkau-

punkiseudulla hajaantunut kokonaisten asuinalueiden sijaan pienille, pistemäisille alueille, tai tiettyihin asuinkiinteistöihin, joita tutkijat nimittävät köyhyystaskuiksi (Vaattovaara 1998). Tämänkaltaisia alueita esiintyy erityisesti Helsingin kaupungin itälaidalla. Työmarkkinoiden rakenteellisten muutosten ja kaupungin sisäisen muuttoliikkeen seurauksena huono-osaisimmat alueet ovat kuitenkin alkaneet jäädä viimeaikaisessa taloudellisessa kehityksessä ja hyväosaisen väestöosan irtiotossa suhteellisesti jälkeen (Vaattovaara & Kortteinen 2001; Kortteinen & Vaattovaara 2003)

Aikaisempien tutkimusten perusteella Helsingin etninen eriytyminen näyttösi olevan sosio-ekonomisen eriytyminen tapaan suhteellisen pirstaleista (Lankinen 2001a). Helsingistä ei löydy suuria maahanmuuttajalähiöitä, joissa maahanmuuttajataustaisen väestön osuus asukkaista nousisi jopa 80–90 prosenttiin. Maahanmuuttajien keskittymistä tietyille asuinalueille on kuitenkin havaittavissa (esim. Kauppinen 1998, 2000a; Pohjanpalo 2005). Helsingin maahanmuuttajataustainen väestö asuttaa tyypillisimmin kaupungin itäisiä ja koillisia osia eli samoja alueita, joilla Vaattovaaran kuvaamat köyhyystaskut ovat olleet kasvussa (Vaattovaara & Kortteinen 2003: 2139).

Maahanmuuttokysymykset, maahanmuuttajien yhteiskunnallinen asema ja integraatio ovat nousseet keskeisiksi kysymyksiksi Suomessa ja Euroopassa Euroopan unionin yhdentymiskehityksen myötä, jäsenmaiden tiivistäessä ja yhtenäistäessä maahanmuutto- ja sosiaalipolitiikkaansa. Euroopan unionin aluekehittämisrahaston URBAN II -ohjelman rahoituksella useissa unionin jäsenmaissa, Suomi mukaan lukien, on toteutettu aluekohtaisia kehittämisohjelmia, jotka on suunnattu taantuvien kaupunkialueiden kehittämiseen. Maahanmuuttajavaltaisten sosiaalisesti ja taloudellisesti marginalisoituneiden asuinlähiöiden syntyminen on useissa maissa ollut tärkeä ohjelmien alulle paneva voima (Andersson 2004). Etninen segregaatio ja maahanmuuttajien asumiseen liittyvät kysymykset ovat nousseet viime vuosina vahvasti esille myös Euroopan kaupunkien välisen Eurocities-verkoston järjestämissä seminaareissa ja työryhmissä.

Väestöön ja asumiseen liittyvät tutkimushankkeet ja asuinalueiden sosiaalisen eheyden korostaminen on nostettu myös Helsingissä yhdeksi kaupungin strategisista teemoista ja tutkimuskohteista vuosina 2004–2006 (Helsinki tutkii... 2004). Maahanmuuttajien asumisen alueellisen keskittymisen tutkiminen ja mahdollisen segregaatiokehityksen paikallisten piirteiden tarkastelu muodostaa kiinteän osan kaupungin sosiaalisen eheyden

ylläpitämistä ja kehittämistä tukevaa tutkimusta. Vallitsevan kehityssuunnan ja mekanismien ymmärtäminen on tärkeää, mikäli mahdollista kumuloituvaa kehitystä halutaan ehkäistä. Vaikka asuinalueiden etnistä eriytymistä ei sellaisenaan pidettäisi yksiselitteisen negatiivisena ilmiönä, voi sillä olla hyvin moninaisia ja kauaskantoisia vaikutuksia, jos siihen liittyy sosiaalista marginalisoitumista ja väestöryhmien välistä eriarvoisuutta vallan käytön ja valinnan mahdollisuuksien suhteen (Molina 2001a).

Maahanmuutosta on tullut Suomessa pysyvä ja vähintäänkin poliittisten päättäjien taholla toivottu ilmiö. Hallituksen uudessa maahanmuuttopoliittisessa ohjelmaesityksessä (Työryhmän ehdotus... 2005) korostetaan maahanmuuton merkitystä Suomen kilpailukyvyn ylläpitämiseksi ja väestön ikääntymisestä johtuvan työvoimapulan paikkaamiseksi jo lähitulevaisuudessa. Maahanmuuttoa pyritään ohjelmaesityksessä aktiivisesti lisäämään. Suuri osa maahanmuutosta suuntautuu tyypillisesti maiden pääkaupunkeihin. Myös Suomessa pysyvästi asuvista ulkomaan kansalaisista lähes kolmannes asuu Helsingissä. On siis hyvin todennäköistä, että suuri osa maahanmuutosta tulee jatkossakin suuntautumaan pääkaupunkiseudulle ja erityisesti Helsinkiin. Maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisen keskittymisen tämän hetkisen kehityssuunnan ja siihen vaikuttavien tekijöiden tarkastelu Helsingissä on tästä syystä ajankohtainen ja hedelmällinen tutkimusaihe.

Seuraavassa luvussa luodaan tutkimuksen taustaksi lyhyt katsaus Suomen maahanmuutto-tilanteeseen ja Suomessa 1990- ja 2000-luvuilla käytyyn maahanmuuttokeskusteluun. 1990-luvun taitteessa muuttunut maailmanpoliittinen tilanne on vaikuttanut Suomeen suuntautuvaan muuttoliikkeeseen ja sitä kautta olennaisesti Helsingin kaupungin maahanmuuttajaväestön kasvuun ja rakenteeseen. Helsingin maahanmuuttajataustaisen väestön rakennetta ja ominaispiirteitä kuvaillaan johdannon toisessa alaluvussa, jossa esitellään myös suurimmat kaupungissa asuvat maahanmuuttajaryhmät.

Tutkimuksen toisessa luvussa käsitellään tutkimuksen teoreettista taustaa sekä esitellään keskeiset käsitteet. Samalla luodaan katsaus aikaisempiin etnisestä segregatiosta tehtyihin tutkimuksiin. Pääpaino annetaan eurooppalaisille ja erityisesti pohjoismaalaisille etnisen segregatian tutkimuksille, jotka soveltuvat pohjoisamerikkalaisia segregatiotutkimuksia paremmin Helsingin etnisen eriytymisen vertailupohjaksi. Koska etninen segregatio näyttäytyy usein sosio-ekonomisen eriytymisen kanssa päällekkäisenä, tarkastellaan luvussa lyhyesti myös Helsingin sosiaalista eriytymistä koskevia tutkimustuloksia. Toisen luvun

lopuksi esitellään tutkimuksen keskeisen viitekehysten muodostava Anderssonin ja Molinan (2003) teoria asuinalueiden segregatiosta. Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksessa käytetty aineisto ja tutkimusmenetelmät. Samalla käsitellään myös maahanmuuttajataustaisen väestön tilastointiin ja tilastoaineiston käyttöön liittyviä ongelmia ja niiden ratkaisuja.

Neljäs luku keskittyy kuvailemaan kaupungin asuntorakentamista ja asuntopolitiikkaa maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisen keskittymisen kannalta. Luvussa kuvataan Helsingin asuntomarkkinoilla ja asuntokannassa 1990-luvun alun jälkeen tapahtuneita muutoksia sekä analysoidaan kaupungin asunto- ja ulkomaalaispolitiikan linjauksista välittyvää kuvaa etniseen segregatioon suhtautumisesta. Luvussa esitellään myös valtion tason poliittisia linjauksia maahanmuuttajien alueelliseen sijoittumiseen liittyen, sillä kansallinen politiikka ja lainsäädäntö luovat selkeät puitteet Helsingin omille asunto- ja ulkomaalaispoliittisille toimenpiteille. Viidennessä luvussa tarkastellaan Helsingin maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisessa sijoittumisessa tutkimusjakson aikana tapahtuneita muutoksia sekä pyritään hahmottamaan Helsingin etnisen segregatian muotoa ja ominaispiirteitä karttojen, tilastojen ja rakennustason aineiston avulla.

Kuudes luku tuo edellisten lukujen tutkimustulokset yhteen ja keskittyy analysoimaan asuntopolitiikan ja kaupungin asuinalueiden etnisessä eriytymisessä havaittavan kehityksen välisiä yhteyksiä. Tuloksia tarkastellaan aikaisempien tutkimusten pohjalta. Helsingin kaupunkirakenteen etniseen eriytymiseen vaikuttavia prosesseja jäsenetään Anderssonin ja Molinan segregatioteorian kautta. Seitsemännessä luvussa pohditaan etnisen segregatian vaikutuksia ja maahanmuuttajien mahdollisuuksia asuntomarkkinoilla liikkumiseen aikaisempien suomalaisten ja kansainvälisten tutkimusten pohjalta. Kahdeksas luku koostuu loppupohdinnoista ja johtopäätöksistä.

1.2. Tutkimuksen taustaksi

1.2.1. Katsaus Suomen maahanmuuttotilanteeseen

Suomalaisessa maahanmuuttopolitiisessa keskustelussa on tapahtunut tutkimusjakson aikana selvä suunnan muutos sekä lainsäädännössä että yleisessä suhtautumisessa maahanmuuttoon. Vuonna 1997 valmistuneessa ensimmäisessä Valtioneuvoston periaatepäätöksessä hallituksen uudeksi maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi maahanmuut-

toon suhtaudutaan vielä hiukan varauksella, vaikka se samalla nähdäänkin yhteiskuntaa rikastuttavana mahdollisuutena ja tervetulleena voimavarana. Kansainvälisen muuttoliikkeen lisääntyminen mielletään periaatepäätöksessä lähialueilla tapahtuneiden muutosten, Suomen EU-jäsenyyden ja yleisen kansainvälistymisen väistämättömäksi seuraukseksi, jota Suomen tulisi pyrkiä hallitusti edistämään, jotta maahanmuuton haittavaikutukset jäisivät mahdollisimman pieniksi (Valtioneuvoston periaatepäätös... 1997: 3). Hallitun maahanmuuton korostaminen periaatepäätöksen keskeisenä ydinajatuksena tulee hyvin esille periaatepäätöksen rakenteesta. Maahanmuuton lupakäytännöt ja myöntämisperusteet muodostavat ohjelman keskeisen osan. Pakolaisten vastaanotto ja siihen liittyvät kansainväliset sopimukset ja toimintamuodot muodostavat toisen keskeisen osan periaatepäätöstä, kuten jo ohjelman nimestäkin kuultaa. Kolmannen keskeisen osan vuoden 1997 periaatepäätöstä muodostavat maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvät toimenpiteet. Periaatepäätöksessä korostetaan kaikkien maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään maahanmuuttopolitiikan peruspyrkimyksenä (Valtioneuvoston periaatepäätös... 1997).

Vuonna 2005 valmistuneessa virkamiestyöryhmän ehdotuksessa hallituksen uudeksi maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi pakolaispolitiikan ja maahanmuuton uhkakuvien korostamisesta on siirrytty yhä enemmän puhumaan työvoimaperusteisen maahanmuuton merkityksestä. Samalla maahanmuuttajien kotoutumista ja yhteiskunnan monikulttuurisuutta ja syrjimättömyyttä tukevia tavoitteita ja toimenpiteitä on korostettu aikaisempaa periaatepäätöstä voimakkaammin (ks. Työryhmän ehdotus... 2005). Muutos heijastelee suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneita taloudellisia ja rakenteellisia muutoksia sekä kansainvälistyvän yhteistyön ja kilpailun merkitystä. Väestön ikääntyminen on Euroopan unionin jäsenmaiden yhteinen ongelma, jonka yhdeksi ratkaisuksi on EU:n tasollakin esitetty hallitun maahanmuuton lisäämistä.

Ajatuksia ulkomaalaisen työvoiman tarpeesta orastavan työvoimapulan paikkaamiseksi ja väestön ikääntymisen tasapainottamiseksi esitettiin Suomessa jo 1980-luvun lopulla, jolloin Suomessa esiintyi ensimmäisen kerran työvoimapulaa. Tällöin ajatus ulkomaalaisen työvoiman rekrytoimisesta ja siirtotyöläisjärjestelmän luomisesta kuitenkin hylättiin ja työvoimapulaan etsittiin ratkaisuja suomalaista työvoimapolitiikkaa kehittämällä. Ulko-

maalaisten maahanmuuttoa haluttiin säädellä, etteivät he päätyisi ainoastaan matala-palkkaisille aloille. Tämä siirrettiin käytäntöön siten, että ulkomaalaisten oli haettava oleskelu- ja työlupaa jo ennen maahan saapumista. Työpaikan piti olla tiedossa jo lupaa haettaessa. Rajoitus ei koskenut syntyperältään suomalaisia, eikä Suomen kansalaisen kanssa avioituneita tai pakolaisia. Käytännössä kyseinen lainsäädäntö tarkoitti sitä, että ulkomaalaisen henkilön oli varsin vaikeaa muuttaa Suomeen ilman sukulais- tai perhesuhteita tai pakolaisstatusta (Lepola 2000: 73-76).

Maahanmuuttoa säätelevien rajoitusten seurauksena Suomeen työn perässä muuttaneiden maahanmuuttajien määrä on pysynyt pitkään suhteellisen pienenä. Suurin osa maahanmuuttajista (60–65 %) on muuttanut Suomeen perhesiteen perusteella. Pakolaisten ja paluumuuttajien osuus koko maahanmuutosta on noin 25 prosenttia. Avioliiton kautta, pakolaisena tai paluumuuttajana Suomeen muuttaneet maahanmuuttajat muodostavat näin ollen suurimman osan Suomen maahanmuuttajaväestöstä (Työryhmän ehdotus... 2005: 5). Tältä osin Suomen maahanmuuttohistoria ja maahanmuuttajaväestön rakenne eroavat varsin olennaisesti muiden Euroopan valtioiden maahanmuuttohistoriasta. Useissa läntisen Euroopan maissa siirtolaisuutta leimasi 1950–70-luvuilla niin sanottu siirtotyöläisjärjestelmä, jonka seurauksena maihin muutti suuret määrät ulkomaalaisia työntekijöitä ja heidän perheenjäseniään entisistä siirtomaista tai Välimeren alueelta. Toisin kuin alun perin oletettiin, siirtotyöläiset eivät muuttaneetkaan takaisin kotimaihinsa, vaan jäivät asumaan Euroopan maihin. Saksan turkkilaisväestö, Ranskan algerialaisväestö ja Ison-Britannian pakistanilaisväestö ovat tyypillisiä esimerkkejä työn perässä ja sittemmin perheenyhdistämisen kautta Eurooppaan muuttaneista väestöryhmistä, jotka muodostavat nykyään merkittäviä etnisiä vähemmistöryhmiä uusissa kotimaissaan. Suomeen vastaavanlaista työperäistä maahanmuuttoa ei ole juurikaan suuntautunut aivan viime vuosien kehitystä lukuun ottamatta. Päinvastoin, suomalaiset ovat itse lähteneet työn perässä maailmalle, erityisesti länsinaapuriiimme Ruotsiin.

Suomen saama nettomuutto alkoi kääntyä positiiviseksi 1980-luvulla paluumuuton kasvaessa ja Suomen aktivoituessa pakolaispolitiikan saralla. Maahanmuutto alkoi kasvaa nopeasti kuitenkin vasta 1990-luvun vaihteessa maailmanpolitiikassa tapahtuneiden muutosten ja Suomessa tehtyjen poliittisten päätösten seurauksena. Neuvostoliiton hajottua

vuonna 1991 liikkuminen Suomen ja entisen Neuvostoliiton rajan yli helpottui, mikä lisäsi muuttoliikettä Venäjältä ja Venäjän kautta Suomeen. Turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa kasvoi merkittävästi ensimmäisten suurempien turvapaikanhakijaryhmien saapuessa Suomeen Somaliasta. Samoihin aikoihin, vuonna 1990, Suomessa tehtiin presidentti Mauno Koiviston aloitteesta poliittinen päätös entisen Neuvostoliiton alueella asuvien inkerinsuomalaisten maahanmuuton helpottamisesta. Suomalaista syntyperää oleville inkerinsuomalaisille myönnettiin niin sanottu paluumuuttajan status, joka mahdollisti maahanmuuton tiettyjen kriteerien täytyessä.¹ Inkerinsuomalaisten muuttoliike entisen Neuvostoliiton alueelta Suomeen oli voimakasta erityisesti 1990-luvun alkupuolella. Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 mahdollisti sekin omalta osaltaan aikaisempaa helpomman liikkumisen Euroopan unionin sisällä. Vaikka Suomessa vakinaisesti asuvien ulkomaalaisten määrä onkin kasvanut viimeisten viidentoista vuoden aikana erittäin nopeasti, asuu Suomessa edelleen eurooppalaisen mittapuun mukaan suhteellisen vähän maahanmuuttajia.

1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun vaihteessa Suomessa käytiin keskustelua maassa asuvien ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien parantamisesta. Siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan vuonna 1988 jättämässä mietinnössä korostettiin maassa vakinaisesti asuvien ulkomaalaisten rinnastamista asemaltaan ja oikeuksiltaan Suomen kansalaisiin ja tehtiin useita voimassa olevaa lainsäädäntöä koskevia muutosesityksiä. Neuvottelukunta ehdotti muun muassa yhdistyslakiin, poliittiseen osallistumiseen, tiettyjen ammattien ja elinkeinojen harjoittamiseen sekä kiinteän omaisuuden, kuten asunto-osakkeiden hallintaan liittyvien ulkomaalaisia koskevien rajoitteiden poistamista (Lepola 2000: 125-129). Varsinainen muutos ulkomaalaisten asemassa tapahtui kuitenkin vasta Suomen liittyttyä Euroopan neuvostoon vuonna 1989 ja ratifioitua Euroopan ihmisoikeussopimuksen toukokuussa 1990. Vuosina 1988–1995 Suomessa tehtiin tarvittavat lakimuutokset maassa vakinaisesti asuvien ulkomaalaisten perusoikeuksien turvaamiseksi (Lepola 2000: 129-174). Nykyään Suomessa vakinaisesti asuvilla maahanmuuttajilla on oikeus palveluihin ja sosiaaliturvaan samoin perustein kuin Suomen kansalaisilla.² Lisäksi nykyiseen kotouttamispolitiikkaan kuuluu ajatus maahanmuuttajataustaisen väestön oman kielen ja kulttuurin tukemisesta Suomeen sopeutumisen rinnalla. Maahanmuuttajien erityispiirteet ja

¹ Varsinainesti inkerinsuomalaisten paluumuuttoa koskeva ulkomaalaislain muutos tuotiin eduskunnan käsittelyyn vasta vuonna 1996. Sitä ennen inkerinsuomalaisten muuttoa toteutettiin hallinnollisin toimenpitein (Lepola 2000: 99).

² Valtiovaaleissa äänestäminen ja ehdolle asettuminen on kuitenkin rajattu vain Suomen kansalaisille.

tarpeet tulisi huomioida yhteiskunnan toiminnoissa ja peruspalvelujen tarjonnassa, erityisesti koulutussektorilla, päivähoidossa ja työelämässä. Kunnat ovat vastuussa julkisten peruspalveluiden järjestämisestä kaikille maahanmuuttajille ja vastaavat erityisesti pakolaisten asumisen, neuvonnan ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä kunnan ja valtionviranomaisen tekemän sopimuksen mukaisesti.

1.2.2. Helsingin maahanmuuttajataustainen väestö

Valtaosa Suomessa asuvista maahanmuuttajista on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja erityisesti Helsinkiin. Vuoden 2005 lopussa Suomessa asui 113 852 ulkomaan kansalaista, joista 44 % asui pääkaupunkiseudulla ja 27 % Helsingissä (Työministeriö 2006).³ Eri maahanmuuttajaryhmien Suomen sisäisessä painottumisessa on kuitenkin eroja. Maaryhmittäin tarkasteltuna afrikkalaiset ovat selkeimmin keskittyneitä Helsinkiin. Kaikista Suomessa asuvista afrikkalaisista 44 % asui Helsingissä vuonna 2005. Somalialaisista yli puolet on helsinkiläisiä. Muista väestöryhmistä EU-maiden kansalaiset, aasialaiset ja virolaiset ovat suhteellisen keskittyneitä Helsinkiin. Heistä noin kolmannes asuu Helsingissä. Suomen suurimman ulkomaalaisryhmän muodostavat venäläiset ovat sen sijaan tasaisemmin jakautuneet Suomessa. Heistä noin viidennes oli helsinkiläisiä vuonna 2005. Kaiken kaikkiaan Helsingin ulkomaalaisväestö edusti vuodenvaihteessa 2004/2005 yhteensä 147 eri kansalaisuutta. Heistä 58 % oli eurooppalaisia, 20 % Aasiasta, 15 % Afrikasta ja vain kaksi prosenttia Pohjois- tai Etelä-Amerikasta. Suurimpina kansalaisuusryhminä erottuvat venäläiset ja virolaiset (Peuranen & Ranto 2005: 4-5).

Vuosien 1990–2005 aikana ulkomaalaisten määrä on Helsingin kaupungin alueella viisinkertaistunut. Kasvu oli erityisen nopeaa 1990-luvun alkupuolella. Tutkimusjakson loppupuolella kasvutahti on tasoittunut. Vuonna 2004 Helsingin ulkomaalaisväestön määrä pieneni ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1985 (Peuranen & Ranto 2005: 2-4). Lasku johtunee pääosin kyseisenä vuonna tehdystä väestörekisteritietojen tarkistamisesta (ks. tarkemmin luku 3.1.1) sekä Suomen kansalaisuuden myöntämisistä. Vieraskielisten määrän sijaan jatkoi edelleen kasvuaan. Helsingissä asui vuodenvaihteessa 2005/2006 42 579 vieraskielistä asukasta. Ruotsinkielisen väestön määrän vieraskieliset ohittivat vuonna

³ Työministeriön luvut perustuvat tilastokeskuksen tilastoihin, jotka ovat vuoden viimeisen päivän tilastoja. Helsingin seudun aluesarjassa, josta valtaosa tämän tutkimuksen tilastoista on peräisin, tilastot ovat vuodenvaihteen lukuja. Käytännössä tilastokeskuksen vuoden 2005 (31.12.2005) tilastot vastaavat siis aluesarjan vuodenvaihteen 2005/2006 (1.1.2006) tilastoja.

2003. Helsingin väestöstä puhuu äidinkielenään ruotsia 6,2 %, kun taas vieraskielisten osuus on 7,6 % (Helsingin seudun aluesarjat 2006). Kaiken kaikkiaan helsinkiläiset puhuivat äidinkielenään yli 90 eri kieltä. Suurimmat vieraskielisten ryhmät vuonna 2005 olivat venäjää, somalia, viroa, englantia ja arabiaa äidinkielenään puhuvat ihmiset (taulukko 1). Kieliryhmiä tarkasteltaessa on huomattava, että ruotsin kieltä puhuvat Ruotsin kansalaiset sulautuvat äidinkieltensä perusteella suomenruotsalaisten ryhmään, eivätkä näy vieraskielisten joukossa omana ryhmänään.

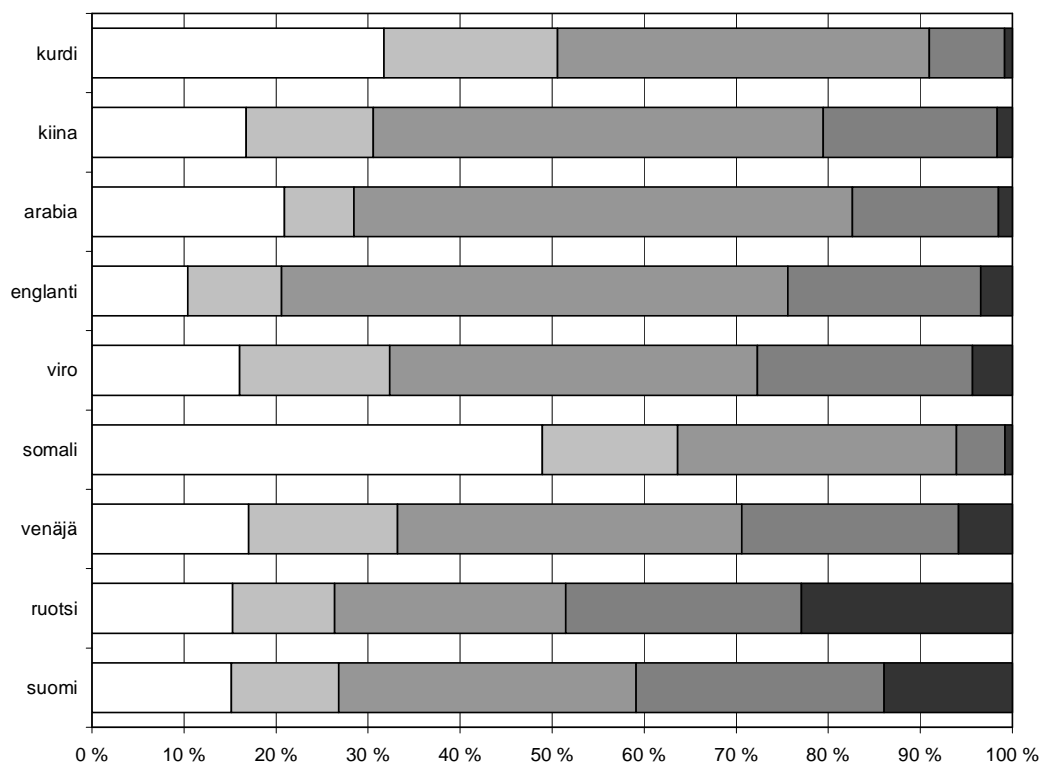
Taulukko 1. Suurimmat ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisen väestön ryhmät Helsingissä vuodenvaihteessa 2004/2005 (Helsingin väestö vuodenvaihteessa... 2005).

KANSALAISSUUS		ÄIDINKIELI	
ulkomaalaiset yht.	29 186	vieraskieliset yht.	39 404
suurimmat ryhmät:		suurimmat ryhmät:	
Venäjä ja ent. NL	5 276	venäjä	9 772
Viro	4 583	somali	4 449
Somalia	2 447	viro	4 261
Ruotsi	1 210	englanti	2 881
Britannia	852	arabia	1 802
USA	740	kiina	1 338
Kiina	731	kurdi	1 044
Turkki	680	espanja	999
Irak	626	turkki	933
Saksa	614	saksa	916
Intia	522	ranska	818
Thaimaa	499	vietnam	782
Serbia ja Montenegro	452	albania	599
Italia	409	thai	562
Ranska	394	persia, farsi	493
Ukraina	388	bengali	469
Japani	361	italia	427
Kongon dem. tasavalta	339	japani	378
Iran	311	puola	341
Vietnam	295	bosnia	267
muut	7 457	muut	5 873

Helsingin maahanmuuttajataustainen väestö on ikärakenteeltaan kantaväestöä nuorempaa. Lasten osuus on vieraskielisen väestön keskuudessa korkeampi ja vastaavasti yli 65-vuotiaiden osuus on suomen- tai ruotsinkielistä väestöä huomattavasti pienempi. Vieraskielisistä vain 3,5 % on yli 65-vuotiaita, kun vastaava osuus on suomenkielisillä 14 % ja ruotsinkielisillä 23 %. Myös nuorten työikäisten ikäryhmä (25–39-vuotiaat) on vieraskielisten ryhmässä selvästi korostunut (Helsingin väestö vuodenvaihteessa... 2005: 16). Lasten korkea osuus näkyy vieraskielisten lasten kokonaismäärässä suhteessa koko Helsingin lapsiväestöön. Vieraskielisten lasten osuus 0–6-vuotiaista helsinkiläislapsista on 10 % (Gissler

ym. 2006: 41) ja peruskouluikäisistä 7–15-vuotiaista lapsista 8,5 %. Joillakin asuinalueella osuudet nousevat huomattavasti tätäkin suuremmiksi (ks. Peuranen & Ranto 2005: 18-19). Vieraskielinen väestö ei kuitenkaan ole ikärakenteeltaan homogeeninen ryhmä, vaan erot ikärakenteessa ovat suuria eri ryhmien kesken (kuvio 1). Lasten osuus on erityisen korostunut pakolaistaustaisten ryhmien kohdalla. Esimerkiksi Helsingin somalinkielisestä väestöstä 49 % on alle 15-vuotiaita. Kurdinkielisten kohdalla 0–15-vuotiaiden osuus on 32 %. Suurimmista kieliryhmistä venäläiset ja virolaiset muistuttavat eniten suomen- ja ruotsinkielisten ikäjakaumaa, joskin ero yli 65-vuotiaiden kohdalla on ilmeinen.

Kuvio 1. Helsingin suurimpien kieliryhmien ikäjakauma vuodenvaihteessa 2004/2005 (Helsingin väestö vuodenvaihteessa... 2005).

Ikärakenteessa ja alueellisessa jakautumisessa havaittavien erojen lisäksi Helsingin maahanmuuttajat eroavat toisistaan luonnollisesti myös sosio-ekonomiselta ja kulttuuriselta taustaltaan ja maahanmuuton syiden perusteella. Työministeriön vuonna 2005 julkaisema tutkimus osoitti, että lähtömaa ja maahanmuuton syyt heijastuvat varsin selkeästi maahanmuuttajaryhmien asemaan yhteiskunnassa (Hämäläinen ym. 2005). Esimerkiksi erot maahanmuuttajaryhmien työllistymisasteessa ovat suuria. Venäläiset ja virolaiset ovat yleisesti ottaen työllistyneet nopeammin kuin Euroopan ulkopuolisista tai niin sanotuista pakolais-

maista muuttaneet maahanmuuttajat. Maahanmuuttajataustaisen väestön työllistyminen on tutkimusjakson aikana parantunut, mutta työttömyys on edelleen maahanmuuttajaväestön keskuudessa selvästi suomalaisen kantaväestön tasoa korkeampaa (Työministeriö 2006).

2. Tutkimuksen teoreettinen tausta ja keskeiset käsitteet

2.1. Aikaisemmat tutkimukset etnisestä segregatiosta

Etnistä segregatiota on tutkittu pohjoisamerikkalaisen kaupunkisosiologian alalla varsin laajasti. Massey ja Dentonin (1993/1998) mukaan köyhyyden kierrettä ja kaupunkeihin muodostuneen alaluokan syntymistä selitettiin Yhdysvalloissa 1960–1980-luvuilla erityisesti köyhyyden kulttuurin, institutionaalisen rasismin, hyvinvointijärjestelmän piirteiden sekä talouden rakenteellisten muutosten kautta (vrt. Wilson 1993). Lähes pääsääntöisesti alaluokan muodostumisella on Yhdysvalloissa viitattu nimenomaan kaupunkien tietyillä asuinalueilla (ns. inner cities) asuvan köyhän ja pääasiassa mustan väestönsosan alikehityksen kierteisiin. Massey ja Denton kritisoivat aikalaisiaan tutkijoita liian yksipuolisesta lähestymistavasta ja pyrkivät itse nostamaan asumissegregaation köyhyyden ja alaluokkien tutkimuksen keskiöön 1990-luvun alussa. Heidän mukaansa asumissegregaatio on luonut puitteet kaikelle muulle rotuun perustuvalla syrjinnälle ja vahvistanut olennaisesti muiden köyhyyttä ja alempiarvoisuutta synnyttävien ja ylläpitävien tekijöiden vaikutusta.

Yhdysvaltalaisella segregatiotutkimuksella ja erityisesti Massey ja Dentonin uudelleen keskiöön nostamalla etnisen asumissegregaation tarkastelulla on ollut voimakas vaikutus eurooppalaisen kaupunkitutkimuksen ja segregatiokeskustelun muotoutumiselle. Eurooppalaiset asuntomarkkinat ja etnisen segregaaation historia eroavat kuitenkin olennaisesti pohjoisamerikkalaisesta mallista, kuten esimerkiksi Musterd ym. (1998) ja Huttman (1991) ovat osoittaneet. Toisin kuin Yhdysvalloissa, valtio on perinteisesti ollut tärkeä toimija eurooppalaisten maiden asuntomarkkinoilla, eikä eurooppalainen siirtolaishistoria ole rinnastettavissa Yhdysvaltojen mustien tilanteeseen siirtolaisuuden erilaisesta syntytavasta ja ajankohdasta johtuen (Musterd ym. 1998: 3-4). Eurooppalaiset segregatiotutkimukset soveltuvat tämän vuoksi amerikkalaisia tutkimuksia paremmin myös suomalaisessa kontekstissa tapahtuvan etnisen segregaaation ymmärtämiseen.

Hollantilainen tutkijaryhmä Musterd ym. (1998) pyrki 1990-luvulla luomaan eurooppalaista kontekstia vastaavan segregatiomallin kaupunki- ja segregatiotutkimuksessa vallalla olleen amerikkalaisen "musta getto"-metaforan tilalle. Hollantilaisten tutkimus osoitti, että etnistä segregatiota esiintyi Euroopassa 1990-luvun alkupuolella kaikissa tutkimuksen kohteena olleissa yhdeksässä suurkaupungissa kyseisten maiden erilaisista sosiaalipoliittisista toimenpiteistä ja hyvinvointimalleista huolimatta. Segregaation taso oli eurooppalaisissa kaupungeissa kuitenkin huomattavasti amerikkalaista tasoa alhaisempaa. Etninen segregatio oli tutkittavissa kaupungeissa keskittynyt joko ydinkeskustaa ympäröiville vanhoille asuinalueille tai kaupunkien laitamien uusiin lähiöihin.

Segregaation yleisyydestä huolimatta tutkijaryhmä ei onnistunut luomaan tavoittelemansa eurooppalaista segregatiomallia, sillä tutkittavien kaupunkien segregatiion aste ja muoto sekä kaupunkien toteuttamat ohjelmat ja toimenpiteet eivät noudattaneet mitään yhtenäistä linjaa. Kaikissa kaupungeissa, Pariisia lukuun ottamatta, oli ollut käytössä jonkinasteisia etnisiin vähemmistöihin kohdistuvia spesifisiä ohjelmia, joilla etnistä segregatiota pyrittiin hallinnoimaan tai kompensoimaan, mutta eroavaisuudet ohjelmien määrässä ja laadussa osoittautuivat yhtäläisyyksiä suuremmiksi. Tutkimus kuitenkin osoitti maahanmuuttajien hajauttamiseen pyrkivien ohjelmien osoittautuneen useissa maissa toimimattomiksi (Musterd ym. 1998: 187-190). Ruotsalaistutkijoiden havainnot Ruotsin hajauttamispolitiikan kokemuksista tukevat hollantilaistutkijoiden näkemystä (ks. esim. Borgegård ym. 1996; Andersson 1998; Magnusson 2001: 10-11).

Lisäksi kaikille tutkittaville kaupungeille oli 1990-luvun puolivälissä tyypillistä siirtymien maahanmuuttajaspesifeistä ohjelmista kohti yleisempiä kaikille kaupunkilaisille suunnattuja kehitysohjelmia. Muutoksen taustalla vaikuttivat Musterdin ym. (1998: 189-190) arvion mukaan 1990-luvun alkupuolen taloudellisen laman aiheuttamat säästöt sekä pelko kantaväestön negatiivisesta suhtautumisesta maahanmuuttajien asemaa parantaviin positiivisen diskriminaation ohjelmiin. Tutkimustuloksiensa pohjalta he päätyivät toteamaan, että kaupunkien kehityshistorialla, maan siirtolaishistorialla sekä paikallisten asuntomarkkinoiden toiminnalla, erityisesti sosiaalisesti tuettujen asuntojen sijainnilla, välityksellä ja vuokratasolla, on suuri merkitys kansallisten ja paikallisten segregatiomallien muovautumiseen. Myös yhteiskuntapolitiikalla ja sen taustalla piilevillä asenteilla ja ideologialla on vaikutuksensa segregatiion kehittymiseen ja siihen suhtautumiseen (Musterd ym. 1998: 185-186), kuten myös Molina (1997) on osoittanut.

Pohjoismaalaiset tutkijat Andersen ja Clark (2003) ovat hollantilaistutkijoiden kanssa suunnilleen samoilla linjoilla, joskin he korostavat kaupunkisuunnittelua ja paikallisten asuntomarkkinoiden toimintaa hyvinvointimallia merkittävämpinä segregatiokehityksen selittäjinä eurooppalaisissa kaupungeissa. Erityisesti julkisen asuntotuotannon määrä, laatu ja sijainti ovat heidän mukaansa olennaisia tekijöitä paikallisen todellisuuden muokkaajina. Myös heidän mielestään eurooppalaisissa suurkaupungeissa on ollut havaittavissa kehitystrendiä, jossa asuntomarkkinoiden rakenne ja säännöstely yhdistettynä laajempaan talouden, työmarkkinoiden ja elämäntapojen muutoksiin on kasvattanut kaupunkien sosio-spatiaalista eriytymistä ja etnistä segregatiota. Ruotsissa ja Tanskassa kehitykseen ovat vaikuttaneet erityisesti omistusasumista tukeva veropolitiikka ja yhtäältä sosiaalisen asuntosektorin vuokratuki, asuinalueiden voimakas homogeenisyys asuntojen tuotannon ja hallintasuhteen suhteen sekä liialliseen tasapäistämiseen pyrkinyt yhteiskuntapolitiikka (Andersen & Clark 2003: 98-99).

Kestelootin (1998) tutkimus Brysselin etnisestä segregatiosta tukee Andersenin ja Clarkin näkemystä segraation syistä. Kestelootin mukaan sosio-ekonominen ja etninen segregatio on Brysselissä saanut muotonsa useiden prosessien yhteisvaikutuksesta. 1960- ja 1970-luvuille tyypillinen hyväosaisen väestön muuttoliike kaupunkien reuna-alueiden ja lähiympäristön pientaloalueille jätti jälkeensä runsaasti vapaita asuntoja, jotka muodostuivat köyhemmän väestönosan ja erityisesti siirtotyöläisten asuinalueiksi. Etnisyyden ja köyhyyden keskittyminen kyseisille alueille on myöhemmin voimistunut asuntomarkkinamekanismien ja työmarkkinoiden rakennemuutoksen seurauksena. Samalla tietyt etnisesti värittynyt alueet ovat liukuneet muita alueita voimakkaammin alikehityksen kierteeseen, jonka tuloksena asuinalueen status ja väestön asema on entisestään heikentynyt.

Kestelootin kuvailemien prosessien taustalla on hänen mielestään kolme rakenteellista syytä, jotka ovat vaikuttaneet kaupungin sosio-spatiaaliseen eriytymiseen. Hänen mukaansa köyhyyden segregoitumisen pääsyytä on ollut asuntomarkkinoiden säätelemättömyys. Brysselin asuntomarkkinoille on tyypillistä yksityisten vuokra-asuntojen suuri osuus. Sosiaalisesti tuettujen asuntojen osuus Brysselin asuntokannasta oli 1990-luvun puolivälissä vain 8 % (Kesteloot 1998: 135). Valtio ja kaupunki eivät ole Kestelootin mukaan puuttuneet asuntosektorin toimintaan edes köyhimpien ihmisten kohdalla. Toinen tekijä on ollut työmarkkinoiden muutokset, jotka ovat aiheuttaneet sosiaalisen eriarvoisuuden kasvua. Tehtaiden sulkeminen ja manuaalisten työpaikkojen väheneminen sekä tiettyjen

kaupungin alueiden rapistuminen investointien vähetessä on aiheuttanut työttömyyttä ja erityisesti joidenkin asuinalueiden luisumista alikehityksen kierteeseen. Kolmantena tekijänä on Kestelootin mukaan segregaatian oma ylläpitävä voima. Segregaatiomallin syntyä se kumuloi itse itseään erityisesti työmarkkinoiden heikentyneiden mahdollisuuksien kautta. Sosiaalisesti ja taloudellisesti heikommassa asemassa olevilla ihmisillä on rajalliset mahdollisuudet valita asuntoa ja asuinalueitaan, kun taas rikkaammat ihmiset muuttavat valikoidusti. Kehitys on omiaan vahvistamaan etnisyyden ja köyhyyden alueellistumista.

Andersson ja Molina ovat tutkineet etnisen segregaatian kehitystä ja vaikutuksia ruotsalaisessa kontekstissa (esim. Molina 1997, 2001a, 2001b; Andersson 1998; Andersson & Molina 2003). Muiden eurooppalaisten tutkijoiden tavoin, hekin ovat tuloksissaan päätyneet korostamaan sosiaalipolitiikan, maahanmuuttohistorian ja asuntopolitiikan merkitystä segregatiokehityksen syntymiselle. Lisäksi he pitävät yhteiskunnassa vallalla olevien jaettujen uskomusten ja diskurssien merkitystä olennaisena asumissegregaatian synnyn ja kehittymisen taustalla. Andersson ja Molina (2003; ks. myös Andersson 1998) ovat eritelleet segregatiokehityksen dynaamista luonnetta ja nostaneet esille kehitystä ylläpitäviä voimia Kestelootin Brysseliä koskevan tutkimuksen tavoin. Toisin kuin esimerkiksi Kesteloot tai Andersen ja Clark, he ovat myös nostaneet rodulliseen hierarkiaan liittyvät valtakysymykset ja syrjinnän yhdeksi etnistä segregatiota synnyttävistä ja ylläpitävistä mekanismeista.

Molinan (1997) väitöskirjatutkimus Uppsalan kaupungin etnisestä segregatiosta osoitti kaupungin asuinalueiden ja asuntomarkkinoiden jakautuneen hyvin selkeästi niin sanottuun eurooppalaiseen ja ei-eurooppalaiseen malliin, joita hän vertaa Kanadassa käytettyihin termeihin näkymättömät vähemmistöt ja näkyvät vähemmistöt (Molina 1997: 136). Molinan mukaan asuntomarkkinoiden selvä kahtia jakautuneisuus, joka ei noudata etnisten ryhmien välisiä raja-aitoja, on osoitus ruotsalaisten asuntomarkkinoiden rodullistumisesta. Rodullistamisella hän tarkoittaa sellaisia yhteiskunnassa tapahtuvia syrjiviä prosesseja, jotka asettavat rajoja tiettyjen väestöryhmien sosiaaliselle liikkuvuudelle ja samalla ohjaavat nämä ryhmät määrättyyn asemaan tai paikkaan kaupungin työ- ja asuntomarkkinoilla (Molina 1997, 2001a, 2001b; ks. myös Andersson & Molina 2003).⁴ Rodullistamis-

⁴ Rodun merkitys ja olemassa olo sanan biologisessa merkityksessä on kiistelty ja pitkälti kielletty näkemys. Tästä huolimatta ns. rotuun perustuva syrjintä on hyvin yleistä. Rodullistamisteoriassa rodulla tarkoitetaan sosiaalisesti konstruoitua käsitettä, jonka perusteella yhteiskunnan valtahierarkia ja syrjintämekanismi

prosessien vaikutusta asuntomarkkinoiden eriytymiseen ovat käsitelleet myös Sarre ym. (1989/1996) Englannissa Bedfordin kaupungin asumissegregaation muotoutumista tutkissaan.

Kestelootin näkemykset hyväosaisen väestönosan valikoituneesta muutosta saavat tukea Vaattovaaran (1998) sekä Kortteisen ja Vaattovaaran (1999; ks. myös Vaattovaara & Kortteinen 2001, 2003) tutkimuksista pääkaupunkiseudulla. Heidän mukaansa pääkaupunkiseudun kaupunkirakenteen alueellinen eriytyminen on alkanut 1990-luvun lopulla lisääntyä pitkään jatkuneen tasoittumisen jälkeen (vrt. Lankinen 2001a). Alueellisten erojen kasvu johtuu erityisesti hyväosaisen väestön osan nopeasta vaurastumisesta ja valikoituneesta muuttoliikkeestä Helsingin länsireunalla ja kehyskunnissa sijaitseville asuinalueille. Muuttoliikettä ovat suunnanneet korkeakoulutetun väestönosan eriytyneet asumispreferenssit sekä uusien, informaatiosektorin työpaikkojen painottuminen pääkaupunkiseudun länsireunalle. Samalla huono-osaisuuden alueellisuus on pääkaupunkiseudulla alkanut muuttua pistemäisten köyhyystaskujen lisääntyessä niiden osa-alueiden sisällä, jotka ovat jääneet kehityksessä suhteellisesti eniten jälkeen. Nämä alueet ovat hyvin pitkälti samoja, joille pääkaupunkiseudun maahanmuuttajaväestö on keskittynyt.

Lankinen on käsitellyt maahanmuuttajien alueellista segregaatiota pääkaupunkiseudulla muiden alueellista eriytymistä käsitelleiden selvitystensä yhteydessä (esim. Lankinen 2001a, 2003). Hänen mukaansa maahanmuuttajien keskittyminen oli tyypillistä erityisesti 1990-luvun alkupuoliskolla, mutta vuoteen 2000 tultaessa maahanmuuttajat ovat alkaneet hajaantua uusille asuinalueille. Voimakkaan segregoitumisen sijaan Helsingin maahanmuuttajaväestö on levittäytynyt alueellisesti laajemmalle alueelle (Lankinen 2001a: 47-51). Uudessa tutkimuksessaan Lankinen on kuitenkin todennut maahanmuuttajien alueellisessa hajaantumisessa olevan eroja. Esimerkiksi somalit ovat hänen mukaansa jatkaneet keskittymistä tietyille asuinalueille venäjänkielisten ja etenkin vironkielisten alkaessa hajaantua (Lankinen 2006). Lankinen ei ole tutkimuksissaan juurikaan tarkastellut maahanmuuttajien alueellisen sijoittumisen syitä, vaan pitäytynyt pitkälti segregaatioasteen kuvailemisessa tilastollisten menetelmien avulla.

jäsentyvät. Käsitteellä ei siten ole mitään tekemistä biologis-geneettisten ominaisuuksien kanssa (Molina 1997, 2001a, 2001b; ks. myös Miles 1994: luku 3).

Kauppinen (1998, 2000a, 2000b) on pyrkinyt segregaatioasteen kuvailemisen lisäksi osoittamaan maahanmuuttajien alueelliseen sijoittumiseen liittyviä tekijöitä pääkaupunkiseudulla. Hänen mukaansa ulkomaalaisväestön alueellinen sijoittuminen ei poikennut kokonaisuutena merkittävästi koko väestön asumisen sijoittumisesta vuosina 1995–1997 ja 1999. Selkeimmät erot koko pääkaupunkiseudun väestöön verrattuna olivat ulkomaalaisten keskittymät Itä- ja Koillis-Helsingissä sekä ulkomaalaisten vähyys pientalovaltaisilla asuinalueilla. Kauppinen tutkimukset kuitenkin osoittivat, että pääkaupunkiseudun ulkomaalaisväestön alueellinen sijoittuminen oli vuonna 1997 jakautunut lähtömaan mukaan. Selkein ero oli havaittavissa korkean bruttokansantuotteen maista tulleiden länsimaalaisten ja Euroopan ulkopuolisista alhaisen bruttokansantuotteen maista tulleiden maahanmuuttajien kesken. Länsimaalaisia lukuun ottamatta pääkaupunkiseudun ulkomaalaisväestö oli sijoittunut suurelta osin matalan sosio-ekonomisen statuksen lähiöihin. Pakolaisina maahan tulleet ja köyhistä maista muuttaneet olivat segregoitunein ulkomaalaisten ryhmä (Kauppinen 1998, 2000a). Kaupungin aravavuokra-asuntojen tuotannolla näytti olevan selvä yhteys kyseisen ryhmän alueelliseen sijoittumiseen (Kauppinen 2000b). Kauppinen tulokset pääkaupunkiseudun asuinalueiden etnisestä eriytymisestä vuonna 1997 muistuttavat tältä osin Molinan (1997) raportoiman Uppsalan tapaustutkimuksen tuloksia.

Virtanen (2005) on tutkinut kaupunkirakenteen etnistymistä Tampereella Hervannan tapausesimerkin avulla. Hänen mukaansa maahanmuuttajaväestön keskittymiseen näyttivät Tampereella vaikuttaneen erityisesti vapaiden vuokra-asuntojen määrä Hervannassa sekä maahanmuuttajien omat verkostot ja pyrkimys asua lähellä muita saman etnisen ryhmän edustajia. Erityisesti ulkonäöltään suomalaisista poikkeavat maahanmuuttajat kokivat olonsa viihtyisämmäksi alueella, jossa asui paljon muitakin ulkomaalaisia. Toisaalta Virtasen haastattelemat maahanmuuttajat myös itse kokivat liian pitkälle menevän etnisen segregoitumisen uhkaavana (Virtanen 2005: 63-68). Virtasen tutkimuksen ansiona on maahanmuuttajien oman äänen nostaminen esille etnisen segregaation tutkimuksessa. Maahanmuuttajien omakohtaisia kokemuksia heidän elinoloistaan ja asumisen tasostaan on Suomessa aikaisemminkin selvitetty (esim. Pohjanpää & Paananen 2003; Riihelä 2005), mutta tutkimuksissa ei juurikaan ole tarkasteltu etnisen segregaation kokemista tai alueellisen keskittymisen vaikutuksia maahanmuuttajien itsensä kannalta.

Aikaisempi tutkimus asuinalueiden etnisestä eriytymisestä on Suomessa ylipäättäänkin ollut suhteellisen vähäistä ja keskittynyt pitkälti tilastolliseen analyysiin ja maahanmuuttajien

segregaatioasteen kuvaamiseen. Tutkimukselle on myös ollut tyypillistä Molinan (2001b: 50-54) kritisoima etnisen segregaaation mieltäminen enemmän tai vähemmän staattiseksi ilmiöksi, jonka yhteyksiä yhteiskunnan rakenteisiin ja poliittisiin toimenpiteisiin sekä kaupunkirakenteen laajempiin muutosprosesseihin ei ole riittävästi nostettu esille. Kortteinen ja Vaattovaara (1999; ks. myös Vaattovaara & Kortteinen 2003) tekevät tässä suhteessa poikkeuksen, mutta heidänkään kaupunkirakenteen alueellisia muutoksia käsittelevissä tutkimuksissaan etnisen segregaaation prosessit eivät ole olleet tutkimuksen ytimessä.

2.2. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

2.2.1. *Maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen, vieraskielinen väestö*

Maahanmuuttoa ja maastamuuttoa kuvaavat tilastot pitävät sisällään Suomeen ja Suomesta pois suuntautuvan muuttoliikkeen kokonaisuudessaan. Valtaosa Suomeen suuntautuvasti muuttoliikkeestä ja ulosmuutosta on Suomen kansalaisten muuttoliikettä. Maahanmuuttaja tarkoittaa virallisesti kaikkia Suomeen pysyvässä tarkoituksessa muuttavia henkilöitä, suomalaiset paluumuuttajat mukaan lukien. Puhekielessä maahanmuuttajalla viitataan kuitenkin yleensä ulkomaalaista syntyperää oleviin muuttajiin. Maahanmuuttajat muuttavat Suomeen hyvin erilaisista syistä. Yleisimpiä muuttosyitä ovat avioliitto tai muu perhesuhde, pakolaisuus, paluumuutto, työ tai opiskelu. Turvapaikanhakijoita ei lasketa maahanmuuttajiksi, sillä heidän ei katsota asuvan maassa pysyväisluonteisesti ennen kuin heille on myönnetty oleskelulupa. Myöskään diplomaattisissa edustustoissa tai vastaavissa työskentelevillä ulkomaan kansalaisilla ja heidän perheenjäsenillään ei ole kotipaikkaa Suomessa, eivätkä he siten ole mukana maahanmuuttajaväestöä koskevissa tilastoissa.

Tässä tutkimuksessa *maahanmuuttajalla* tarkoitetaan kaikkia Suomeen pysyvässä tarkoituksessa muuttaneita ulkomaalaista syntyperää olevia henkilöitä, toisin sanoen ensimmäisen polven maahanmuuttajia, suomalaiset paluumuuttajat pois lukien. *Maahanmuuttajataustaisella väestöllä* tarkoitetaan henkilöitä, jotka joko itse tai heidän vanhemmistaan toinen tai molemmat ovat Suomeen muuttaneita ensimmäisen polven maahanmuuttajia. Koska maahanmuuttajia tai etnisiä vähemmistöjä ei Suomessa tilastoida erikseen, käytetään tässä tutkimuksessa maahanmuuttajataustaisuuden määrittäjänä vieraskielisyyttä. Vieraskielisyyden käyttöön liittyy omat ongelmansa, joita on käsitelty tarkemmin luvussa 3.1.1.

Tilastoinnissa esiintyvien määrittelyongelmien lisäksi maahanmuuttaja on käsitteenä ongelmallinen myös puhekielen merkityksiltään. Ruotsalainen sosiologi Öresjö (1996: 25-28) on osoittanut elävästi, kuinka maahanmuuttaja-käsite (invandrare) on Ruotsissa muuttanut merkitystään 1980–90-luvun vaihteen jälkeen (ks. myös Molina 1997). Käsite on saanut etnisen vivahteen sen sijaan, että sillä viitattaisiin pelkästään maahan muuttaneeseen henkilöön. Muutoksen myötä toisen tai kolmannen polven maahanmuuttajataustaisista, Ruotsissa syntyneistä Ruotsin kansalaisista on niin sanotusti "tehty" maahanmuuttajia. Maahanmuuttajuudesta (invandrarskap) on näin ollen tullut käsite, jonka kautta toiseutta ja muukalaisuutta korostetaan ja jakoa heihin ja meihin vahvistetaan. Öresjö (1996: 27-28) siteeraa Ålundia (1995), jonka mukaan kyseessä on yhteiskunnassa tapahtuva rodullistamisen prosessi, jonka seurauksena maahanmuuttajuudesta on tullut eräänlainen kulttuurisen alemmuuden ja sosiaalisen ulkopuolisuuden pysyvä olotila, joka johtaa poliittiseen marginalisoitumiseen sekä syrjintään työ- ja asuntomarkkinoilla.

Vastaavanlaista maahanmuuttaja-käsitteen etnistä sävyttymistä ja sen merkityksen muuttamista koskemaan ensimmäisen polven maahanmuuttajien lisäksi myös toisen polven maahanmuuttajataustaisia henkilöitä on havaittavissa myös Suomessa. Maahanmuuttajasana on myös meillä tullut, tai vähintäänkin tulossa, toiseutta ja etnisyyttä korostava termi, joka on irtoamassa alkuperäisestä merkityksestään. Lepola (2000: 363-372) osoittaa samankaltaista kehitystä tapahtuneen ulkomaalaisen käsitteelle. Hänen esimerkkinsä havainnollistavat, kuinka sanaa "ulkomaalainen" käytetään suomalaisessa keskustelussa pysyvää toiseutta ja ulkopuolisuutta korostavana käsitteenä Suomen kansalaisuuden saamisesta riippumatta. Jotta tämä tutkimus ei olisi omalta osaltaan vahvistamassa maahanmuuttajuuden väritymistä toiseutta ja ulkopuolisuutta korostavaksi käsitteeksi, puhutaan tutkimuksessa maahanmuuttajien tai maahanmuuttajataustaisten henkilöiden sijaan pääasiassa joko vieraskielisistä tai ulkomaalaisista henkilöistä. *Ulkomaalaisella* tarkoitetaan Suomessa pysyvästi asuvaa henkilöä, jolla ei ole Suomen kansalaisuutta. *Vieraskielisellä* tarkoitetaan äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvia henkilöitä.

2.2.2. Asuntopolitiikka ja ulkomaalaispolitiikka

Asuntopolitiikalla tarkoitetaan sellaisia valtion ja kaupungin toimenpiteitä, joiden avulla pyritään suunnittelemaan, ohjaamaan ja hallinnoimaan asuntotuotannon määrää ja laatua sekä varmistamaan fyysisesti, sosiaalisesti ja toiminnallisesti kestävä kaupunkirakenteen

syntyminen. Asuntopolitiikalla on Suomessa perinteisesti ollut sosiaalipolitiikkaa ja työmarkkinoiden toimintaa tukeva vaikutus. Tässä tutkimuksessa asuntopolitiikalla viitataan pääasiassa Helsingin kaupungin harjoittamaan asuntopolitiikkaan, jonka eri muotoja on eritelty tarkemmin luvussa 4.1.

Ulkomaalaispolitiikalla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joilla valtio tai kaupunki pyrkii edistämään maassa asuvien ulkomaalaisten sopeutumista sekä säätelee heidän oikeuksiaan. *Kotouttamispolitiikka* on terminä pitkälti korvannut ulkomaalaispolitiikan 1990-luvun loppupuolelta alkaen, jolloin laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta astui voimaan. Ulkomaalaispolitiikka ja siten myös kotouttamispolitiikka eroavat käsitteinä *maahanmuuttopolitiikasta*, jolla säädellään ulkomaalaisten maahanmuuton edellytyksiä.

2.2.3. *Segregaatio – alueellinen eriytyminen*

Segregaatiolla tarkoitetaan väestöryhmien välistä eriytymistä. Usein sillä viitataan väestön alueelliseen eriytymiseen eli asumissegregaatioon. Alueellisesti eriytyneessä kaupungissa toisistaan tavalla tai toisella poikkeavat ryhmät asuvat maantieteellisesti toisistaan erillään. Sosio-ekonominen segregaatio, demografinen segregaatio ja etninen segregaatio ovat asumissegregaation eri muotoja (Molina 1997: 37). Segregaatio käsitteenä ei kuitenkaan pidä sisällään pelkästään tilassa näkyvää spatiaalista segregaatiota, vaikka se sellaisena yleensä mielletäänkin. Sosio-ekonominen tai etninen segregaatio laajemmin ymmärrettynä tarkoittaa asuinalueiden, työpaikkojen, koulutuksen, harrasteryhmien ja muun yhteiskunnallisen toiminnan eriytymistä sosio-ekonomisen taustan tai etnisyyden mukaan. Näin ymmärrettynä yhteiskunnan segregoituminen näyttäytyy sosiaalisen polarisaation kautta ja sen kaltaisena. *Sosiaalisella polarisaatiolla* tarkoitetaan yhteiskunnassa tapahtuvaa väestöryhmien välistä erilaistumista ja eriytymistä, johon liittyy hyväosaisten ja huono-osaisten välisen eron kasvaminen.

Tässä tutkimuksessa *segregaatiolla* tarkoitetaan nimenomaisesti asuinalueiden alueellista eriytymistä eli asumissegregaatiota. Segregaation käsitettä käytetään tutkimuksessa alueellisen eriytymisen synonyyminä siitakin huolimatta, että sillä on suomalaisessa keskustelussa viitattu yleisemmin alueellisen eriytymisen negatiivisiin piirteisiin (ks. esim. Vaattovaara 1998). *Etnisellä segregatiolla* tarkoitetaan kaupungin asuinalueiden ja asuntomark-

kinoiden eriytymistä etnisen ryhmän tai rodun mukaan. Segregaatio on aina väestöryhmien välinen prosessi, ei ainoastaan johonkin tiettyyn väestönosaan tai etnisen ryhmän käyttäytymiseen liittyvä piirre (Andersson 1998: 423; Molina 2001b: 52-53). Usein etninen segregaatio on sosio-ekonomisen segregaation päälle syntyntä tai ainakin osittain sen kanssa päällekkäistä.

Segregaatio on käsitteenä kaksitahoinen. Se pitää sisällään lopputuloksen eli eriytyneet asuntomarkkinat sekä ne prosessit ja mekanismit, jotka tämän eriytymisen aikaansaavat. Segregaation käsitteeseen liitetään usein ajatus heikosta integroitumisesta. Segregaatio nähdään tällöin negatiivisena ilmiönä, uhkana tai vaarana, jonka syntymistä tulisi ehkäistä (esim. Franzén 2001). Matalaa segregaatiota asuinpaikan, koulun, sosiaalielämän ja työpaikkojen suhteen pidetään toivottavana, sillä sen uskotaan lisäävän yhteiskunnan integraatiota ihmisten välisen kanssakäymisen kautta. Toisaalta on esitetty myös esimerkkejä ja näkemyksiä asumissegregaation positiivisista vaikutuksista (ks. esim. Marcuse 1996; Kesteloot 1998; Murdie 1998). Asuinalueiden etninen eriytyminen voi esimerkiksi helpottaa kulttuurisesti sensitiivisten palvelujen tarjoamista sekä tukea maahanmuuttajien kotoutumista uuteen kotimaahan tarjoamalla turvaverkon uusille maahanmuuttajille heidän alkuvaiheissaan.

Ruotsalaisen sosiologin Franzénin (2001) mukaan suhtautuminen segregaatioon voidaan jakaa kahteen tai kolmeen lähestymistapaan. Segregaatio voidaan joko mieltää epäoikeudenmukaiseksi ja sellaisenaan arvottomaksi ja ei-toivottavaksi ilmiöksi tai se voidaan kokea vaarana, joka liian suureksi kasvaessaan uhkaa valtaväestön normatiivisia käsityksiä siitä, miten asioiden tulisi olla tai miten yhteiskunnassa tulisi elää ja toimia. Kolmannen lähestymistavan muodostaa suhtautuminen segregaatioon neutraalina tai jopa toivottuna ja positiivisena ilmiönä. Franzén mainitsee Etelä-Afrikan apartheid-politiikan karkeimpana esimerkkinä toivotusta ja poliittisesti tarkoituksen mukaisesti rakennetusta segregaatiosta. Huomattavasti lievempi ja yleisempi versio neutraalista suhtautumisesta segregaation on tapa mieltää asumissegregaatio eri väestöryhmien luonnollisena tarpeena asua lähellä omankaltaisiaan. Useimmiten suhtautuminen segregaatioon vaihtelee kaikkien kolmen vaihtoehdon välillä. Esimerkiksi Lankinen (1997: 171) näkee segregaation epätasa-arvoisena tilanteena, johon liittyy äärimmäiseksi kehittyessään voimakkaita uhkakuvia.

Franzénin esittämät toisistaan selvästi eroavat suhtautumistavat kumpuavat erilaisista ideologisista ja teoreettisista lähtökohdista. Teoreettisessa keskustelussa ovat useimmiten vastakkain segregaaation yksilölliset ja rakenteelliset selitykset. Yksilöllistä valintaa korostavat tutkijat näkevät segregaaation heijastavan jonkin väestöryhmän yhteneväisiä asumis- ja elämäntapapreferenssejä. Heidän mukaansa etninen asumissegregatio syntyy ihmisten luonnollisesta halusta asua omaan kulttuuriin kuuluvien ihmisten parissa (Molina 2001a). Tämänkaltaiset maahanmuuttajien omaa kulttuurisidonnaista valintaa korostavat näkemykset ovat varsin usein esillä myös julkisuudessa käydyssä segregatiokeskustelussa ja arkielämän diskursseissa (ks. esim. Hiltunen 2006). Tyypillisesti näkemykseen liittyy niin sanotun kulttuurisen välimatkan korostaminen asuinalueiden etnisen eriytymisen taustalla. Kulttuurisesti kantaväestöstä eniten eroavien väestöryhmien alueellisen sijoittumisen oletetaan eroavan muita vähemmistöryhmiä enemmän kantaväestön asumismalleista (Andersson 1998: 407). Yhteiskunnan rakenteellisia tekijöitä ja ryhmien välisiä valtasuhteita korostavat tutkijat puolestaan näkevät segregaaation johtuvan väestöryhmien erilaisista valinnan mahdollisuuksista ja suoranaisestä diskriminaatiosta tiettyjä väestöryhmiä kohtaan. Anderssonin (1998) mukaan rakenteellisia tekijöitä korostavat lähtökohdat voidaan jakaa institutionaalisen rasismin prosesseja ja etnistä syrjintää korostaviin näkemyksiin sekä yhteiskuntaluokan ja taloudellisen aseman merkitystä painottaviin rakenteellisiin selityksiin.

Maahanmuuttajien omaa valintaa korostava kulttuurireduktionistinen näkemys pohjautuu Chicagon koulukunnan 1920-luvulla kehittämään klassiseen sosiaalieekologiseen traditioon, joka korostaa yksilön valintaa ja kaupunkitilasta käytävää kilpailua tärkeimpinä kaupunkien asumissegregatiomallien selittäjinä. Yhteiskunnan rakenteellisia tekijöitä ja valtasuhteita korostavat näkemykset pohjautuvat puolestaan strukturalistisiin, uusmarksistisiin ja poststrukturalistisiin yhteiskuntateorioihin, jotka painottavat yhteiskuntaluokan, rodun, etnisyyden ja vallan merkitystä asumissegregaation muodostumisen taustalla (Molina 1997, 2001b:50-52, ks. myös Vaattovaara 1998: 44-45).

Ideologis-poliittisiin näkemyseroihin perustuva jako yksilöllisten ja rakenteellisten segregatiioselitysten kesken on todellisuuteen verrattuna teennäinen. Käytännön elämässä molemmat, sekä yksilölliset että rakenteelliset tekijät vaikuttavat asuinalueiden eriytymiseen yhtä aikaa. Yksilöllisten ja rakenteellisten tekijöiden keskinäinen painotus kuitenkin vaihtelee väestöryhmästä riippuen. Kotitalouksien muuttopäätöksiä ja valinnan mahdollisuuksia

sia määrittävät heidän käytössään olevat resurssit sekä yhteiskunnassa vallitsevat rakenteelliset rajoitteet. Kaupungin asuntopoliittiset toimenpiteet, erityisesti vuokra-asuntojen jakamiseen liittyvät käytännöt sekä muut asuinalueiden asukasrakenteeseen kohdistetut interventiot vaikuttavat voimakkaimmin siihen väestöosaan, joiden asema kaupungin asuntomarkkinoilla on kaikkein heikoin. Kaupungin maahanmuuttajataustainen väestö, ja erityisesti pakolaistaustaiset maahanmuuttajat, ovat yksi tällainen väestöryhmä, jonka mahdollisuudet liikkua ja edetä asuntomarkkinoilla ovat muita väestöryhmiä rajatummalla.

Tässä tutkimuksessa segregaatiokysymystä lähestytään rakenteellisten selitysten näkökulmasta juuri tästä syystä. Tutkimus pyrkii selvittämään, miten institutionaaliset ja rakenteelliset tekijät ovat vaikuttaneet Helsingin asuinalueiden etnisen eriytymisen piirteisiin. Tutkimuksen analyysissä kuitenkin pyritään ottamaan huomioon myös yksilöllisten selitysten merkitys, sillä sosiaalisesti ja kulttuurisesti strukturoidut arvomallit ja asumistoiveet vaikuttavat niin kantaväestön kuin maahanmuuttajataustaisen väestönkin asumispäätöksiin ja valintoihin institutionaalisten rakenteiden asettamista eriaikaisista rajoitteista huolimatta.

2.3. Anderssonin ja Molinan teoria tutkimuksen viitekehyksenä

Anderssonin ja Molinan (2003) teoria asuinalueiden etniseen segregaatioon vaikuttavista prosesseista muodostaa tutkimuksen keskeisen viitekehyksen. Andersson ja Molina pyrkivät purkamaan ja uudelleen määrittelemään perinteistä staattista segregaatio-käsitettä lähestymällä asumissegregaatiota aikaisempaa kokonaisvaltaisemmalla ja dynaamisemmalla tavalla. Heidän lähestymistapansa koostuu kahdesta erilaisesta, toisiaan täydentävästä teoriasta, joista tässä tutkimuksessa hyödynnetään vain toista: asuinalueiden segregoitumista muuttoliikkeen ja asukkaiden liikkuvuuden kautta jäsentävää teoriaa.

Tutkimuksen ulkopuolelle rajattu asuntomarkkinoiden rodullistumista kuvaava teoria tarjoaa eräänlaisen laajemman kehyksen kaupungin asuntomarkkinoiden segregaatiokehityksen analysoimiselle. Sen keskeisin ajatus perustuu näkemykseen, jonka mukaan asumiseen liittyvät erilaiset käytännöt ja ulottuvuudet (kuten missä ja miten ihmiset kyseisessä kaupungissa asuvat) voidaan ymmärtää ideologisten, diskursiivisten ja poliittisten toimenpiteiden ja rakenteiden muodostamasta historiasta käsin, jonka

seurauksena kunkin kaupungin sosio-materiaaliset olosuhteet ovat muodostuneet (ks. Andersson & Molina 2003; Molina 1997, 2001b). Kaupungin segregoitumista aiheuttavien muuttoliikeprosessien voidaan siten ajatella tapahtuvan rodullistumisteorian sisällä tai sen puitteissa.

Anderssonin ja Molinan mukaan erilaiset muuttoliikettä ylläpitävät prosessit toimivat dynaamisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Tämänkaltaisia segregatiokehityksessä yhtä aikaa vaikuttavia prosesseja ovat heidän mukaansa: segregatiota aiheuttava muuttoliike, segregatian aiheuttama muuttoliike, institutionaalisesti aiheutettu muuttoliike ja verkostoihin perustuva muuttoliike. Segregatiota synnyttävän muuttoliikkeen Andersson ja Molina katsovat alkaneen silloin, kun asuinalueen maahanmuuttajataustaisen väestön osuus ylittää kaupungin keskiarvon. Ruotsin kaupungeissa ilmiö on ollut tyypillistä sellaisille lähiöille, joissa on korkea asukkaiden vaihtuvuus ja runsaasti vapaita vuokra-asuntoja. Tämän kaltaista kehitystä on tapahtunut erityisesti suurten vuokra-asuntokiinteistöjen leimaamalla alueilla. Segregatiota synnyttävä muuttoliike on usein yhteydessä kaupungin institutionaalisiin toimenpiteisiin. Maahanmuuttajia ja muita taloudellisesti niukasti toimeen tulevia väestöryhmiä on aktiivisesti ohjattu tietyille asuinalueille. Etninen segregatiokehitys ei kuitenkaan olisi ollut alun perin mahdollista, jos valtaväestö ei olisi muuttanut kyseisiltä alueilta pois (Andersson & Molina 2003: 273; Andersson 1998: 418-419).

Institutionaalisesti aiheutetulla muuttoliikkeellä Andersson ja Molina viittaavat valtion tai kaupungin lyhytnäköisiin maahanmuutto- ja ulkomaalaispoliittisiin sekä sosiaali- ja asuntopoliittisiin ohjelmiin, joiden seurauksena etnistä segregatiota ruokkiva tilanne on päässyt syntymään. Institutionaalisesti aiheutetun muuttoliikkeen yhtenä esimerkkinä Andersson ja Molina mainitsevat Ruotsissa 1960- ja 1970-luvuilla toteutetun ”Miljonprogrammet”-projektin, jonka aikana ruotsalaisille esikaupunkialueille rakennettiin massiivisia hallintasuhteeltaan varsin yksipuolisia kerrostalolähiöitä. Samoista alueista on sittemmin tullut maahanmuuttajataustaisen väestön keskittymiä (Andersson & Molina 2003: 276-277; Andersson 1998: 420-421; ks. myös Molina 1997, 2001a, 2001b).

Maahanmuuttajaväestön keskittyminen tietyille asuinalueille aiheuttaa usein hyväosaisen väestön ulosmuuttoa, joka puolestaan lisää etnisen eriytymisen lisäksi kaupungin asuin-

alueiden välistä sosio-ekonomista segregaatiota. Andersson ja Molina väittävät, että segregaation aiheuttama ulosmuutto johtuu pitkälti alueen sosiaalisista ja materiaalisista olosuhteista, mutta myöskään symbolisia merkityksiä ja asuinalueista käytyjä diskursseja ei voi sivuuttaa. Symbolisten merkitysten luominen tapahtuu sekä alueen sisällä että ulkoa päin. Ihmiset, joilla on paljon asuinalueen ulkopuolisia sosiaalisia suhteita, saavat kuulla asuinalueensa huonosta maineesta niitä enemmän, joiden elämä rajoittuu kyseisen asuinalueen sisälle. Andersson ja Molina kuitenkin korostavat, ettei segregaation aiheuttamaa ulosmuuttoa ja etnistä eriytymistä pitäisi nähdä etnisenä ongelmana, joka on riippuvainen siitä kuka alueella asuu. Ongelmana on pikemminkin alueelle suunnattujen taloudellisten ja sosiaalisten resurssien riittämättömyys ja siitä aiheutuva palvelujen laadun ja materiaalien olosuhteiden heikkeneminen. Andersson ja Molina käyttävät esimerkkinä peruskouluja, joissa riittämättömät resurssit tarjota erityistukea maahanmuuttajalapsille voivat heijastua kyseisten koulujen oppimistulosten ja opetuksen tason yleisenä heikentymisenä (Andersson & Molina 2003: 274-275; Andersson 1998: 419-420). Neljännen asuinalueiden etnistä segregoitumista aiheuttavista muuttoliikkeistä muodostaa verkostojen luoma muuttoliike, jolla Andersson ja Molina tarkoittavat eri väestöryhmien omaa valintaa asua lähellä toisiaan.

Andersson ja Molina yhdistävät teoriassaan edellisessä luvussa kuvatut yksilöllisiä ja kulttuurisia tekijöitä sekä rakenteellisia selityksiä korostavat ideologiset suuntaukset. Pääpaino heidän teoriassaan on kuitenkin rakenteellisilla selityksillä ja institutionaalisoitunutta syrjintää korostavalla lähestymistavalla. Heidän analyysinsä lähtee liikkeelle näkemyksestä, jonka mukaan maahanmuuttajataustaisen väestön liikkumisvara ja valinnan mahdollisuudet ovat kantaväestöön verrattuna huomattavasti rajallisemmat. Yksilöllisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta ja maahanmuuttajien omaa valintaa heijastava verkostojen synnyttämä muuttoliike on heidän mielestään valtavirran diskursseissa liiaksi korostettu näkemys, jonka kautta etnisen segregaation vallitseva tilanne voidaan legitimisoida ja institutionaalisten rakenteiden merkitys asumissegregaation taustalla unohtaa. Verkostojen synnyttämän muuttoliikkeen merkitystä ei voi heidän mielestään kieltää, mutta he pitävät maahanmuuttajien oman valinnan osuutta etnisen segregaation kehittämisessä kaikkein vähäisimpänä tekijänä (Andersson & Molina 2003: 277).

Heidän mukaansa esimerkiksi Ruotsissa useiden lähiöiden ja asuinkiinteistöjen etninen kirjo on valtava. Alueen asukkaat jakavat kenties maahanmuuttajakokemuksen, mutta eivät etnistä taustaa. Andersson ja Molina korostavatkin, että ruotsalaisten kaupunkien segregoitumisessa on ennen kaikkea kysymys kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisen väestön, ja vielä tarkemmin kantaväestön ja erityisesti Euroopan ulkopuolisista maista kotoisin olevien vähemmistöjen, välisestä alueellisesta eriytymisestä (Andersson & Molina 2003: 277; Andersson 1998: 421-422; Molina 1997). Ruotsin kontekstissa tulisikin siten heidän mielestään puhua asuinalueiden ja asuntomarkkinoiden rodullistumisesta etnisen segregaat-ion sijaan (Molina 2001b: 50-54, 77).

Koska Anderssonin ja Molinan teoria on rodullistumisteorian ulkopuolelle rajaamisen jälkeekin kokonaisuutena varsin moniulotteinen ja laaja, perehdytään tässä tutkimuksessa tutkimuksen kysymyksen asetteluun mukaisesti pääasiassa institutionaalisesti aiheutetun muuttoliikkeen vaikutusten tarkasteluun, ja sen sisällä erityisesti kaupungin asuntopoliittikan vaikutuksiin Helsingin asuinalueiden etnisen eriytymisen kannalta. Myös muut Anderssonin ja Molinan kuvaamat segregaatiota aiheuttavat muuttoliikeprosessit kuitenkin huomioidaan tutkimustulosten analysoinnin yhteydessä.

3. Tutkimuksen aineisto ja menetelmät

3.1. Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu Helsingin väestön alueellista sijaintia ja asuntokantaa koskevista tilastoista sekä kaupungin asuntopoliittisista ja ulkomaalaispoliittisista ohjel-mista. Helsingin asuinalueiden etnisen eriytymisen selvittämisen kannalta keskeisimmän aineiston muodostavat rakennuskohtaiset väestötilastot sekä osa-alueen tilastot kaupungin väestön sijoittumisesta kieliryhmittäin (suomenkieliset, ruotsinkieliset ja muunkieliset). Osa-alueen tilastoaineisto on saatu Helsingin seudun aluesarjat -tilastotietokannasta. Tilastot ovat vuosilta 1992, 1995, 2000 ja 2005. Vuoden 1992 tilastoissa on kyse vuoden ensimmäisen päivän tilastoista, muiden vuosien kohdalla tilastot ovat niin sanottuja vuodenvaihteen tilastoja.

Rakennuskohtainen tilastoaineisto on peräisin Seutu CD:n paikkatietokannasta, jossa pääkaupunkiseudun väestö on tilastoitu rakennuskohtaisesti muun muassa asukasmäärän, asukkaiden iän ja äidinkielen (koko asukasmäärä, ruotsinkieliset ja vieraskieliset) mukaan. Seutu CD:n rakennustietokannassa puolestaan on tiedot esimerkiksi rakennuksen käyttötarkoituksesta, hallintamuodosta, käyttöönottovuodesta ja huoneistomääristä. Rakennuskohtaisessa analyysissä on käytetty Seutu CD:n uusinta versiota (Seutu CD 2003), jonka tiedot ovat vuodelta 2002. Vuoden 2002 tilannetta verrataan vuoden 1996 tilastoihin, jotka on saatu Seutu CD: n vuoden 1997 versiosta. Varsinainen tarkastelu tehdään kuitenkin vuoden 2002 aineiston pohjalta.

Rakennuskohtaista tarkastelua varten Seutu CD:n aineistoa on jouduttu muokkaamaan. Koko pääkaupunkiseutua koskevista väestö- ja rakennustiedoista on erotettu Helsingin väestöä ja rakennuksia koskeva paikkatieto, joka on vieraskielisten rakennuskohtaisten väestösuuksien laskemisen jälkeen yhdistetty saman vuoden rakennustietokantaan rakennuksia koskevien ominaisuustietojen saamiseksi mukaan analyysiin.⁵ Tämän jälkeen aineistosta on poistettu muuhun kuin asuinkäyttöön tarkoitettut rakennukset. Jäljelle jäävien asuinrakennusten määrä (yhden asunnon talot, kahden asunnon talot, muut erilliset pientalot, rivitalot, ketjutilat, luhtitalot ja muut asuinkerrostalot) on lopullisessa vuoden 2002 aineistossa 29 059 rakennusta.

Väestön alueellista sijoittumista osoittavien tilastojen lisäksi tutkimuksen tilastoaineisto pitää sisällään Helsingin seudun aluesarjoista saadut kaupungin asuntokantaa koskevat osaluokohtaiset tilastot. Aluekohtaiset väestötilastot ja alueiden asuntokannan hallintasuhteita, asuntorakentamisen määrää sekä talotyyppiä koskevat tilastot on muokattu ja yhdistetty MapInfossa ja SPSS:ssä tapahtuvaa alueellista ja tilastollista tarkastelua varten. Varsinaisen tilastoaineiston lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty myös Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisuista saatuja tilastotietoja, Helsingin kaupungin kiinteistöviraston asuntoasiainosaston tilastoja sekä Työministeriön ja Tilastokeskuksen julkaisemia tilastoja.

Helsingin kaupungin asuntopoliittikan vaikutusten analysoimisessa keskeisen aineiston muodostavat kaupungin asunto-ohjelmat vuodesta 1983 eteenpäin. Niiden lisäksi tutki-

⁵ Noin kaksi prosenttia rakennuksista jäi yhdistettäessä aineiston ulkopuolelle, sillä väestö- ja rakennustietokantojen yhdistäminen ei ollut kyseisten tietueiden kohdalla mahdollista tietoturvasyistä johtuvista puutteellisista rakennustunnuksista tai muusta vastaavasta syystä johtuen.

musta varten on analysoitu kaupungin ulkomaalais- ja kotouttamispolitiikan linjauksista välittyvää kuvaa etniseen segregaatioon suhtautumisesta. Virallisten ohjelmanlinjausten antamaa kuvaa ovat täydentäneet ja tarkentaneet Helsingin kaupungin työntekijöiden kanssa käydyt keskustelut. Lisäksi tutkimuksessa on hyödynnetty runsaasti Helsingin kaupungin asuntopolitiikkaa kuvailevaa ja analysoivaa kirjallisuutta. Tutkimusta varten tarkastellut asunto- ja ulkomaalaispoliittiset ohjelmat sekä kaupungin työntekijöiden kanssa käydyt suulliset keskustelut on mainittu lähdeluettelon yhteydessä.

3.1.1. Tilastointiin ja tilastojen soveltamiseen liittyviä ongelmia

Kansainvälisissä etnisen segregaatian tutkimuksissa maahanmuuttajataustan määrittelymisen kriteerit vaihtelevat tutkimuksesta toiseen. Kansalaisuutta, synnyinmaata, etnisyyttä tai näiden yhdistelmiä on käytetty maahanmuuttajataustaisuuden määrittelyn pohjana tutkimuskohteena olevan maan tilastointitavoista ja tilastoaineiston saatavuudesta riippuen. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden määrää voidaan suomalaisissa tilastoissa tarkastella kansalaisuuden, äidinkielen tai syntymämaan perusteella. Määrä vaihtelee tarkasteltavasta riippuen, eikä yksikään tavoista ole yksiselitteinen tai ongelmaton. Osa Suomeen muuttaneista maahanmuuttajista on saanut Suomen kansalaisuuden, eivätkä he näy ulkomaan kansalaisuuksia erittelevissä tilastoissa. Syntymämaan mukainen tarkastelu puolestaan pitää sisällään kaikki ulkomailla syntyneet ja Suomeen myöhemmin pysyvästi muuttaneet henkilöt, joista osa on etnisesti suomalaisia. Syntymämaa merkitään tilastoihin sen mukaan, mikä on ollut äidin vakituinen kotimaa lapsen syntymän hetkellä (Peuranen & Ranto 2005: 1). Suomalaisen paluumuuttajien ulkomailla syntyneet lapset ovat tyypillinen ryhmä ulkomailla syntyneistä suomalaisista henkilöistä. Erityisesti Ruotsissa syntyneet suomalaisten paluumuuttajien lapset nostavat ulkomailla syntyneiden määrää tilastoissa.

Äidinkieli vaikuttaisi äkkiseltään soveltuvan syntymämaata tai kansalaisuutta paremmin maahanmuuttajataustaisuuden määrittelyyn, sillä äidinkieli ei yleensä vaihdu henkilön elämänkaaren aikana asuinmaan tai kansalaisuuden vaihtumisesta huolimatta. Kuitenkin myös vieraskielisyyden tilastointiin ja käyttöön maahanmuuttajataustaisuuden määrittelijänä liittyy ongelmia. Vieraskieliseen väestöön kuuluvat kaikki äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvat henkilöt. Ryhmään lukeutuu näin ollen ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien lisäksi useampien polvien maahanmuuttajia sekä osa niin sanottuihin kahden kulttuurin perheisiin syntyneistä lapsista. Lisäksi ruotsalaistaustaiset

maahanmuuttajat eivät tilastoidu vieraskielisten ryhmään, sillä he eivät erotu tilastoissa äidinkielenään ruotsia puhuvista suomenruotsalaisista. Äidinkieli rekisteröidään väestörekisteriin vanhempien ilmoituksen perusteella lapsen nimen ilmoittamisen yhteydessä (Peuranen & Ranto 2005: 1). On myös huomattava, että suuri osa äidinkieleltään vieraskielisistä henkilöistä voi olla joko täysin kaksikielisiä tai puhua suomea sujuvasti toisena kielenään.

Tilastointitavasta johtuvat määrittelyongelmat voitaisiin ratkaista yhdistämällä tilastodata siten, että maahanmuuttajien ryhmään luettaisiin vain ne henkilöt, jotka ovat sekä ulkomailla syntyneitä, maahan muuttaessaan ulkomaan kansalaisia ja äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvia (ks. esim. Gissler ym. 2006). Tämänkaltaiseen tilastoaineiston ja rekistereiden yhdistämiseen ei tässä tutkimuksessa ole kuitenkaan ollut mahdollisuuksia. Tilastoinnin aiheuttama määrittelyongelma on tutkimuksessa ratkaistu siten, että maahanmuuttajataustaisten henkilöiden määrää käsittelevien tilastojen kohdalla on erikseen mainittu mihin määrittelytapaan kyseinen tilasto perustuu. Helsingin asuinalueiden etnistä eriytymistä tarkasteltaessa käytetään karttojen ja tilastoanalyysin pohjana Helsingin vieraskielistä väestöä koskevia tilastoja.

Vieraskielisyyden käyttäminen etnisen segregaaation tarkastelussa on mainituista ongelmista huolimatta parempi vaihtoehto kuin kansalaisuuden tai syntymämaan mukainen tarkastelu, sillä muutoin suomen kansalaisuuden saaneet ulkomaalaistaustaiset henkilöt sekä toisen polven maahanmuuttajat jäisivät tarkastelun ulkopuolelle. Periaatteessa kansalaisuuden saamista tulisi voida pitää eräänlaisena yhteiskuntaan kotoutumisen merkkipaaluna, Suomessa syntymisestä puhumattakaan. Käytännössä suomalaisessa yhteiskunnassa valitettavan yleisinä vallitsevat asenteet ja syrjintä eivät kuitenkaan muutu pelkän kansalaisuuden vaihtumisen myötä, vaan saattavat ulottua Öresjön (1996) ja Lepolan (2000) kuvaaman kehityksen mukaisesti toisen tai jopa kolmannen polven maahanmuuttajiin asti (ks. luku 2.2.1.). Koska suurin osa Suomessa asuvista maahanmuuttajista on muuttanut Suomeen vasta vuoden 1990 jälkeen, ei Helsingin vieraskieliseen väestöön kuitenkaan todennäköisesti kuulu kovin paljon kolmannen polven maahanmuuttajia. Myös niin sanottuihin vanhoihin vähemmistöihin kuuluvien tataarien ja venäläisten osuus Helsingin vieraskielisen väestön joukossa on suhteellisen pieni.

Ruotsalaisten maahanmuuttajien jääminen vieraskielisten tilastoihin perustuvassa tarkastelussa kohderyhmän ulkopuolelle on valitettavaa, mutta ei kuitenkaan vähennä tutkimuksen arvoa. Ruotsalaisten maahanmuuttajien voidaan katsoa muistuttavan sekä kulttuurisilta että demografisilta piirteiltään suomalaisia. Lisäksi heillä on äidinkiellensä perusteella kotikenttäetu muihin maahanmuuttajaryhmiin verrattuna. Asumiseen liittyvä tiedotus ja palvelut ovat Helsingissä saatavina ruotsin kielellä. Muiden maahanmuuttajataustaisten ryhmien asumiskäyttäytymiseen mahdollisesti vaikuttavat institutionaaliset tekijät näin ollen tuskin vaikuttavat ruotsalaisten asumiskäyttäytymiseen samalla tavoin. Vieraskielisyyden käyttäminen Helsingin asuinalueiden etnisen eriytymisen tarkastelussa on siten perusteltua. Samaan ratkaisuun on päätyneet myös Lankinen (2001a, 2006) Helsingin maahanmuuttajataustaisen väestön asumista käsitellessään.

Maahanmuuttajien tilastoimiseen liittyvien ongelmien lisäksi tutkimuksessa esiteltyjä asumista koskevia tilastoja tulkittaessa on huomioitava muitakin seikkoja. Helsingin väestötiedot pitävät sisällään kaikki Helsingissä Väestörekisterikeskuksen mukaan kirjoilla olevat henkilöt. Luvut poikkeavat kuitenkin kaupungin asuinalueiden yhteenlasketuista väestömääristä, sillä osa Helsingissä kirjoilla olevista henkilöistä asuu väliaikaisesti ulkomailla tai toisella paikkakunnalla, on laitoshoidossa tai vailla vakinaista asuntoa, tai ei jostain muusta syystä asu virallisesti minkään suurpiirin alueella. Esimerkiksi vuoden 2005 alussa Helsingin 559 046 asukkaasta yhteensä 16 901 henkilöä, eli noin 3,0 % kaupungin kokonaisväestöstä, ei asunut minkään asuinalueen alueella. Reilut 15 % heistä oli äidinkielenään vieraskielisiä. Helsingin kaupungin tietokeskuksesta saadun tiedon mukaan maahanmuuttajien kohdalla on yleistä, etteivät he tee muuttoilmoitusta maasta pois muuttaessaan. Vaalivuosina tilastoja siivotaan niiden henkilöiden osalta, joille lähetetyt vaaliliput ovat palautuneet, ja joista ei ole minkään rekisterin perusteella havaintoja (Vuori 2004). Kaupungissa kirjoilla olevan väestön ja jonkin asuinalueen alueella asuvien määrän erotuksesta johtuen asuinalueiden yhteenlaskettu asukasmäärä ei vastaa sataa prosenttia kaupungin väestöstä (ks. esim. taulukko 4).

3.2. Tutkimuksen menetelmät

Valitulla aluetasolla ja ajanjaksolla on olennainen merkitys tutkittavan ilmiön hahmottamisen kannalta alueellisia ilmiöitä, kuten etnistä segregatiota tutkittaessa. Liian karkealla

aluejaolla tarkasteltaessa alueiden sisäiset erot jäävät helposti piiloon. Etenkin Helsingissä valitulla aluetasolla on olennainen merkitys tutkimustulosten kannalta, sillä sosiaaliseen sekoittamiseen perustuvan asuntopolitiikan seurauksena kaupungin asuinalueet ovat asunto- ja väestörakenteeltaan hyvin sekoittuneita (ks. luku 4.1.). Tässä tutkimuksessa maahanmuuttajataustaisen väestön asumisen keskittymistä tarkastellaan osa-alueen analyysin jälkeen rakennuskohtaisesti, jotta osa-alueiden sisäinen vaihtelu ja rakennustasolla mahdollisesti näkyvä keskittyminen tulisi paremmin esille.

Osa-alueen taso on valittu Helsingin hallinnollisista aluetasoista etnisen eriytymisen tarkastelun pohjaksi, koska kaupungin osa-alueiden koko ja määrä soveltuvat tilastolliseen tarkasteluun ja kartografiseen esittämiseen suurpiirejä ja peruspiirejä paremmin. Myös aikaisemmat tutkimukset pääkaupunkiseudun etnisestä eriytymisestä ovat liikkuneet osa-alueen tasolla (esim. Kauppinen 1998, 2000a), mikä helpottaa tulosten vertailua. Osa-alueita on Helsingissä tällä hetkellä 128 kappaletta (avomeri pois lukien) ja ne vastaavat suurin piirtein puhemielessä käytettyjä kaupungin asuinalueiden rajoja ja nimiä. Tutkimusvuosiksi on valittu reilun kymmenen vuoden tarkastelujaksolta vuodet 1992, 1995, 2000 ja 2005. Rakennuskohtainen tarkastelu kohdistuu pääasiassa vuoden 2002 tilanteeseen. Pitkä ajanjakso mahdollistaa maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisen keskittymisen seuraamisen 1990-luvun alkupuolen maahanmuuton huippuvuosista viime vuoden alkuun asti.

Vieraskielisen väestön alueellisen keskittymisen kehityskulkua tarkastellaan tutkimuksessa karttojen, GIS-menetelmien ja tilastollisten menetelmien avulla. Karttojen piirtämisessä sekä rakennustason aineiston muokkauksessa ja alueellisessa tarkastelussa on käytetty MapInfoa. Tilastollinen tarkastelu on tehty pääasiassa SPSS-ohjelmalla. Vieraskielisen väestön alueellista keskittymistä mitataan osa-alue- ja rakennustason väestöosuuksien sekä väestöosuudessa osa-alueen tasolla tapahtuneen kasvun perusteella. Lisäksi tarkastellaan vieraskielisten määrässä tutkimusjakson aikana tapahtuneen kasvun alueellista jakautumista, sillä se osoittaa kenties väestöosuuttakin paremmin vieraskielisen väestön alueellisen keskittymisen ja muuttoliikkeen suuntaa.

Pienestä väestömäärästä helposti aiheutuvan satunnaisen vaihtelun ja mahdollisten tilastovirheiden aiheuttamien heittojen ehkäisemiseksi karttaesityksistä ja tilastoanalyysistä on poistettu ne osa-alueet, joiden alueella asui tutkimusvuonna alle 300 henkilöä. Kolmen sadan asukkaan raja on valittu kynnyksarvoksi tutkimusaineiston perusteella. Toinen vaihto-

ehto olisi ollut valita raja-arvoksi 350 asukasta, kuten esimerkiksi Kauppinen (1998) on omassa tutkimuksessaan tehnyt. Kaikkien neljän vuoden osa-aluekohtaisia asukasmääriä verrattaessa 300 asukkaan raja osoittautui kuitenkin luonnollisemmaksi vaihtoehdoksi. Taulukko 2 kuvaa osa-alueiden määrää ja ominaisuuksia tutkimusvuosina. Kun pienimmät osa-alueet rajataan tarkastelun ulkopuolelle, nousee osa-alueiden keskimääräinen asukasmäärä noin tuhannella asukkaalla, suunnilleen 5000 asukkaan kieppeille. Osa-alueiden määrä on tutkimusjakson aikana kasvanut. Aluejakoon tehdyt muutokset tulee huomioida tutkimustuloksia tulkittaessa.

Taulukko 2. Osa-alueiden ominaisuudet tutkimusvuosina (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Osa-alueiden ominaisuuksia	1992	1995	2000	2005
määrä	117	117	128	128
määrä (yli 300 as.)	92	96	104	106
suurin (asukkaita)	18 659	18 588	18 347	18 965
pienin (asukkaita) / pienin (yli 300 as.)	0 / 331	0 / 314	0 / 322	0 / 347
asukasmäärä ka.	4 171	4 310	4 149	4 234
asukasmäärä ka. (yli 300 as.)	5 291	5 240	5 096	5 104
keskihajonta (yli 300 as.)	4 064	4 014	3 698	3 644
vieraskielisten suurin % (yli 300 as.)	10,9 %	21,2 %	31,5 %	21,4 %

Noin viiden vuoden aikavälein Helsingin osa-alueilta piirrettyjen teemakarttojen avulla havainnollistetaan vieraskielisen väestön alueellisessa keskittymisessä tutkimusjakson aikana tapahtunutta muutosta. Kartat tarjoavat hyvän mahdollisuuden Helsingissä havaittavan etnisen segregaation alueellisten muotojen visualisoimiseen. Karttoja piirrettäessä teemakarttojen luokkavälit on määritelty luonnollisten luokkavälien pohjalta siten, että kyseisen vuoden kaupungin keskiarvo on otettu keskimmäisen luokan perusteeksi. Vieraskielisten väestöosuuskuvaavissa kartoissa (kartat 1–4) ylin luokka muodostuu yli kaksinkertaisesti kaupungin keskiarvon ylittävistä alueista ja alin luokka vastaavasti alle puoleen kaupungin keskiarvosta jäävistä alueista. Muut luokkavälit on määritelty aineistossa havaittavien luonnollisten välien perusteella. Vieraskielisten väestöosuuden muutosta osoittavissa kartoissa (kartat 6 ja 8) ylin luokka muodostuu kolminkertaisesti kaupungin keskiarvon ylittävistä alueista, toiseksi ylin luokka kaksinkertaisesti keskiarvon ylittävistä alueista, alimmat luokat kaupungin keskiarvon alle jäävistä alueista ja alueista, joilla vieraskielisten väestöosuus on laskenut. Vieraskielisten väestön määrällisen kasvun alueellista jakautumista osoittavissa kartoissa (kartat 5 ja 7) luokkavälit on täsmätty luonnollisten luokkavälien pohjalta siten, että karttojen keskinäinen vertaaminen olisi helppoa. Luonnol-

listen luokkavälien käyttäminen teemakarttojen pohjana vaikeuttaa eri vuosilta piirrettyjen karttojen vertailua, mutta mahdollistaa samalla kunkin vuoden tilanteen suhteuttamisen kaupungin keskiarvoon nähden.

Karttojen pohjalta tehtyjä havaintoja etnisen segregaation yhteydestä asuinalueiden väestömäärän muutoksiin, asuntorakentamisen määriin ja asuntokannan rakenteeseen testataan Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla. Osa-alueitasolla havaittuja tuloksia vieraskielisen väestön alueellisesta keskittymisestä täydennetään lisäksi rakennuskohtaisen tarkastelun avulla. Samalla pyritään nostamaan esille osa-alueitasolla piiloon jääviä kehityskulkuja. Vieraskielisten rakennuskohtaisen keskittymisen tarkastelu tehdään ristiintaulukoimalla. Tämän lisäksi vieraskielisten asuttamien rakennusten ominaispiirteitä ja alueellista sijaintia verrataan MapInfon avulla osa-alueason tuloksiin ja kaupungin asuntokannan alueelliseen rakenteeseen.

Tutkimustulosten tarkastelun yhteydessä vieraskielisen väestön alueellista keskittymistä peilataan aikaisemmissa etnisen segregaation tutkimuksissa yleisesti käytettyjen tilastollisten tunnuslukujen, keskihajonnan, variaatiokertoimen sekä fraktiilien (mediaani ja kvartiilit) avulla, jotta tulosten vertaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin olisi mahdollista. Keskihajonta kuvaa yksittäisten havaintojen eli tässä tapauksessa osa-alueiden vieraskielisten väestöosuuksissa havaittavaa keskimääräistä poikkeamaa osa-alueiden keskiarvosta. Mitä pienempi keskihajonta, sitä lähempänä keskiarvoa havainnot sijaitsevat. Koska keskihajonta perustuu aineiston havaintoarvoihin ja on siten riippuvainen käytetystä mittakaavasta ja vaihteluvälistä, ei se sovellu eri tutkimuksissa käytettyjen aineistojen vertaamiseen. Tämän vuoksi tutkimustuloksia tulkittaessa tarkastellaan usein myös variaatiokerrointa, joka ei ole vaihteluvälistä riippuvainen. Variaatiokerroin suhteuttaa keskihajonnan osa-alueiden keskiarvoon eli kertoo kuinka monta prosenttia keskihajonta on havaintoarvojen keskiarvosta. Se lasketaan jakamalla keskihajonta osa-alueiden vieraskielisten väestöosuuksien keskiarvolla ja kertomalla sadalla.

Kaupungin asuntopoliittisia toimenpiteitä analysoidaan tutkimuksessa hollantilaisten tutkijoiden Musterdin ym. (1998) käyttämän luokittelumenetelmän avulla. Hollantilaistutkijat jakavat segregaation hallinnoimiseen liittyvät poliittiset ohjelmat alueellista hajauttamista painottaviin ohjelmiin ja kompensoiviin ohjelmiin. Alueelliseen hajauttamiseen tähtäävät ohjelmat pyrkivät rajoittamaan tai vähentämään tietyn väestöryhmän keskittymistä kaupun-

gin tai sen osa-alueen sisällä. Kompensoivat ohjelmat puolestaan pyrkivät rajoittamisen sijaan ohjaamaan lisäinvestointeja niille alueille, joiden väestörakenne on jollain indikaattorilla tarkasteltuna muita alueita heikompi. Hajauttamiseen pyrkivät ja kompensoivat ohjelmat tutkijat luokittelevat edelleen ohjelmien kohderyhmän perusteella yleisiin ja etnis-spesifisiin ohjelmiin. Yleiset ohjelmat koskevat koko kyseisellä alueella asuvaa väestöä. Etnis-spesifit ohjelmat puolestaan ovat nimenomaisesti maahanmuuttajille tai määrättyille etnisille ryhmille suunnattuja (Musterd ym. 1998: 9-13). Koska Helsingin kaupunki toimii valtion säätämän lainsäädännön ja politiikan puitteissa, luodaan tutkimuksessa katsaus myös valtion tasolla harjoitettuun politiikkaan siltä osin kun se vaikuttaa maahanmuuttajataustaisen väestön alueelliseen sijoittumiseen ja asumiseen liittyviin käytäntöihin.

4. Helsingin kaupungin asuntopoliittiset toimenpiteet ja suhtautuminen asuinalueiden etniseen eriytymiseen

4.1. Kaupungin asuntopoliittikan yleisiä piirteitä ja asuntorakentamisen muutoksia

Helsingin kaupunki toteuttaa asuntopoliittikkaa muun muassa kaavoituksen, tonttipoliittikan, oman asuntotuotannon sekä kaupungin vuokra-asuntokannan hallinnoimiseen liittyvien käytäntöjen kautta, valtion asettaman lainsäädännön ja tukien puitteissa. Koska Helsingin kaupunki on omistanut suurimman osan viimeaikaisten uustuotantoalueiden rakennusmaasta, on kaupungilla ollut mahdollisuus valita tonttien rakennuttajat ja päättää pitkälti rakennusten omistusmuodosta. Esimerkiksi kaupungin vuokratonteille rakennetut asunto-osakeyhtiöt on 1970-luvulta lähtien sidottu joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta asuntojen myyntihintoja ja laatutasoa säätelevän Hitas-järjestelmän piiriin (Laakso & Loikkanen 1997: 132-133).⁶ Kaupungin uusimmissa asunto-ohjelmissa tonttien luovutusta säätelemättömien omistusasuntojen rakentamista varten on kuitenkin pyritty lisäämään (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 35).

Kaupungin oma asuntotuotanto on tehokas keino vaikuttaa kaupungin asuntokantaan sekä asuinalueiden väestörakenteeseen. Kaupungin asuntoasiainosaston välittämä asuntotarjonta koostuu pääasiassa aravavuokra-asunnoista, jotka muodostavat noin 80 % kaupungin

⁶ Hitas-järjestelmän tavoitteena on varmistaa kohtuuhintaisten ja -laatuisten omistusasuntojen rakentaminen Helsinkiin. Hitas-asuntojen myynti- ja jälleenmyyntihinta on säädelty erilaisin indekseihin, joista rakennuskustannukset muodostavat keskeisimmän osan.

hallinnassa olevasta asuntokannasta. Aravavuokra-asunnot ovat kaupungin kiinteistöyhtiöiden hallinnoimia. Kaupungin omistamia aravavuokra-asuntoja on noin 41 500 (Kiinteistövirasto 2006). Aravavuokra-asuntojen lisäksi kaupunki rakennuttaa valtion korkotuella rahoitettuja korkotukiasuntoja, omistaa ja välittää työsuhdeasuntoja ja kaupungin asuntohankintayhtiön vanhasta asuntokannasta hankkimia vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja sekä koordinoi asumisoikeusasuntojen hakua ja rakennuttaa tai vuokraa tonttitilaa Hitas-asunnoille.

Kaupungin aravavuokra-asunnot sijaitsevat enimmäkseen hajallaan esikaupunkialueilla, erityisesti Koillis- ja Itä-Helsingissä, kun taas valtaosa kantakaupungin vuokra-asunnoista on vapaarahoitteisia. Asuntokantaan suhteutettuna suurimmat aravavuokra-asuntojen osuudet löytyvät Jakomäen, Pasilan ja Maunulan peruspiirien alueilta, yli 40 % alueen asuntokannasta kussakin (Helsinki alueittain... 2006: 13). Määrällisesti suurimmat kaupungin vuokra-asuntoalueet ovat Kontulassa, Maunulassa ja Länsi-Herttoniemessä, joissa on yli 2000 kaupungin vuokra-asuntoa kussakin (Helsingin kaupungin vuokra-asunnot... 1999: 1-3). Aravavuokra-asuntojen vuokrat määräytyvät vuokranmäärityksiköittäin pääoma-, rakennus- ja hoitokulujen perusteella. Kiinteistön rakennusvuosi vaikuttaa siten olennaisesti asuntojen vuokratasoon, mikä on aiheuttanut suuria eroja eri vuokrakiinteistöjen vuokratasossa. Kiinteistöjen välisiä vuokraeroja on viime vuosina pyritty tasaamaan tasaamalla kiinteistöyhtiöiden keskinäisiä pääomakustannuksia (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 151). Tarve vuokrakiinteistöjen välisten vuokraerojen tasaamiseen on nostettu esille yhtenä kehittämishankkeena myös uusimmassa asunto-ohjelmassa (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 41).

Helsingin asuntotuotanto keskittyi vuoteen 1950 asti kantakaupunkiin. Vuonna 1949 voimaan astuneen aravalainsäädännön myötä kaupungin ensimmäiset valtion lainoituksen avulla rakennetut talot rakennettiin Käpylään. Muita 1950-luvulla rakennettuja kaupungin vuokrataloita olivat muun muassa Maunulaan, Pohjois-Haagaan, Roihuvuoreen ja Herttoniemen Siilitielle rakennetut vuokrakiinteistöt. 1960- ja 1970-luvuilla kaupungin asuntotuotanto siirtyi Helsingin itäisiin ja koillisiin osiin kaupungin omistamille laajoille rakentamattomille metsäalueille. Myllypuron, Jakomäen, Vesalan ja Kontulan vuokrakiinteistöt ovat aikansa uuden rakennustekniikan, elementtirakentamisen perua (kuva 1).

1970-luvun kuluessa asuntorakentaminen levittyi jälleen kaupungin eri puolille. Samalla rakennettavien asuinkiinteistöjen kokoa pyrittiin pienentämään ja pientalojen osuutta lisäämään kaupungin ensimmäisen vuosille 1970–74 laaditun asuntotuotanto-ohjelman mukaisesti. Rakennettavien aravavuokra-asuntojen osuus määriteltiin noin puoleen asuntotuotannosta (Helsingin kaupungin vuokra-asunnot... 2001: 8-10).

Kuva 1. Jakomäki on tyypillinen esimerkki Helsinkiin 1960-luvulla rakennetuista metsälähiöistä (kuva tekijän).

1980-luvulla kaupungin asuntotuotanto keskittyi vanhojen alueiden täydennysrakentamiseen. Asuntotuotannossa ja asuinalueiden kehittämisessä korostettiin alueiden toiminnallisen ja sosiaalisen ympäristön parantamista, jonka seurauksena pientalojen ja pienkerrostalojen määrää kasvatettiin huomattavasti. 1990-luvun taitteessa rakentamisen painopiste siirtyi lähemmäksi kantakaupunkia. Entisiä teollisuusalueita otettiin rakennuskäyttöön Herttoniemenrannassa, Pikku-Huopalahdessa, Ruoholahdessa ja Kyläsaarella. Samalla asuntotuotantoa keskitettiin myös täysin uusille rakentamattomille alueille kaupungin itäosissa, erityisesti Meri-Rastilassa, Kallahdessa, Kivikossa ja Viikissä. Kaupunkilaisten asuinolojen parantamista ja sosiaalisen vuokra-asuntotuotannon tarpeen huomioimista korostettiin 1990-luvun asunto-ohjelmissa entisestään. Esimerkiksi vuosiksi 1990–1995 laaditussa asunto-ohjelmassa todetaan asunto-ohjelman painopisteen olevan ”*vuokra-asuntojen ja kohtuuhintaisten omistusasuntojen tuotannossa ja kaikissa niissä keinoissa,*

joilla pyritään turvaamaan pysyvän vuokra-asuntokannan aikaansaaminen Helsinkiin” (Helsingin asunto-ohjelma... 1990: 1). Samalla linjalla jatkaa myös vuosiksi 1995–1999 hyväksytty asunto-ohjelma, jonka mukaan ”*kaupungin asuntopoliittisten toimien päätavoitteena on helsinkiläisten asunto-olojen parantaminen ottaen huomioon eri asunnontarvitsijaryhmien sekä erityisesti sosiaalisen asunnontarpeen tyydyttäminen.*” (Helsingin asunto-ohjelma... 1994: 83). Aravavuokra-asuntojen osuus uustuotannosta vaihteli 1990-luvulla noin 30–40 % välillä kaupungin asuntotuotantotavoitteesta (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 14).

2000-luvulla kaupungin asuntorakentaminen on muodostunut sekä uustuotannosta että vanhojen asuinalueiden täydennysrakentamisesta. Asuntomäärältään suurimmat uustuotantoalueet sijaitsevat Viikin ja Latokartanon alueella, Aurinkolahdessa ja Arabianrannassa. Muita merkittäviä rakennuskohteita ovat Pauligin alue Vuosaassa, Vattuniemi Lauttasaassa, Myllypuro, Etelä-Hermanni sekä Haagan täydennysrakentaminen (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004). Vuosien 2004–2008 asunto-ohjelmassa arvioidaan, että Helsingin asuntotuotannon määrä tulee ohjelmakauden aikana laskemaan käytettävissä olevan rakennuskelpoisen tonttimaan ehtymisestä johtuen. Aravavuokratuotannon osuus rakennettavista asunnoista on ohjelmakauden tavoitteen mukaan 25 % (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 18-20, 34). Aravatuotannon määrän supistaminen heijastelee asuntomarkkinoilla tapahtunutta muutosta, joka näkyy kaupungin asunto-ohjelmien tavoitteiden määrittelyssä. 1990-luvun alussa painotetun sosiaalisen asuntotuotannon ja erityisesti vuokra-asuntotuotannon korostamisen sijaan 2000-luvun asunto-ohjelmissa painotetaan asumistason erojen tasoittamista, sosiaalisen segregaaation torjumista sekä kysynnän ja tarjonnan tasapainon edistämistä Helsingin asuntomarkkinoilla. Myös Helsingin kilpailukykyyn asuinpaikkana kiinnitetään entistä enemmän huomiota (Helsingin asunto-ohjelma... 2000; Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004).

Helsingin asuntopoliittikkaa on leimannut yli 30 vuoden ajan sosiaalisen sekoittamisen periaate, jonka avulla asuinalueiden asunto- ja väestökannasta on pyritty saamaan mahdollisimman monimuotoista ja tasapuolista. Asuntotuotannon sosiaalisen sekoittamisen yhtenä muotona 1990-luvun lopussa kokeiltiin kaupungin vuokra-asuntojen sijoittamista samoihin taloihin omistusasuntojen kanssa, erityisesti Ruoholahdessa (Helsingin kaupun-

gin vuokra-asunnot... 2001: 8). Pääasiassa asuntokannan sekoittaminen on kuitenkin tapahtunut kortteli- ja tonttitasolla (kuva 2). Uusien alueiden rakentamisessa on pyritty niin sanottuun 50–50-periaatteeseen, jossa puolet asuinalueen asuntokannasta muodostuisi vuokra-asunnoista ja puolet omistusasunnoista. Lisäksi täydennysrakentamisella on pyritty vanhojen asuinalueiden asuntokannan hallintasuhteiden tasapainottamiseen (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 69-70; Lankinen 1997: 191-192).

Kuva 2. Pihlajiston 1970-luvulla rakennetut kerrostalokorttelit ovat esimerkki asuntojen hallintamuodon sekoittamisesta korttelitasolla. Salpausseläntie erottaa kaupungin vuokra-asunnot asunto-osakeyhtiöiden omistamista kerrostaloista (kuva tekijän).

Asuntomuotojen sekoittamisella on pyritty välttämään ongelmien kasautumista tietyille alueille ja estämään asuinalueiden slummiutumista. Sosiaalisen sekoittamisen periaate näkyy yhä kaupungin uusimmassa asuntopoliittisessa ohjelmassa. Vuosille 2004–2008 laadittu asunto-ohjelman linjauksien mukaan uusien asuinalueiden väestörakennetta pyritään sekoittamaan ”*korttelikohtaisesti luovuttamalla mahdollisuuksien mukaan tontit siten, että samaan kortteliin toteutetaan hallintasuhteeltaan ja rahoitusmuodoltaan erilaisia taloja*” (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 36). Aiemmin tavoitteena olleesta aluekohtaisesta 50–50-periaatteesta on kuitenkin 2000-luvulla luovuttu. Muut kaupungin asuntopoliitikassa 1990- ja 2000-luvuilla tapahtuneet keskeiset muutokset liittyvät aravavuokra-asuntotuotannon määrän supistamiseen sekä vastaavasti sääntelemättömän omistusasuntotuotannon selvään kasvattamiseen 2000-luvulla, kuten taulukko 3 osoittaa.

Taulukko 3. Asuntotuotannon vuosittainen määrä ja tyyppi Helsingissä ohjelmakausien 1991–1995, 1995–1999, 2001–2005 ja 2004–2008 asuntotuotantotavoitteissa. Taulukko on koottu eri vuosien asunto-ohjelmissa mainituista tavoitteista (Helsingin asunto-ohjelma... 1990, 1994, 2000; Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004).

Asuntotyyppi	Ohjelmakausi							
	1991-1995		1995-1999		2001-2005		2004-2008	
	kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
Vuokra-asunnot tulorajoin (arava & pitkä korkotuki)	2 000	44	1 800	46	1 400	34	870	25
...joista kaupungin oma tuotanto	1 500	75	1 400	78	800	57	630	72
Muut vuokra-asunnot ja asumisoikeusasunnot	450	10	800	21	800	20	560	16
...joista kaupungin oma tuotanto	150	33	100	13	300	38	300	54
Hitas-omistus-asunnot / valtion lainoittamat omistus-asunnot	1 250	28	700	18	600	15	650	19
...joista kaupungin oma tuotanto	150	12	100	14	100	17	100	15
Sääntelemättömät omistus-asunnot	800	18	600	15	1 300	32	1 420	40
...joista kaupungin oma tuotanto	0	0	0	0	100	8	100	7
Suunniteltujen asuntojen määrä yhteensä	4 500	100	3 900	100	4 100	100	3 500	100
Tulorajoin varustetut vuokra-asunnot uustuotantoalueilla		50		50		40		30

Helsingin kaupungin asuntopolitiikassaan harjoittama sosiaalisen sekoittamisen politiikka sekä kerrostaloihin ja sosiaaliseen vuokra-asuntotuotantoon painottunut asuntorakentaminen on saanut runsaasti kritiikkiä osakseen (ks. esim. Laakso & Loikkanen 1997; Vaattovaara & Vuori 2002; Vaattovaara & Lönnqvist 2003). Kritiikistä huolimatta kaupunki ei kuitenkaan uusimman asunto-ohjelman perusteella halua lopettaa sosiaalisen sekoittamisen periaatettaan ja aikoo jatkossakin rakentaa pääasiassa kerrostalovaltaisia alueita. Tuoreimmassa asunto-ohjelmassa tosin todetaan, että liian yhdenmukaisten asuinalueiden tuottamisen sijaan pyritään ”jonkinasteiseen asuinalueiden moniulotteiseen positiiviseen erilaistamiseen” ja asuinalueiden positiivisen imagon synnyttämiseen. Vaikka eriytymskehitystä olisikin jossain määrin sallittava, näkee kaupunki tehtäväkseen huolehtia siitä, ettei slummiutumiskierrettä pääse millään alueella syntymään (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 17-18).

4.1.1. Helsingin asuntomarkkinoiden ja asuntokannan muutokset tutkimusjakson aikana

Helsingin asuntokannassa on tapahtunut muutoksia asuntokannan hallinta- ja rahoitus-suhteissa vuosien 1992–2005 aikana. Vuoden 2005 alussa Helsingin kaupungin asuntokanta oli jakautunut vuokra- ja omistus-asuntojen kesken suunnilleen tasan. Asunnoista noin puolet (48 %) on vuokra-asuntoja, 42 % omistus-asuntoja (Helsinki alueittain... 2006: 13). Kaupungin omistamien aravavuokra-asuntojen osuus Helsingin asuntokannasta on 13,6 % (Lankinen 2006: 2). Vielä 1990-luvun alussa omistus-asuntojen osuus Helsingin asuntokannasta ylitti vuokra-asuntojen määrän selvästi. Vuokra-asuntojen määrä alkoi

kuitenkin kasvaa 1990-luvulla voimakkaasti. Laman seurauksena vapaarahoitteisen omistusasuntotuotannon määrä supistui, asuntojen hinnat romahtivat ja vuokra-asuntojen kasvava kysyntä sekä vuokrasäännöstelyä koskevan lainsäädännön asteittainen purkaminen vuodesta 1992 lähtien kasvattivat omistusasuntojen tarjoamista vuokratyöntekijöille (Laakso & Loikkanen 1997: 110-111; Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia... 2001). Vuokra-asuntojen määrä kasvoi samanaikaisesti myös voimakkaan uustuotannon johdosta. 1990-luvulla rakennetut vuokra-asunnot olivat valtaosin (89 %) aravalainoitettuja ja niistä yli puolet oli kaupungin rakennuttamia. Vuokralla asumisen yleistyminen oli näin ollen keskeinen Helsingin asuntomarkkinoiden kehitystä väärittänyt muutos 1990-luvulla (Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia... 2001).⁷

Toinen 1990-luvulle tyypillinen asuntorakentamisen muutos oli valtion tukeman asuntorakentamisen suhteellisen osuuden huima kasvu Helsingissä. Aikaisemman kolmenkymmenen vuoden jaksolla, vuosina 1960–1990 valmistuneesta asuntotuotannosta vain noin 30–40 % oli valtion tukemaa. 1990-luvulla valtion rahoituksella rakennettujen asuntojen osuus Helsingissä rakennetuista uusista asunnoista nousi lähes 80 prosenttiin (77,2 % vuosina 1991–1995 ja 78,5 % vuosina 1996–1999) (Helsingin asunto-ohjelma... 2000: 18). Muutoksen aiheutti omistusasuntojen hintojen romahdus ja vapaarahoitteisen rakennustuotannon voimakas supistuminen 1990-luvun alun laman seurauksena. 1990-luvun loppupuolella asuntomarkkinoiden suhdanne kääntyi nousuun, asuntokauppa alkoi jälleen elpyä ja omistusasuntojen myyntihinnat alkoivat nousta, mikä kasvatti vapaarahoitteisen asuntotuotannon määrää 2000-luvulle tultaessa. Vuosina 1998–2002 Helsinkiin rakennetuista asunnoista jälleen lähes 40 % oli omistusasuntoja, hieman pienempi osuus valtion tukemaa vuokra-asuntotuotantoa. Asumisoikeusasuntojen osuus uustuotannosta oli noin 15 %. Vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen rakentaminen on ollut vähäistä (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 13).

Voimakkaasta noususta huolimatta asuntojen hintataso ei ole kehittynyt tasaisesti koko kaupungin alueella. Eteläisen suurpiirin hintataso alkoi irtaantua muista alueista jo 1990-luvun loppupuolella ja jo vuonna 2000 asuntojen keskihintataso oli eteläisessä Helsingissä

⁷ Kaupungin vuosille 2001-2005 laaditun asunto-ohjelman mukaan vuokra-asuntojen määrän voimakas lisäys 1990-luvulla on osittain näennäistä ja johtuu Tilastokeskuksen vuonna 1994 tekemästä tilastointiperusteiden muutoksesta. Tämän ns. tilastovirheen piikkiin menee ohjelman mukaan noin 6 500 vuokra-asunnon lisäys. Vuokra-asuntojen määrän todellinen kasvu olisi ohjelman mukaan peräisin kaupungin omasta asuntotuotannosta ja työsuhdeasuntojen määrän puolittumisesta sekä asuntovarauman purkautumisesta (Helsingin asunto-ohjelma... 2000: 38).

selvästi muita alueita korkeampi (Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia... 2001: 25). Vuoden 2005 lopussa Helsingin ydinkeskustan asuntojen neliöhinnat ylittivät jo 4000 euron rajan. Kaupungin halvimmalla alueella Itä-Helsingissä asuntojen neliöhinta oli puolet alhaisempi (Salmela 2006). Pientalojen hinnoissa alueelliset erot eivät kuitenkaan näy, vaan hintojen kasvu on ollut kovasta kysynnästä johtuen voimakasta kautta koko kaupungin (Salmela 2004).⁸ Asunnonostobuumi on toistaiseksi säilynyt korkealla koko 2000-luvun ajan tulotason nousun, vuokra-asuntojen korkean vuokratason sekä ennätysmäisen alhaalla pysytelleiden korkojen ja pitkien laina-aikojen ansiosta. Erityisesti vuokralla asuneet nuoret ensiasunnon ostajat ovat rohkaistuneet ostamaan asuntoja huimista myyntihinnoista huolimatta. Asuntomarkkinoiden suhdannemuutoksen seurauksena Helsingin vuokra-asuntomarkkinoilta on poistunut runsaasti vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja, jotka on myyty omistusasunnoiksi (Salmela 2005a).

Vaikka pientalojen rakentamista on korostettu kaupungin asunto-ohjelmissa ajoittain, esimerkiksi 1960- ja 1970-luvuilla ja varovasti vuosien 1998–2002 asunto-ohjelmasta lähtien, on kerrostaloasuminen selkeästi tyypillisin asumismuoto Helsingissä. Kerrostalorakentamisen osuus kasvoi Helsingissä entisestään 1990-luvulla rakentamisen ja maankäytön tehokkuusvaatimuksista ja asuntotuotantoon kohdistuneista paineista johtuen (Helsingin asunto-ohjelma... 2000: 17). Myös vuosina 2003–2004 valmistuneista uusista asunnoista 80 % oli kerrostaloasuntoja. Pientaloasuntojen osuus on Helsingissä vain 12,8 %. Kerrostalovaltaisuuden lisäksi Helsinki on myös hyvin pieniasuntovaltainen kaupunki: 60 % kaupungin asuntokannasta on kaksioita tai yksiöitä. Kaikkien asuntojen keskikoko oli vuonna 2005 63 m² (Helsinki alueittain... 2006: 9, 13). Uustuotannon huoneistotyyppijakauma ei ole viime vuosina merkittävästi muuttunut. Vapaarahoitteisen asuntotuotannon keskikoko on kuitenkin ollut aravatuotantoa suurempaa 2000-luvulla (Rakentaminen Helsingissä... 2006: 3).

Helsingin asuntomarkkinoiden kerrostalo- ja vuokra-asuntovaltaisuus sekä asuntojen pieni koko korostuvat verrattaessa Helsingin asuntokantaa muuhun Helsingin seutuun. Kun Helsingin seudun koko asuntokannasta 51 % sijaitsee Helsingissä, on pientaloasunnoista Helsingissä vain 22 %. Seudun omistusasunnoista Helsingissä sijaitsee 44 % ja vuokra-

⁸ Asuntojen myyntihinnoissa esiintyvää alueellista vaihtelua ovat käsitelleet tarkemmin mm. Lönnqvist & Vaattovaara (2004). Heidän tutkimuksensa osoittaa, että asuntojen hinnoissa näkyvä alueellinen malli heijastelee pääkaupunkiseudun sosioekonomisen eriytymisen piirteitä.

asunnoista 61 %. Helsingissä sijaitsevien aravavuokra-asuntojen osuus koko seudun aravavuokra-asunnoista on 55 % (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 12).

Pienasunto- ja kerrostalovaltaisuuden aiheuttamiin ongelmiin on Helsingissä havahduttu viime aikoina kaupungin alkaessa kärsiä muuttotappioita muihin Helsingin seudun kuntiin. Tyypillisimmän poismuuttajien ryhmän muodostavat lapsiperheet (Vaattovaara ja Vuori 2002). Lasten määrä on ollut jo pitkään vähäinen kantakaupungin alueella, mutta parin viime vuoden aikana pikkulasten määrä on vähentynyt merkittävästi myös radanvarsien 1950- ja 1960-luvuilla rakennetuilla esikaupunkialueilla ja osassa 1970- ja 1980-luvuilla rakennetuista lähiöistäkin. Helsingin Sanomat otsikoikin vuoden 2005 lopussa näyttävästi lapsikadon leviämisestä Helsingin keskustasta esikaupunkeihin (Salmela 2005b). Ilmiön taustalla vaikuttaa asuntojen liian pieni koko ja asuinalueiden kerrostalovaltaisuus, jotka eivät vastaa nykyajan lapsiperheiden vaatimuksia. Myös korkea vuokrataso ja yhtäältä asuntolainojen matala korkotaso sekä lisääntynyt perheasuntojen tuotanto Helsingin ympäristökunnissa ovat toimineet lapsiperheiden ulosmuuttoa lisäävinä tekijöinä. Lisäksi muuttopäätökseen on saattanut vaikuttaa muun seudun Helsingin tasoa alhaisemmat asuntojen myyntihinnat (Vaattovaara & Vuori 2002; Vaattovaara & Lönnqvist 2003). Helsingin kaupunki on pyrkinyt vastaamaan asukasrakenteen yksipuolistumiseen ja lapsiperheiden poismuuttoon monimuotoistamalla asuntotuotantoaan esimerkiksi yksilöllisiä tarpeita korostavan elämänkaariajattelun kautta, kerrostaloasumisen vetovoimaisuutta ja suurempien perheasuntojen määrää lisäämällä sekä kaavoittamalla kaupunkimaisia pientaloalueita (ks. Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004).

4.1.2. Kaupungin vuokra-asuntojen jakokäytännöt

Kaupungin vuokra-asuntojen jakokäytännöt perustuvat aravalainsäädännössä määriteltymiin kriteereihin sekä kaupunginhallituksen vahvistamiin asunnonjaon periaatteisiin. Kaupungin asunnonjaossa hakijat pisteytetään asunnon tarpeen kiireellisyyden mukaan. Muina seikkoina vaikuttavat hakijan varallisuus, tulot, perhekoko ja sosiaaliset erityistarpeet. Lisäksi huomioidaan hakijan Helsingissä asuma aika. Helsinkiläisyys-kriteeri otettiin ensimmäisen kerran käyttöön asunnonjaossa 1960-luvulla, jolloin asunnonhakijoilta vaadittiin muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta jopa yli 10 vuoden asumista Helsingissä (Helsingin kaupungin vuokra-asunnot... 2001: 13). Helsinkiläisyyden vaatimusta asunnon saannin kriteerinä on sittemmin lievennetty, osin kenties kaupungin ulkomaalaispoli-

tiikassa esitettyjen toiveidenkin johdosta (ks. Helsingin ulkomaalaispolitiikka... 1991: 52; Helsingin asunto-ohjelma... 1992: 80). Helsinkiläisyys ei ole enää asunnon saannin ehto-
ton edellytys, mutta sitä painotetaan yhä samassa asemassa olevista hakijoista valittaessa.⁹

Käytäntö on ongelmallinen kaupunkiin muualta Suomesta tai suoraan ulkomailta muutta-
vien asukkaiden kannalta. Etenkin inkerinsuomalaisten paluumuuttajien ja muualta Suo-
mesta Helsinkiin muuttaneiden maahanmuuttajaperheiden asunnon saantia helsinkiläisyys-
kriteerin soveltaminen on vaikeuttanut huomattavasti. Kriteerin soveltamisen poissulkeva
vaikutus tulee selvimmin esille suurten asunnonhakijaryhmien, kuten yksinäisten hakijoi-
den kohdalla (Helsingin asunto-ohjelma... 2000: 66). Lankisen (2006: 13) mukaan helsin-
kiläisyyden vaatimuksella ei kuitenkaan ole ollut kovin voimakasta vaikutusta asunnon
saantiin koko hakijakuntaa tarkasteltaessa. Alle kolme vuotta kaupungissa asuneiden osuus
Helsingin vuokralaisista on pysytellyt noin 10 prosentin korkeudessa vuosina 1990–2003.
Laman aikana uushelsinkiläisten osuus oli tätäkin suurempaa.

Kaupungin asuntoasiainosasto valitsee hakijat vapaina oleviin vuokra-asuntoihin ja uusiin
kiinteistöihin. Asunnonhakijoita oli vuoden 2006 huhtikuussa noin 12 500. Vuosittain
asuntoasiainosasto välittää noin 3000 asuntoa, vuonna 2005 luku oli 3 551 asuntoa
(Asuntoasiainosasto 2006).¹⁰ Asunnon vaihtaminen saman kiinteistöyhtiön alueella hoide-
taan isännöitsijätoimiston kautta. Mikäli asukas haluaa vaihtaa asuntoa kokonaan toiseen
kaupunginosaan, toisen kiinteistöyhtiön alueelle, tulee hänen hakea vaihtoa asunto-
asiainosaston kautta, joka on perustanut asunnonvaihtajille tarkoitettut vaihtotasuntopörssi-
sivustot. Keskinäinen vaihto on mahdollista siten, että kaksi asuntokuntaa vaihtaa asuntoja
päittäin. Asunnonvaihtoa toisen kiinteistöyhtiön alueelle voi hakea myös keskitetysti asun-
toasiainosaston hallinnoiman normaalin asukasvalinnan kautta. Vaihtoon perustuva muutto
on kaupungin asuntoasiainosaston mukaan yhtä suurta kuin sisäänmuutto. Itä-Helsingissä
ja Pohjois-Helsingissä on eniten asuntojen vaihtoa, mutta toisaalta alueilla on myös suurin

⁹ Helsinkiläisyyskriteerin käyttämisestä kaupungin asunnonjaossa on käyty vilkasta keskustelua viime vuosi-
na apulaisoikeusasiamiehen annettua kaupungille asiasta huomautuksen (ks. esim. Ahola 2005; Huhtanen
2005). Jatkossa helsinkiläisten asettaminen etusijalle asunnonjaossa on mahdollista aravalain puitteissa. Hal-
litus on keväällä 2006 esittänyt lakiin muutosta, jonka seurauksena kuntalaisuutta voitaisiin käyttää asunnon
myöntämisen perusteena siinä tapauksessa, kun hakijat ovat muuten keskenään saman-kaltaisessa tilanteessa.
Aravalain muutokset tulivat voimaan syyskuussa 2006 (Salonen 2006).

¹⁰ Vertailun vuoksi todettakoon, että esimerkiksi vuonna 1995 kaupungin vuokra-asunnonhakijoiden määrä
oli 14 300 kpl ja asuntoja jaettiin noin 4 400 (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 135).

osa kaupungin vuokrataloista (Randell & Leijo 2006). Kerran asunnon saatuaan asukas saa asua siinä niin kauan kuin haluaa, mikäli hän ei aiheuta häiriötä ja maksaa vuokransa säännöllisesti. Aikaisemmin asukkaiden tulo- ja varallisuustaso tarkistettiin mahdollisen asunnonvaihdon yhteydessä. Syyskuun 2006 alusta alkaen tarkistusta ei kuitenkaan enää tehdä.

Kaupungin vuokra-asuntoa haettaessa hakijan tulee merkitä hakemukseen miltä alueilta hän asuntoa hakee. Asuntoa voi hakea vaihtoehtoisesti joko koko kaupungin alueelta, neljältä suuralueelta (kantakaupunki, Itä-Helsinki, Pohjois-Helsinki, Länsi-Helsinki) tai vielä tarkemmin rajattuna suuralueiden sisältä tietyiltä asuinalueilta. Asukkaiden valinnan mahdollisuus otettiin käyttöön vuoden 1995 lopussa (Korhonen 1997: 208). Valittavia asuinalueita on tällä hetkellä yhteensä kuusikymmentä. Lisäksi hakija voi asettaa kriteereitä haettavan asunnon huonemäärän, vuokratason, varustetason sekä talotyypin suhteen. Hakijalle tarjotaan vain sellaisia asuntoja, jotka täyttävät hänen hakemuksessaan määrittelemät kriteerit. Asuntoa ei siis tarjota niiltä alueilta, joilta hakija ei ole asuntoa itse hakenut, vaikka vapaita asuntoja olisi näillä alueilla tarjollakin. Asukkaiden asuinaluekohtaisen valintamahdollisuuden käyttöön ottamisen jälkeen eri asuinalueiden ja taloyhtiöiden väliset erot ovat nousseet selkeämmin esille. Suosituimpia alueita olivat 1990-luvun loppupuolella Ruoholahti, Herttoniemi, Pikku-Huopalahti ja Käpylä, kun taas vähemmän suosittu alueet sijaitsivat kaukana keskustasta (Korhonen 1997: 208). Jakomäki oli alueista vähiten suosittu ja sen asema heikon kysynnän alueena on jatkunut edelleen.

Alueellisen sijainnin lisäksi vuokra-asuntojen erilaiseen kysyntään ovat vaikuttaneet kalliin suhdanteen aikana, esimerkiksi Mellunmäkeen ja Vuosaaren, rakennettujen vuokra-kiinteistöjen korkeat vuokrat, jotka saattavat ylittää keskustan lähistöllä sijaitsevien, jo muutenkin suosittujen alueiden vuokratason (Korhonen 1997: 208, 215). Korkea vuokrataso heijastuu asukasrakenteen kehittymiseen helposti siten, että korkean vuokratason kiinteistöihin kerääntyy asukkaita, jotka eivät maksa vuokraansa itse (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 135; Randell & Leijo 2006). Parempituloiset asutokunnat, joilla olisi varaa maksaa korkeampia vuokria, eivät ole tulorajoitusten perusteella oikeutettuja kaupungin vuokra-asuntoon, eivät muista syistä halua kyseiselle alueelle tai joko ostavat tai vuokraavat asuntonsa mieluummin vapaarahoitteisilta markkinoilta. Vuonna 1997 aravavuokratalojen tulo- ja varallisuusrajoja korotettiin valtioneuvoston päätöksellä siten,

että osa asukkaista voidaan valita aikaisempaa väljempien tulorajojen mukaan. Muutoksen tavoitteena oli helpottaa asunnonjakoa sekä monipuolistaa vuokrakiinteistöjen asukasrakennetta (Helsingin kaupungin vuokra-asunnot... 1999: 7). Vuonna 2004 tulorajoja korotettiin valtioneuvoston asetuksella uudelleen ja samalla niin sanotuista alemmista tulorajoista luovuttiin kokonaan (Hallituksen esitys... 2006). Muutoksella ei kuitenkaan ole ollut merkittävää vaikutusta Helsingin kaupungin vuokra-asuntoja hakeneiden asuntokuntien sosio-ekonomiseen rakenteeseen (Randell 2006). Lokakuun alusta 2006 tulorajoja tullaan jälleen korottamaan.

Helsingin asunto-ohjelmat ohjeistavat kaupunkia vuokra-asuntojen jakamiseen liittyen. Asunnonjaossa tulisi huolehtia siitä, etteivät niin sanottuihin erityisryhmiin kuuluvat asunontarvitsijat tai mahdollisiksi ongelmatapauksiksi luokitellut hakijat kasautuisi tiettyihin kohteisiin tai tietyille asuinalueille. Kasautumista tulisi ehkäistä sijoittamalla erityisryhmät, joihin pakolaiset ja muut maahanmuuttajatkin usein luetaan, mahdollisimman tasaisesti vanhasta asuntokannasta vapautuviin ja uustuotantoalueiden asuntoihin (esim. Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 77). Esimerkiksi vuosille 2004–2008 laaditun asunto-ohjelman mukaan segregatiota ja sosiaalisten ongelmien kasaantumista tulee ehkäistä sijoittamalla kiireellisessä ja vähemmän kiireellisessä asunnon tarpeessa olevia hakijoita alue-, kortteli- ja talokohtaisen sekoittamisen perusteella. Asunto-ohjelman mukaan asukkaiden enemmistön tulee olla maksukykyisiä, omillaan toimeentulevia vuokralaisia. Asunnon vaihtajilla tulee olla oikeus vain kolmasosaan uuden asuntokohteen asunnoista koko kaupungin alueella (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 39). Tavoitteesta huolimatta erityisesti tietyissä kiinteistöissä sijaitseviin suurimpiin perheasuntoihin on kuitenkin ollut vaikeaa löytää itsemaksavia asukkaita perheasuntojen korkeasta vuokratasosta johtuen. Ongelma on huomioitu myös kaupungin uusimmassa asunto-ohjelmassa, jossa tilanteen ratkaisuksi on esitetty uustuotantokohteiden neliövuokrausvityksen muuttamista siten, ettei perheasuntojen vuokrataso nousisi liian korkeaksi (Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 24, 37).

Yleisen vuokra-asuntojen välityksen lisäksi kaupungin asuntoasiainosastolla on tietyille erityisryhmille, lähinnä pakolaisille, romaneille ja asunnottomille kohdistettuja asuntoja, jotka on hankittu valtion rahoituksella vanhasta omistusasuntokannasta. Vuonna 1991

pakolaisille varattu kaupungin vuokra-asuntojen kiintiö oli 50 asuntoa (Helsingin ulkomaalaispolitiikka... 1991: 18-21). Tällä hetkellä pakolaisille varattujen asuntojen määrä on vajaa 300 (Randell 2006). Pakolaisasuntoihin sijoittamista ja sopivien asuntojen löytämistä on vaikeuttanut sopivan kokoisten perheasuntojen riittämättömyys (Helsingin ulkomaalaispolitiikka... 1991: 21). Ongelma johtuu pitkälti kaupungin asunto-ohjelmissa määriteltyjen hankintasuunnitelmien rajoituksista, joiden mukaan vanhasta asuntokannasta hankittujen asuntojen tulee olla kohtuuhintaisia ja etupäässä yksiöitä ja kaksioita. Pienet asunnot eivät kuitenkaan sovellu perheasunnoiksi. Käytännössä niihin on voitu asuttaa vain pieniä perheitä ja yksinasuvia pakolaisia tai paluumuuttajia. Suuremmat maahanmuuttajaperheet on jouduttu asuttamaan uustuotantoalueille valmistuviin perheasuntoihin tai vanhasta vuokra-asuntokannasta vapautuviin suurempiin perheasuntoihin.

Helsingin kaupungin asunnonjaossa maahanmuuttajataustaista väestöä ei tilastoida kokonaisuutena erikseen. Vielä 1990-luvun vaihteessa kansalaisuutta ei kysytty asunnonhaun yhteydessä ollenkaan (Helsingin ulkomaalaispolitiikka... 1991: 20). Maahanmuuttajien rekisteröinti aloitettiin vuonna 1993, jolloin kaupungin asuntoasiainosasto ryhtyi tilastomaan pakolaisia ja inkerinsuomalaisia paluumuuttajia. Tilastoinnin tarkoituksena oli seurata eri maahanmuuttajaryhmien sijoittumista kaupungin osiin ja eri vuokrakiinteistöihin. Vuonna 1996 uudeksi tilastointikategoriaksi lisättiin niin sanotut muut ulkomaalaiset, jotka olivat aikaisemmin kuuluneet suomalaisten hakijoiden kanssa samaan ryhmään (Rastas 2002: 20). Vuonna 2004 kaupungin vuokra-asunnonhaussa otettiin käyttöön uusi sähköinen hakemus, joka mahdollistaa hakijoiden tilastoinnin kansalaisuuden perusteella. Hakemuksessa annetut vaihtoehdot ovat suomalainen, muu EU-kansalaisuus ja muu ulkomaalainen. EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisilta kysytään myös oleskeluluvan status. Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajataustaiset henkilöt eivät erotu asunnonjakotilastoissa kantaväestöstä.

4.2. Suhtautuminen maahanmuuttajien asumiseen ja etniseen segregatioon

4.2.1. Kansallisen politiikan taso

Asuminen on yksi maahanmuuttajien sosiaalisen integroitumisen keskeinen ulottuvuus. Kotouttamislaissa ja maahanmuuttoa koskevissa periaatepäätöksissä maahanmuuttajien asumiseen liittyviä kysymyksiä sivutaan kuitenkin varsin pintapuolisesti. Vuoden 1997

periaatepäätöksessä hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi otetaan kantaa maahanmuuttajien asumiseen lyhyesti. Periaatepäätöksessä todetaan maahanmuuttajien olevan 1990-luvun vaihteessa toteutetun perusoikeusuudistuksen mukaisesti "*asuinpaikan ja asumismuodon valinnan suhteen samassa asemassa kuin muukin väestö*" (Valtioneuvoston periaatepäätös... 1997: 20).

Näennäisestä tasa-arvoisuudesta huolimatta maahanmuuttajaryhmät ovat asumisen suhteen erilaisessa asemassa sekä kantaväestöön nähden että keskenään. Pakolaiset ovat suojelun tarpeen vuoksi muihin maahanmuuttajiin verrattuna erityisasemassa, sillä valtio etsii pakolaisille kuntapaikan oleskeluluvan myöntämisen jälkeen ja kunta avustaa heitä ensiasunnon löytämisessä. Pakolaisiin kuuluvat sekä kiintiöpakolaiset että turvapaikanhakijoina Suomeen saapuneet henkilöt sekä näiden perheenjäsenet. Mikäli pakolaiset luopuvat kunnan heille tarjoamasta asunnosta tai muuttavat sijoituskunnastaan toisaalle, ovat he asunnonhaussa samassa asemassa muiden kanssa. Aikaisemmin myös inkerinsuomalaisille paluumuuttajille pyrittiin tarjoamaan ensiasuntoja kuntien asuntotoimen kautta. Käytäntö muuttui vuoden 2003 lopussa, jolloin inkerinsuomalaisten oleskeluluvan saamisen ehdoksi asetettiin Suomesta hankittu asunto. Mahdollisuus asua pysyvästi Suomessa jo entuudestaan asuvien sukulaisten luona täyttää ulkomaalaislaissa mainitun asuntoedellytyksen (Ulkomaalaisvirasto 2006). Muut maahanmuuttajaryhmät ovat asumispäätöksensä suhteen valtion politiikan asettamiin säännöksiin nähden itsenäisemmässä asemassa. Maahanmuuton syyt vaikuttavat kuitenkin olennaisesti myös heidän alueelliseen sijoittumiseensa. Avioliiton perässä muuttaneet muuttavat puolisonsa asuinpaikkakunnalle, työn perässä muuttaneilla saattaa olla oikeus työnantajan järjestämään työsuhdeasuntoon ja vastaavasti opiskelijoilla oppilaitoksestaan riippuen opiskelija-asuntoloihin. Pakolaisia lukuun ottamatta maahanmuuttajat voivat siis itse valita asuinpaikkakuntansa maahan muuttaessaan.¹¹

Pakolaisten kohdalla Suomessa on harjoitettu niin sanottua hajasijoituspolitiikkaa vuodesta 1988 lähtien. Sitä aikaisemmin pakolaisten vastaanotto oli järjestetty pääsääntöisesti valtion toimesta lähinnä pääkaupunkiseudun kuntien ja Turun alueella. Kun uutta toimintamallia 1980-luvun lopulla kehitettiin, pidettiin kuntien vapaaehtoisuutta ja tasavertaista

¹¹ Myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneilla pakolaisilla on mahdollisuus muuttaa suoraan vastaanottokeskuksesta omavalintaiseen kuntaan, mikäli he onnistuvat hankkimaan itselleen asunnon. Kiintiöpakolaiset eivät voi juurikaan vaikuttaa ensimmäisen kuntapaikkansa sijaintiin.

kohtelua tärkeänä. Hajauttamisella haettiin ratkaisua vallitsevan asuntopulan aiheuttamaan ruuhkautumiseen pakolaisia vastaanottaneissa pääkaupunkiseudun ja Turun kaupungeissa. Samalla pakolaisten vastaanottoon liittyvät palvelut pyrittiin sulauttamaan osaksi kuntien normaaleja peruspalveluja (Pakolaisasiain neuvottelukunta 1988; Kokkarinen 1993). Uusia sijoituskuntia valittaessa korostettiin toiminnallisia näkökohtia eli riittävän monipuolisia aluetason palveluita ja asumisen pysyväisluonteisten edellytysten järjestämistä sekä pakolaisten mahdollisuuksia työllistymiseen tai muuhun mielekkääseen toimintaan. Lisäksi pyrittiin luomaan pakolaisten itsensä kannalta toimivia ratkaisuja eli sijoittamaan riittävästi samaa kansallisuutta tai etnistä taustaa ja kulttuuria edustavia pakolaisia samalle alueelle. Myös perhesiteiden säilymistä pyrittiin edistämään. Suomen toteuttama hajasijoittamis-malli pohjautuu pitkälti Ruotsissa 1980- ja 1990-luvuilla toteutettuun ”Hela Sverige”-politiikkaan. Maahanmuuttajien määrän lisääntyessä nopeasti 1990-luvun vaihteessa Suomessakin alettiin puhua kaikkien Suomen kuntien houkuttelemisesta mukaan pakolaisten vastaanottoon (Kokkarinen 1993: 29-35).

Pakolaisten hajasijoittaminen on saanut runsaasti kritiikkiä osakseen (ks. esim. Rastas 2002; Mikkonen & Kärkkäinen 2003; Ahlgren-Leinvuo 2005), sillä hajauttamisesta huolimatta suuri osa pakolaisista on muuttanut ensivaiheen kotoutumisen jälkeen taajama- ja maaseutukunnista suurempiin kasvukeskuksiin ja erityisesti pääkaupunkiseudulle. Kuntien asuntoviranomaisten arvion mukaan yksin vuonna 2001 pääkaupunkiseudulle muutti muista kunnista yhteensä 252 pakolaisena maahan tullutta henkilöä. Monien maahanmuuttajien kohdalla muutto toiselle paikkakunnalle on merkinnyt asumistason laskua (Rastas 2002: 10). Hajasijoittamista on kuitenkin Suomessa jatkettu siihen liittyvistä ongelmista huolimatta. Taustalla vaikuttanevat pakolaisten vastaanoton käytännön paineet ja parempien vaihtoehtojen puute. Muutosta hajasijoittamiseen saattaa kuitenkin olla tulossa. Ainakin hallituksen uutta maahanmuuttopoliittista ohjelmaa valmistellut työryhmä on katsonut nykyisten kuntasijoitusten onnistumisen arvioimisen sekä kuntien välisen muuttoliikkeen vaikutusten analysoimisen tärkeäksi (Työryhmän ehdotus... 2005: 41). Myös pakolaisten vastaanottoon liittyvät kuntakorvaukset ovat olleet valtiovallan taholla tarkastelun alla viimeksi kevään 2006 aikana.

Asuntojen osoittaminen pakolaisille ja muille maahanmuuttajaryhmille on kunkin kunnan omassa harkinnassa. Valtio kuitenkin tukee kuntia pakolaisten asuntojen hankkimisessa eri tavoin (ks. esim. Pakolaisasiain neuvottelukunta 1988; Helsingin asunto-ohjelma... 1992: 14-17) sekä ohjeistaa kuntia maahanmuuttajien alueelliseen hajasijoittamiseen myös kuntatasolla. Etnisesti tai sosiaalisesti yksipuolisten alueiden syntymistä ei pidetä toivottavana kehityssuuntana. Esimerkiksi vuoden 1997 valtioneuvoston periaatepäätöksessä todetaan, että vuokra-asuntojen jakoperusteissa tulisi ottaa huomioon riittävän suurten etnisten ryhmien muodostuminen, kuitenkin siten, että kunkin alueen väestö säilyisi sosiaalisesti ja etnisesti monimuotoisena (Valtioneuvoston periaatepäätös... 1997: 20). Samanlaiseen näkemykseen päädytään myös vuonna 2005 valmistuneessa työryhmän ehdotuksessa hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi. Työryhmä asettaa asuntopoliitikan kehittämistä koskevassa linjauksessaan kunnalliselle asuntopoliitikalle tiukat raamit toteamalla, että ”*yhdyksuntasuunnittelun ja asuntopoliitikan avulla huolehditaan monimuotoisten asuinalueiden syntymisestä ja estetään maahanmuuttajien eriytymistä.*” (Työryhmän ehdotus... 2005: 32). Työryhmän ohjelmaesitys myös korostaa asumissektoria yhtenä maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttavana avainsektorina sekä peräänkuuluttaa maahanmuuttajien osallistumismahdollisuuksien ja osallisuuden tukemista asuinyhteisöissä ja naapurustoissa (Työryhmän ehdotus... 2005: 20, 26, 40).

Pakolaisten hajasijoittamispolitiikka on selkeä esimerkki Suomessa valtion tasolla harjoitetusta etnis-spesifisestä ohjelmasta, jonka avulla on pyritty ehkäisemään maahanmuuttajaryhmien keskittymistä pääkaupunkiseudulle, vaikei maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen torjuminen olekaan ollut politiikan päälinjaksi julkilausuttuna tavoitteena. Pikemminkin Suomessa kyse on ollut pakolaisten vastaanoton käytännön paineista ja pyrkimyksestä kuntien tasapuoliseen kohteluun. Ahlgren-Leinvuon (2005) arvion mukaan myös aluepoliittisilla tavoitteilla on ollut merkitystä hajasijoittamispolitiikan taustalla. Alueellista tasoa selkeämmin maahanmuuttajien hajasijoittaminen ja niin sanottujen etnisten enklavien ehkäiseminen on asetettu tavoitteeksi paikallista kuntatasoa koskevissa lausunnoissa. Valtiovalta on linjauksissaan esittänyt kannanottoja ja ohjeita kunnille maahanmuuttajien alueellisen keskittymisen ehkäisemiseksi. Muiden maahanmuuttajaryhmien kuin pakolaisten sijoittumiseen alueella ei kansallisella politiikalla ole puututtu. Työperäisten maahanmuuttajien työlupaa myönnettäessä tosin käytetään tarveharkintaa sen suhteen, onko kyseiseen työhön saatavilla työntekijöitä jo samalla paikkakunnalla

Suomessa. Periaatteessa valtiolla on siis mahdollisuus säädellä maahanmuuton alueellisuutta työlupakäytännön kautta, mutta käytännössä vaikutus lienee pieni.

Maahanmuuttajien kotouttamiseen tähtäävä kotouttamispolitiikka on toinen esimerkki Musterdin ym. (1998) luokittelun mukaisesta maahanmuuttajaspesifisestä politiikasta Suomessa. Kotouttamispolitiikalla ei kuitenkaan ole suoraa alueellista ulottuvuutta. Kotouttamislain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta. Maahanmuuttajien asumiseen laissa ei oteta kantaa. Kotouttamislain perusteluissa kuitenkin korostetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti alueellisen eriytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisemisen tärkeyttä asuinalueiden kehittämisessä siten, että riittävän suurten etnisten ryhmien muodostuminen kuitenkin huomioidaan. Valtioneuvoston kotouttamislain toimeenpanosta vuonna 2002 antamassa selonteossa esitetään kotouttamista koskevia kehittämissuunnitelmia. Selonteossa kehoitetaan muun muassa hajauttamaan aravavuokra-asuntojen tuotantoa asuntokannassa, jotta tiheitä maahanmuuttajakeskittymiä ei pääsisi syntymään. Kuntia myös kannustetaan hankkimaan nykyistä enemmän asuntoja omistusasuntokannasta maahanmuuttajille vuokrattaviksi valtion myöntämien lainojen turvin, jotta maahanmuuttajien keskittymistä vuokrataloihin voitaisiin ehkäistä (Valtioneuvoston selonteko... 2002: 42, 63). Maahanmuuttajien alueellista keskittymistä ja etnistä segregatiota pidetään kansallisen politiikan tasolla kielteisenä ilmiönä, jota halutaan torjua.

4.2.2. Maahanmuuttajien huomioiminen Helsingin kaupungin asuntopolitiikassa

Tutkimusta varten tarkastelluista asunto-ohjelmista maahanmuuttajat mainitaan ensimmäisen kerran vuosiksi 1990–1995 laaditussa asunto-ohjelmassa. Siinä pakolaiset nostetaan esiin uutena erityisryhmänä, jolle varataan 20 asunnon vuosittainen kiintiö kaupungin yleisessä asunnonjaossa. Pakolaisille osoitettavia asuntoja todetaan hankittavan valtion myöntämien lainojen turvin (Helsingin asunto-ohjelma... 1990: 11, 13). Ohjelman hyväksymisen aikaan toukokuussa 1990 omatoiminen turvapaikanhakijoiden maahanmuutto oli vasta vilkastumassa ja presidentti Koivisto oli juuri antanut lausuntonsa inkerinsuomalaisten paluumuuttajien asemasta. Käytännössä Suomeen suuntautuva maahanmuutto ei siis ollut vielä noussut 1990-luvun huippulukuihin.

Vuosille 1992–1997 laaditussa asunto-ohjelmassa paluumuuttajat on nostettu pakolaisten rinnalle asunnonjaon erityisryhmänä. Samalla pakolaisille ja paluumuuttajille vanhasta asuntokannasta hankittavien asuntojen määrää on maahanmuuton vilkastumisen myötä kasvatettu kaupunginvaltuuston päätöksellä noin 150 asuntoon vuodessa. Yleisessä asunnonjaossa on tämän lisäksi kiintiöity maahanmuuttajille keskimäärin 50 asuntoa vuotta kohden (Helsingin asunto-ohjelma... 1992: 2, 7). Ulkomaalaisasiain työryhmän vuonna 1991 laatimaan ulkomaalaispolitiikan selvitykseen perustuen maahanmuuttajien asunnon-tarve oli kuitenkin arvioitu asunto-ohjelman perusteluosassa tätäkin suuremmaksi, yhteensä 300 asunnoksi vuotta kohden. Samaisessa perusteluosassa on myös nostettu esille kaupungin johtajistotoimikunnan vuonna 1991 antama kehotus, jonka mukaan maahanmuuttajien asunto-ohjelman laatiminen tulisi jatkossa sisällyttää kaupungin asunto-ohjelman osaksi (Helsingin asunto-ohjelma... 1992: 75-81).

Kehotuksesta huolimatta maahanmuuttajien asumisen huomioiminen jää vuosien 1995–1999 asunto-ohjelmassa hyvin laihaksi. Maahanmuuttajista mainitaan ohjelmassa ainoastaan pakolaiset ja paluumuuttajat, jotka nostetaan esille sosiaali- ja terveystoimen asiakaskaisiin kuuluvana erityisryhmänä. Heidän asunnontarpeensa on arvioitu pakolaisten osalta noin 200 asuntoon vuodessa ja paluumuuttajien osalta keskimäärin 400 asuntoon vuodessa. Paluumuuttajat voidaan ohjelman arvion mukaan asuttaa kaupungin asuntokannasta vapautuviin vuokra-asuntoihin. Pakolaisten asunnontarve puolestaan tyydytetään sekä vanhasta asuntokannasta hankittavilla pakolaisille korvamerkityillä pienasunnoilla että vapautuvista ja rakennettavista kaupungin vuokra-asunnoista osoitettavilla perheasunnoilla. Osan pakolaisille tarvittavista asunnoista hankkii Y-säätiö (Helsingin asunto-ohjelma... 1994: 57-58, 66). Vuosien 1995–1999 asunto-ohjelmaa koskevassa kaupunginvaltuuston päätöksessä ja sen toimeenpanoa ohjeistaneessa kaupunginhallituksen päätöksessä maahanmuuttajia ei erikseen mainita, eikä heille suunnattujen asuntojen määriä ole erikseen vahvistettu.

Vuosien 1998–2002 ohjelma on tarkastelluista asunto-ohjelmista ainoa, jossa kaupunkirakenteen eriytymistä ja siinä sivussa maahanmuuttajien asumiskysymyksiä on käsitelty laajemmin. Asumisen segregaatian käsittely juuri kyseisessä ohjelmassa johtunee segregatiokysymyksen ajankohtaisuudesta kaupungin silloisessa politiikassa. Kaupunginkanslia julkaisi samana vuonna ohjelman syrjäytymisen ja sosiaalisen segregaatian ehkäi-

semisestä. Myös vuonna 1995 julkaistu Helsingin ulkomaalaispolitiikan linjaus sekä valmisteilla ollut maahanmuuttajien kotouttamisohjelma ovat mitä ilmeisimmin lisänneet maahanmuuttajien asumiskysymysten ajankohtaisuutta (ks. luku 4.2.3). Aiemmista asunto-ohjelmista poiketen maahanmuuttajien asumiskysymysten käsittely ei rajoitu vuosien 1998–2002 ohjelmassa ainoastaan pakolaisiin ja paluumuuttajiin, vaan siinä käsitellään kaupungissa asuvia ulkomaalaisia kokonaisuudessaan. Rivien välistä on kuitenkin luettavissa suurimman osan ulkomaalaisten asumista koskevista lausumista tarkoittavan nimenomaan pakolaisperheitä ja paluumuuttajia. Ohjelmassa todetaan muun muassa sosiaaliviraston tarvitsevan ulkomaalaisten, toisin sanoen pakolaisten ja paluumuuttajien, asunnoiksi vuosittain 300 asuntoa, jotka osoitetaan kaupungin vuokra-asunnoista (220 kpl), Helsingin asuntohankinta Oy:n vanhasta asuntokannasta hankkimista asunnoista (50 kpl) ja Y-säätiön tai muiden yleishyödyllisten yhteisöjen toimesta (30 kpl) (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 141).

Samaisessa asunto-ohjelmassa lausutaan myös julki kaupungin ulkomaalaispolitiikassa mainitut tavoitteet, joiden mukaan Helsingissä tulisi välttää sellaisten asuinalueiden muodostumista, joilla asuisi poikkeuksellisen paljon ulkomaalaisia, ellei se ole palvelujen tarjoamisen tai asuinyhteisöihin sopeutumisen kannalta perusteltua. Lisäksi tulisi tukea pakolaisten ja paluumuuttajien asumisvaihtoehtojen monipuolistumista siten, että heidän sijoittumisensa yksityisille asuntomarkkinoille ja muihin kuin kaupungin omistamiin aravakiinteistöihin lisääntyisi. Tavoitteet on sisällytetty asuntopolitiikkaan asuntolautakunnan päätöksellä, jonka mukaan ulkomaalaisille tarjotaan asuntoja tasapuolisesti eri kaupunginosista (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 90-91).

Vuosien 1998–2002 ohjelmassa tarkastellaan myös asuinalueiden etnistä eriytymistä aikaansaavia mekanismeja, joista yhtenä syynä mainitaan eri maahanmuuttajaryhmien pyrkimys hakeutua lähemmäksi maatovereitaan. Toisaalta tiedostetaan kaupungin vuokra-asuntojen eriasteinen kysyntä ja tarjonta sekä sen pohjalta aiheutuvat asunnonjaon vaikeudet osoittaa asuntoja tasaisesti eri puolilta kaupunkia. Kiireellisessä asunnon tarpeessa oleville ryhmille asuntoja on osoitettava sieltä, mistä niitä on helposti saatavilla, useimmiten juuri uustuotantoalueilta. Asunnonjaon toteutusta sanelevatkin ohjelman mukaan yhtäältä käytäntöjä rajoittavat niukat resurssit ja toisaalta asunnonhakijoiden omat

toiveet, jotka voivat johtaa tiettyjen väestöryhmien keskittymiseen virallisesta sosiaalisen sekoittamisen ja tasapuolisen väestörakenteen tavoitteesta huolimatta (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 70, 77, 90-92). Vaikka maahanmuuttajaväestön alueellinen sijoittuminen oli Helsingissä 1990-luvun alkupuolella epätasaista, on kehitys vuosien 1998–2002 asunto-ohjelman mukaan ollut kokonaisuutena segregoitumisen sijaan alueellisia eroja tasoittavaa (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 72-73). Maahanmuuttajien asumista käsittelevän osuuden lopuksi ohjelmassa nostetaan esille eri väestö- ja kulttuuriryhmien erilaisiin elämäntapoihin ja perherakenteeseen liittyviä asuntotarpeita, jotka tulisi huomioida aiempaa paremmin asuntojen suunnittelussa. Kannanotto ei kuitenkaan konkretisoidu asunto-ohjelman sivuilla ja päätöksissä yleisellä tasolla esitettyjen suurten perheasuntojen rakentamistarpeen ja asukkaiden asuntojen suunnitteluun osallistumisen painottamista lukuun ottamatta.

Vuosien 2001–2005 asunto-ohjelmassa edellisen ohjelman analyttisestä lähestymistavasta on palattu maahanmuuttajien asumiskysymysten osalta melko lakoniseen kaupungin maahanmuuttajaväestön kasvua ja maahanmuuttajaväestön asuttamiseen liittyviä ongelmia kuvailevaan lähestymistapaan. Maahanmuuttajat mielletään ohjelmassa pitkälti sosiaali-toimen asiakkaina, joille kaupungin tulee osoittaa asuntoja. Asuntojen tarve on määritelty 300 asuntoon, joista sata on varattu pakolaisille (Helsingin asunto-ohjelma... 2000: 62). Sopivien asuntojen vähäisyydestä johtuen sekä entisen Neuvostoliiton alueelta tulevien paluumuuttajien että pakolaisten mahdollisuudet sijoittua Helsinkiin ovat ohjelman mukaan selvästi vaikeutuneet ja tilapäisasumisen kesto pitkittynyt. Kaupungin vuokra-asunnon jonottaminen saattoi etenkin inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kohdalla kestää 1990-luvun loppupuolella jopa kaksi vuotta aiemman puolen vuoden odotuksen sijaan (Rastas 2002: 44). Pitkistä jonotusajoista johtuen osa paluumuuttajista alkoi hankkia asuntoja yksityisiltä vuokramarkkinoilta 1990-luvun loppupuolella (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 61).

Myös muualta Suomesta Helsinkiin suuntautuva muuttoliike, joka on ollut etenkin pakolaisina maahan tulleiden kohdalla varsin yleistä, mainitaan vuosien 2001–2005 ohjelmassa ongelmana. Monet tulijat muuttavat aluksi sukulaistensa luokse, mikä aiheuttaa asumisen ahtautta, lisää asuntojen kysyntää ja kasvattaa tiettyjen maahanmuuttajaryhmien painot-

tumista samoille asuinalueille. Ohjelmassa peräänkuulutetaan muiden yleishyödyllisten asunnon tuottajien osallistumista pakolaisperheiden asuttamiseen kaupungin asuntoasiainosaston ja sosiaalitoimen kantaman vastuun rinnalla (Helsingin asunto-ohjelma... 2000: 60-61). Hajasijoittamisen periaatetta halutaan ohjelmassa edelleen korostaa, joskin samalla myönnetään myös etnisten verkostojen merkitys kotoutumisen helpottumisen kannalta.

Kaupungin uusimmassa vuosille 2004–2008 laaditussa asunto-ohjelmassa maahanmuuttajat jäävät tyystin näkymättömiin. Maahanmuuttajaväestö mainitaan ainoastaan Helsingin väestökasvua ja muuttoliikkeen määrää käsittelevässä luvussa (ks. Monimuotoisen asumisen Helsinki... 2004: 10), eikä heitä nosteta esille edes sosiaalitoimen asiakaskuntaan kuuluvana erityisryhmänä. Asunto-ohjelmassa korostetaan vahvasti eri väestöryhmien asumistarpeiden ja -tyylien huomioimista kaupunkisuunnittelussa. Monimuotoisten asumisratkaisujen painottaminen näkyykin aina ohjelman nimessä asti. Se, missä määrin monimuotoisuuden korostaminen ja erilaisten persoonallisten asumisratkaisujen painottaminen pitää sisällään maahanmuuttajaperheiden tarpeiden huomioimista, jää ohjelmassa avoimeksi kysymykseksi. Todennäköistä kuitenkin on, että aikaisempaa innovatiivisemmilla ratkaisuilla pyritään vastaamaan kaupungin asuntopoliittikkaa kohtaan esitettyyn kritiikkiin sekä kaupungin asukaskannan ja veropohjan muuttoliikkeestä aiheutuneeseen supistumiseen, ei niinkään maahanmuutosta ja maahanmuuttajien tarpeista kumpuaviin muutospaineesiin.

4.2.3. Etniseen segregatioon suhtautuminen kaupungin muissa poliittisissa linjauksissa

Asuntopoliitiikan lisäksi maahanmuuttajien asumiseen liittyviä kysymyksiä käsitellään kaupungin ulkomaalaispoliittisissa linjauksissa. Maahanmuuttajien alueellinen segregatio nähdään kaupungin ulkomaalaispolitiikassa sekä myöhemmin vuonna 1999 kotouttamislain voimaantulon yhteydessä hyväksytyssä maahanmuuttajien kotouttamisohjelmassa pääasiassa kielteisenä ja uhkaavana. Toisaalta riittävän suurten etnisten ryhmien muodostumista pidetään etenkin kotouttamisohjelmassa tärkeänä valtioneuvoston vuonna 1997 laatiman pakolais- ja maahanmuuttopolitiikan linjauksen mukaisesti (Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma... 1999: 24).

Vuonna 1991 valmistuneessa kaupungin ulkomaalaispolitiikan perusteita käsitelleessä työryhmän ehdotuksessa asuinalueiden etniseen eriytymiseen suhtaudutaan kaikkein kielteisimmin. Raportissa todetaan ykskantaan, että ”*asuttamisessa tulee ulkomaalaispolitiikan mukaan välttää kulttuurisesti ja etnisesti eristäytyneiden asuinyhteisöjen muodostuminen Helsinkiin*” (Helsingin ulkomaalaispolitiikka... 1991: 50). Vuonna 1995 hyväksytyyn ulkomaalaispolitiikkaan työryhmän tavoite on sisällytetty lievemässä muodossa. Tavoitteeksi on asetettu osoittaa maahanmuuttajille asuntoja tasaisesti eri kaupunginalueilta, jotta suurten maahanmuuttajakeskittymien syntyminen voitaisiin ehkäistä. Maahanmuuttajien keskittyminen olisi kuitenkin sallittavaa, mikäli se olisi ”*palvelujen sijoittumisen tai maahanmuuttajien asuinyhteisöihin sopeutumisen kannalta perusteltua.*” Kaupungin asunnonjaossa maahanmuuttajien kulttuurista sekä heidän omat toiveensa alueellisen sijoittumisen suhteen tulisi tästä syystä ottaa huomioon (Helsingin ulkomaalaispolitiikka 1995: 33).

Kotouttamisohjelmassa etnisen segregaaation ehkäiseminen nähdään edelleen tärkeänä, mutta ohjelma linjaa tavoitteen muutama vuosi aikaisemmin kirjattua ulkomaalaispolitiikkaa varovaisemmin: ”*Maahanmuuttajille osoitettavat kaupungin vuokra-asunnot pyritään mahdollisuuksien mukaan antamaan tasaisesti eri kaupunginosista, jotta Helsinkiin ei muodostuisi alueita, joilla asuu poikkeuksellisen paljon maahanmuuttajia.*” (Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma... 1999: 23). Erityisesti vuonna 1991 valmistuneeseen työryhmän ehdotukseen nähden muuttunut äänensävy osoittaa, että kaupungissa on tiedotettu etnisen segregaaation ehkäisemiseen liittyvät vaikeudet. Kotouttamisohjelmassa todetaankin, ettei kaupunki voi omien vuokra-asuntojensa jakokäytännöillä vaikuttaa kuin osittain alueiden etniseen eriytymiseen, ”*koska kaupungin asunnot sijaitsevat alueellisesti epätasaisesti ja koska asuntoja vapautuu eniten juuri sellaisilta alueilta, joilla jo entuudestaan asuu paljon maahanmuuttajia.*” (Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma... 1999: 23). Monipuolisten asumisratkaisujen kehittämistä sekä maahanmuuttajien yksityisille asuntomarkkinoille sijoittumisen tukemista korostetaan kotouttamisohjelman lisäksi myös vuoden 1995 ulkomaalaispolitiikassa.

Kotouttamisohjelman mukaan etnisen segregaaation aste ei ollut Helsingissä 1990-lopulla huolestuttava. Päinvastoin, sopivassa määrin tapahtuva samaan etniseen ryhmään kuulu-

vien asuminen lähekkäin nähdään ohjelman linjausten mukaan hyödyllisenä, sillä sen ajatellaan tukevan maahanmuuttajien omaa kieli- ja kulttuuri-identiteettiä. Samaan näkemykseen päädyttiin myös vuosien 1998–2002 asunto-ohjelmassa. Maahanmuuttajien syrjäytyminen ja sosiaalinen eriytyminen nostetaan kotouttamisohjelmassa alueellista keskittymistä haitallisemmaksi ja uhkaavammaksi ongelmaksi. Syrjäytymisen ehkäisemiseksi asuinalueiden väestöryhmien keskinäistä vuorovaikutusta ja asukkaiden osallistumista tulisi ohjelman mukaan edistää (Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 1999: 24–25). Etninen segregatio nähdään kaupungin kotouttamisohjelmassa näin ollen uhkaavana ongelmana vain liian suureksi kasvaessaan, ja etenkin silloin, kun siihen liittyy muunlaista sosiaalista segregatiota ja syrjäytymistä.

Parhaillaan Helsingin kaupungilla on käynnissä uuden maahanmuutto- ja kotouttamisohjelman työstäminen, jonka yhtenä osana maahanmuuttajien asumiskysymykset pyritään nostamaan vahvasti esille. Ohjelma pyrkii huomioimaan ja yhdistämään kaupungin yleisstrategioiden, kansainvälisyysstrategian sekä pääkaupunkiseudun innovaatiostrategian lähtökohdat ja luomaan kokonaisvaltaiset puitteet kaupungin omalle aktiiviselle maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikalle. Ohjelma menee kaupunginhallituksen käsittelyyn loppusyksystä 2006. Maahanmuuttajien keskittyminen Helsingin tiettyihin lähiöihin nähdään kaupungin maahanmuutto- ja kotoutumisasioiden neuvottelukunnan näkökulmasta ongelmana, johon kaivataan uudenlaisia, innovatiivisia ratkaisuja (Riila 2006). Koska ohjelma ei kuitenkaan ole vielä kaupunginhallituksen vahvistama, ei sen sisällöstä ja linjauksista valitettavasti ole tällä hetkellä tarkempaa tietoa saatavilla.

Asumisen alueellista segregatiota ja sen ohella etnistä eriytymistä sivutaan myös kaupunginvaltuuston vuonna 1998 hyväksymässä eri hallintokuntien toimintaa yhdistävässä syrjäytymisen ja sosiaalisen segregatian ehkäisemiseen pyrkivässä ohjelmassa, johon jo edellisessä luvussakin viitattiin. Ohjelmassa todetaan kaupungissa asuvien ulkomaalaisten keskittyneen suhteellisen selvästi tietyille asuinalueille etnisen taustan tai lähtömaan vaurastason mukaan jakautuen. Keskittymistä ei kuitenkaan nähdä ongelmana, vaan sen uskotaan auttavan uusien etnisten ryhmien kotoutumista Suomeen (Ohjelma syrjäytymisen ja sosiaalisen... 1998: 58). Kotouttamisohjelman tavoin syrjäytymisen ja sosiaalisen segregatian ehkäisemiseen tähtäävä ohjelma nostaa maahanmuuttajien sosiaalisen

integraation ja erityisesti työllistymisen alueellista eriytymistä keskeisemmäksi kysymykseksi. Se tuntuu lähtevän siitä ajatuksesta, ettei maahanmuuttajaväestön korkea osuus jollain alueella itsessään ole ongelmallista, mikäli siihen ei liity sosiaalista syrjäytymistä. Tässä suhteessa syrjäytymisen ja sosiaalisen segregaaation ehkäisemisen ohjelma eroaa kaupungin ulkomaalais- ja kotouttamispolitiikan näkemyksistä sekä asuntopolitiikan linjauksista, joissa maahanmuuttajaväestön liiallista keskittymistä pidetään lähtökohtaisesti haitallisena (joskin ohjelmien kesken on tässä suhteessa pieniä vivahte-eroja) ja hajasijoittamista ihanteellisena vaihtoehtona.

4.3. Helsingin asuntopolitiikka: hajauttavaa vai kompensoivaa?

Helsingin harjoittama asuntopolitiikka on Musterdin ym. (1998) luokitteluun verrattuna vahvasti hajauttamiseen pyrkivää. Asuntopoliittisten ohjelmien ja asuntorakentamista säätelevien alueellisten kiintiöiden avulla kaupunki on pyrkinyt huolehtimaan siitä, että kaupungin rakenne säilyy alueellisesti tasapainoisena ja sosiaalisesti monimuotoisena. Virallinen hajauttamispolitiikka ei kuitenkaan ole varsinaisesti etnis-spesifistä, vaikka maahanmuuttajat on erillisenä ryhmänä useimpien vuosien asuntopoliittisissa ohjelmissa mainittukin. Tavoitteena on pikemminkin ollut yleisen sosiaalisen segregaaation ja alueellisen eriytymisen ehkäiseminen, jossa etnisen segregaaation torjuminen näyttelee yhtä osaroolia.

Maahanmuuttajien alueellinen sijoittuminen otetaan selvästi esille vain 1990-luvun lopun ja 2000-luvun taitteen asunto-ohjelmissa. Mitään määrällisiä rajoitteita tai alueellisia kiintiöitä ohjelmalinjauksissa ei mainita. Epävirallisia kiintiöitä kaupungilla on kuitenkin ollut käytössä. Erityisesti kantaväestöstä ulkoisilta piirteiltään eniten poikkeavien maahanmuuttajien alueellista keskittymistä on pyritty välttämään (Kauppinen 1998: 89). Maahanmuuton vilkastumisen alkuaikoina kaupunki pyrki pitämään maahanmuuttajataustaisten henkilöiden osuuden kullakin asuinalueella alle 10 prosentissa alueen väestökannasta. Käytännössä tavoitteesta on kuitenkin jouduttu luopumaan kauan sitten jo siitäkin syystä, että kiintiökäytäntö syrjisi maahanmuuttajia asunnonjaossa kantaväestöön nähden (Pohjanpalo 2005). Nykyään maahanmuuttajien alueellista keskittymistä pyritään kaupungin asunnonjaossa ehkäisemään talo- ja kiinteistökohtaisesti. Mitään virallisia talokohtaisia kiintiöitä kaupungin asunnonjaossa ei kuitenkaan noudateta (Randell 2006).

Hajauttamispolitiikan lisäksi Helsingin asuntopolitiikasta on myös löydettävissä Musterdin ym. (1998) kuvaamia kompensoivia piirteitä. Asuntokantaan kohdistuvan perusparannuksen ja vuonna 1996 perustetun lähiöprojektin avulla tiettyjen heikoimmassa asemassa olevien asuinalueiden elinvoimaisuutta ja imagoa on pyritty parantamaan ja alueellisen eriytymisen kierrettä sitä kautta katkaisemaan.¹² Jälleen kyseessä on ollut pikemminkin yleinen, tiettyjen asuinalueiden heikompaa asemaa kompensoiva toimenpide, ei etnis-spesifinen kompensoiva politiikka. Käytännössä lähiöprojektin kohteena olleet asuinalueet ovat kuitenkin pitkälti samoja, joilla maahanmuuttajien väestöosuus on 1990-luvun kuluessa noussut kaupungin kärkeen. Lähiöprojektin kanssa yhtä aikaa toteutetuilla URBAN I- ja URBAN II-yhteisöaloiteohjelmilla etnis-spesifisiä piirteitä sen sijaan on ollut. URBAN-projektit ovat Helsingissä suuntautuneet lähinnä Myllypuron, Kontulan, Kivikon ja Vesalan lähiöihin. Projekteissa ei ole puututtu maahanmuuttajien alueelliseen sijoittumiseen sinällään, vaan niissä on tarjottu palveluja ja tukea kohdealueille asettuneen maahanmuuttajaväestön kotoutumisen edistämiseksi. Niin sanottu sosiaalinen isännöinti eli ohjelmarahoituksen tuella toteutettu asumisneuvoja-kokeilu on ollut yksi ohjelmien toteuttama asukkaiden ja asuinkiinteistöjen ongelmien ehkäisemiseen tähtäävä toimintamuoto, jolla on vastattu myös maahanmuuttajien asumiskysymyksiin liittyviin ongelmiin (Haapanen 2004). URBAN-ohjelmien tiedottamisen avulla kohdealueiden julkisuuskuvaa on pyritty kirkastamaan ja sitä kautta ehkäisemään alueiden stigmatoitumista ja segregoitumista (URBAN II-yhteisöaloiteohjelma... 2001).

Helsingin kaupungin kotouttamisohjelma sekä syrjäytymisen ja sosiaalisen segregaaation ehkäisemiseen tähtäävä ohjelma ovat nekin selkeät esimerkit kaupungin harjoittamista kompensoivista ohjelmista, joista ensimmäinen on etnis-spesifinen ja jälkimmäinen yleinen koko väestöä koskeva ohjelma. Kotouttamisohjelmassa otetaan kantaa hajauttavan asuntopolitiikan puolesta, mutta ohjelman pääpaino on kompensoivissa maahanmuuttajien sopeutumista ja integroitumista tukevissa toimenpiteissä. Lisäksi Helsingissä on käytössä niin sanottu positiivisen diskriminaation ohjelma, joka syntyi syrjäytymisen ja sosiaalisen segregaaation ehkäisemiseen tähtäävän ohjelman yhtenä toimintamuotona. Positiivisen diskriminaation mukaisesti julkisen sektorin palvelujen, erityisesti peruskoulujen sekä sosiaali- ja nuorisotoimen palvelujen, tuottamiseen tarkoitetut erityismäärärahat jaetaan

¹² Lähiöprojektin tavoitteista ja toimintamuo-doista tarkemmin esim. Korhonen-Wälkä ym. (2000) ja Bäcklund & Schulman (2003).

alueen väestöpohjan erityistarpeiden perusteella. Maahanmuuttajataustaisten lasten osuus alueella huomioidaan erityisesti sosiaalitoimen erityismäärärahojen jakokäytännöissä (ks. Lankinen 2001b). Helsingin soveltama positiivisen diskriminaation politiikka on esimerkki Musterdin ym. (1998) määrittelemästä sektorikohtaisesta kompensoivasta politiikasta, jolla on sekä yleisiä että etnis-spesifisiä piirteitä.

5. Vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen Helsingissä vuosina 1992–2005

Helsingin väestön alueellisessa sijoittumisessa on tapahtunut muutoksia vuosien 1992–2005 aikana uusien asuinalueiden rakentamisen myötä (vrt. luku 4.1.). Asutuksen painopiste on siirtynyt pikku hiljaa läntisestä ja eteläisestä suurpiiristä itäiseen suurpiiriin päin, joskin erot itäisen, läntisen ja eteläisen suurpiirin asukasmäärissä olivat vuoden 2005 alussa hyvin pienet. Selkeimmin muutos on nähtävissä vieraskielisen väestön asumisen painottumisessa (taulukko 4).

Taulukko 4. Väestön jakautuminen ja vieraskielisten osuus eri suurpiirien alueilla vuosina 1992–2005 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

	koko väestö (%)		vieraskielisten jakaantuminen (%)				vierask. osuus (%)	
	1992	2005	1992	1995	2000	2005	1992	2005
Eteläinen	17,9	17,2	26,0	18,6	14,4	12,0	3,1	4,9
Läntinen	18,5	17,6	18,0	17,1	16,1	14,3	2,1	5,7
Keskinen	14,5	13,1	14,5	10,6	10,7	10,4	2,2	5,6
Pohjoinen	8,1	7,3	4,6	4,0	4,1	3,9	1,2	3,7
Koillinen	15,9	15,8	13,3	16,3	15,6	16,9	1,8	7,6
Kaakkoinen	7,7	8,3	6,7	5,6	6,7	7,0	1,9	5,9
Itäinen	15,7	17,7	14,1	25,0	25,2	28,7	1,9	11,5

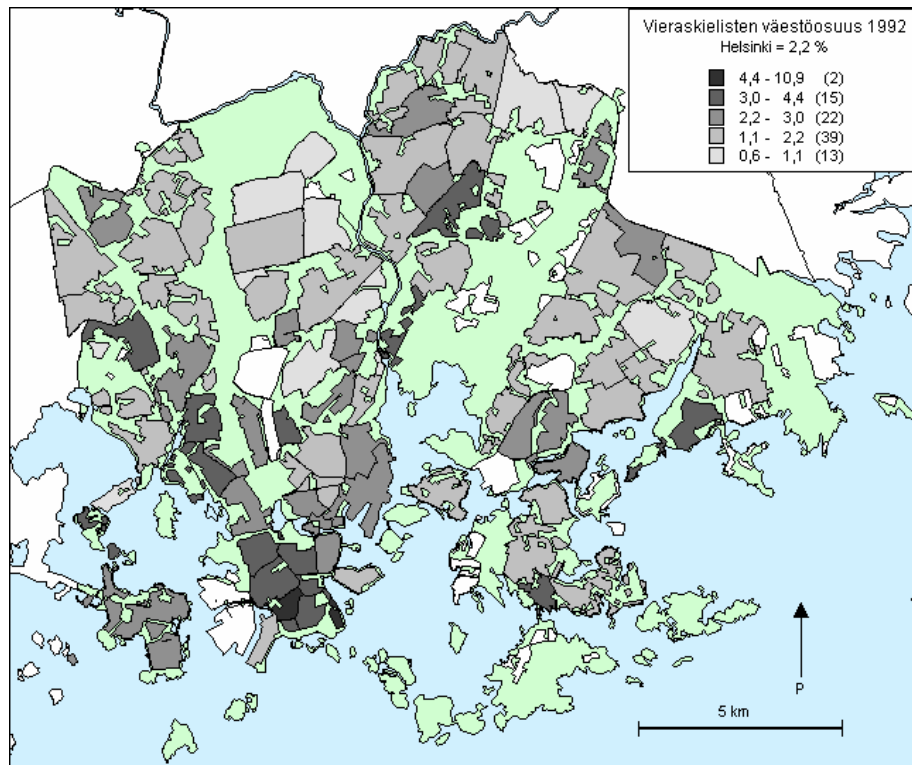
Vieraskielisten määrä on kasvanut tutkimusjakson aikana kaikkien suurpiirien alueilla, mutta kasvu on painottunut voimakkaimmin Itä-Helsinkiin. Vielä vuonna 1992 suurin osa (26 %) kaupungin reilusta 10 000 vieraskielisestä asui eteläisen suurpiirin alueella. Itäisen suurpiirin asema vieraskielisen väestön yleisimpänä asuinalueena alkoi korostua kuitenkin jo heti vuodesta 1993 alkaen, ja jo vuonna 1995 neljännes kaupungin vieraskielisistä oli asettunut itäisen suurpiirin alueelle. Vuoteen 2000 mennessä painottumisessa ei tapahtunut suurta muutosta, mutta tämän jälkeen itäisen suurpiirin osuus vieraskielisten yleisimpänä asuinpaikkana on alkanut jälleen korostua. Vuoteen 2005 mennessä kaupungin vieraskie-

linen väestö oli kasvanut vajaaseen 40 000, joista suurin osa (28,7 %) asui itäisen suurpiirin alueella. Eteläisessä suurpiirissä vieraskielisten määrä ylsi samana vuonna enää vain 12 prosenttiin koko vieraskielisten määrästä (Helsingin seudun aluesarjat 2006). Vieraskielisen väestön kantaväestöä voimakkaampi painottuminen kaupungin itäisiin ja koillisiin osiin näkyy myös maahanmuuttajataustaisten henkilöiden suhteellisessa osuudessa alueilla. Vuoden 2005 alussa itäisen suurpiirin väestöstä 11,5 % oli äidinkieleltään vieraskielisiä. Koillisen suurpiirin alueella vieraskielisten osuus oli 7,6 %. Muissa suurpiireissä osuus jäi kaupungin keskiarvoa (7,0 %) alhaisemmaksi. Muutos on selkeä 1990-luvun alkupuolen tilanteeseen verrattuna.

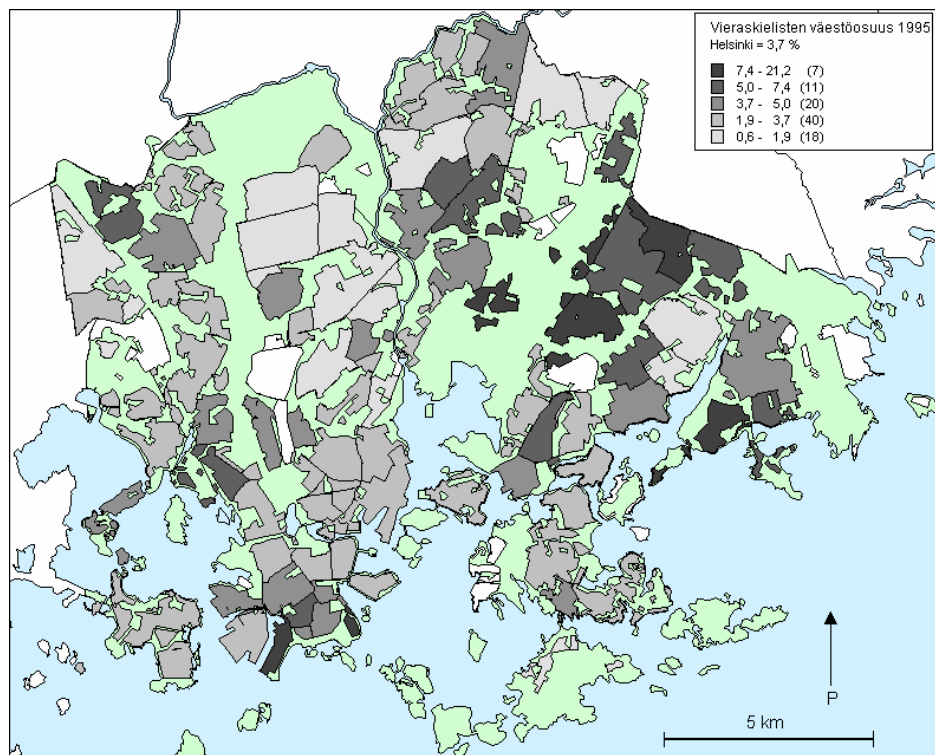
Suurpiiri- tai peruspiiritason tarkastelu ei kuitenkaan anna vieraskielisen väestön alueellisesta keskittymisestä oikeanlaista kuvaa, sillä suurpiirien ja peruspiirien sisällä on merkittäviä eroja vieraskielisten väestöosuuksien suhteen. Kartat 1–4 havainnollistavat vieraskielisten väestöosuudessa tapahtunutta muutosta osa-alueitasolla vuosina 1992–2005. Tarkastelussa ovat mukana ainoastaan ne osa-alueet, joiden alueella on asunut tutkimusvuonna yli 300 asukasta. Reilussa kymmenessä vuodessa vieraskielinen väestö on painottunut vahvasti itäiseen ja koilliseen Helsinkiin, kuten suurpiiritason tarkastelustakin oli havaittavissa. Siirtymä on näkyvässä selvästi jo vuodenvaihteen 1994/1995 kohdalla (kartta 2). Kun vielä vuoden 1992 alussa suurimmat vieraskielisten määrät ja korkeimmat väestöosuudet löytyivät pääsääntöisesti Etelä- ja Lounais-Helsingin osa-alueilta (kartta 1), on näiden alueiden vieraskielisen väestön määrä kasvanut vain vähän vuoteen 1995 tultaessa. Itäisen ja Koillis-Helsingin osa-alueilla vieraskielisen väestön määrä ja vieraskielisten suhteelliset osuudet ovat sen sijaan kasvaneet selvästi.

Lähes puolet (45,8 %) kaikista Helsingin osa-alueille vuosien 1992–1995 välillä muuttaneista tai täällä syntyneistä 8 295 vieraskielisestä henkilöstä oli asettunut vuoden 1995 alkuun mennessä jollekin yhdestätoista Itäisen tai Koillisen suurpiirin alueella sijaitsevasta, vieraskielisten määrältään silloin Helsingin 20 suurimman osa-alueen joukkoon kuuluvasta osa-alueesta (ks. liite 1a). 7,9 prosenttia uusista vieraskielisistä oli muuttanut asumaan Kannelmäen ja Malminkartanon osa-alueille ja miltei yhtä suuri määrä (6,6 %) Kallahden, Kivikon ja Ruoholahden uusille asuinalueille.

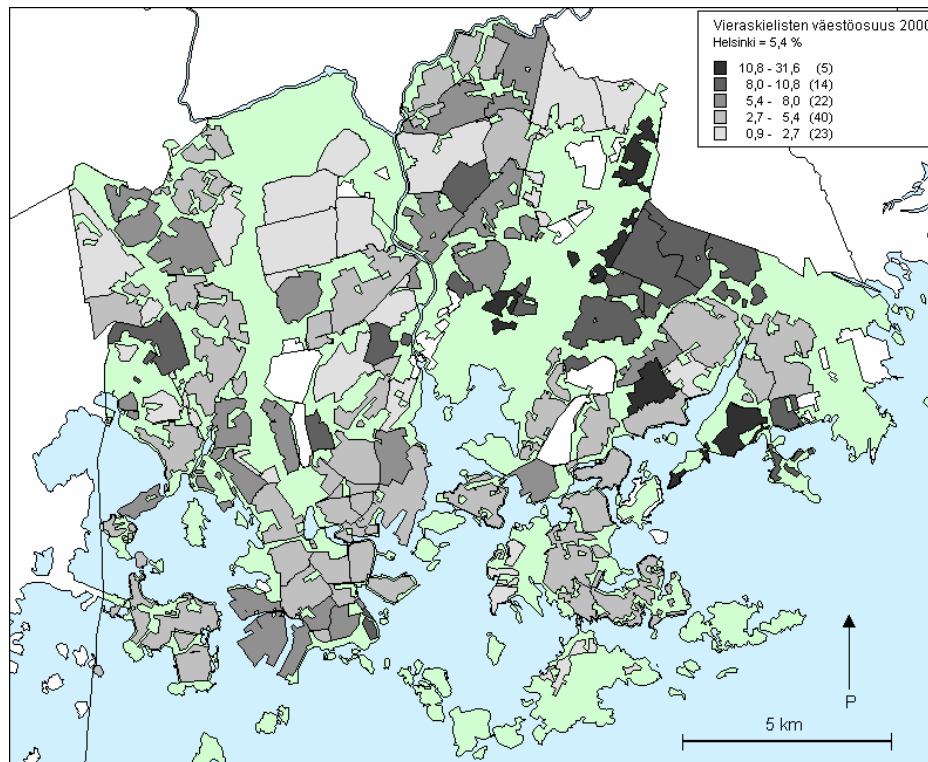
Kartta 1. Vieraskielisten väestöosuus Helsingin osa-alueilla vuonna 1992 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

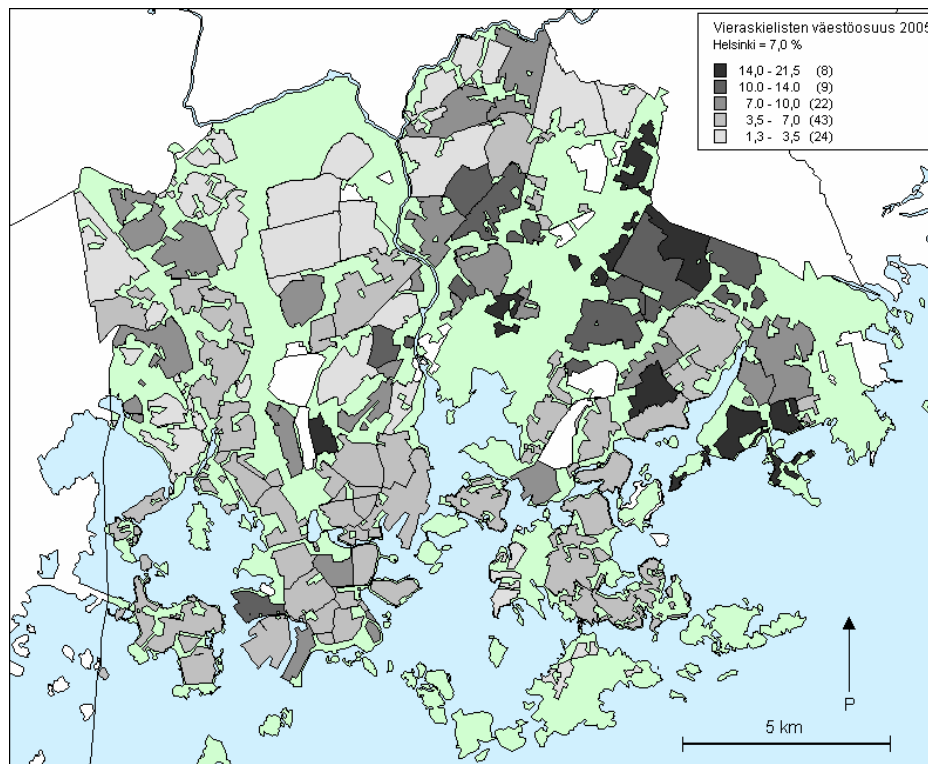
Kartta 2. Vieraskielisten väestöosuus Helsingin osa-alueilla vuonna 1995 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Kartta 3. Vieraskielisten väestöosuus Helsingin osa-alueilla vuonna 2000 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Kartta 4. Vieraskielisten väestöosuus Helsingin osa-alueilla vuonna 2005 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

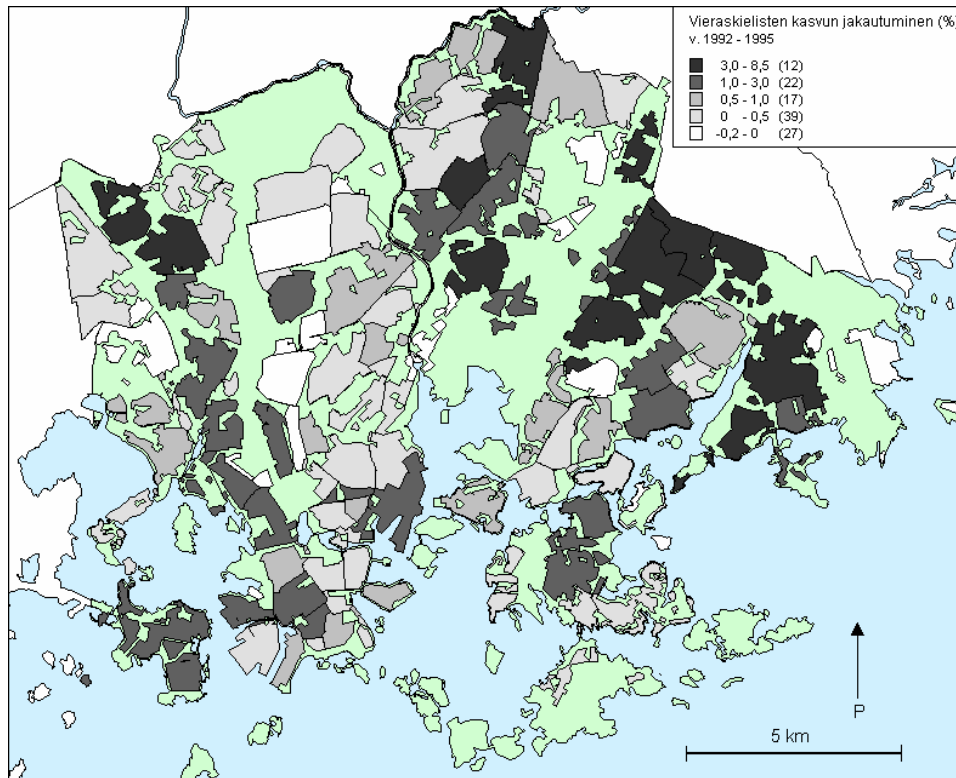
Eteläisen suurpiirin alueelle (Ruoholahti pois lukien), jossa vielä muutama vuosi aikaisemmin oli asunut suurin osa Helsingin vieraskielisestä väestöstä, oli vuoteen 1995 mennessä asettunut asumaan enää vain 7,9 prosenttia kaikista kaupunkiin muuttaneista tai täällä syntyneistä vieraskielisistä (vrt. kartta 5).¹³ Määrällisesti eniten vieraskielinen väestö kasvoi vuosina 1992–1994 Kontulan, Myllypuron ja Vesalan osa-alueilla, yli 400 asukkaalla kussakin, mikä vastaa yhteensä viidennestä kaikesta kasvusta.

Määrällisen kasvun jakautumisen lisäksi on syytä tarkastella vieraskielisten väestöosuuk-
sissa tapahtunutta muutosta. Määrällinen kasvu ja väestöosuuden kasvu eivät näyttäyty kartoilla, eivätkä toisaalta katukuvassakaan samankaltaisena (vrt. kartat 5 ja 6). Vaikka vieraskielisten määrän kasvu olisi jollakin alueella suurta, ei vieraskielisten väestöosuus alueen asukkaista välttämättä nouse kaupungin keskiarvon ylitse, mikäli alueen asukasmäärä on suuri. Vastaavasti pienehkökin määrällinen kasvu voi näkyä voimakkaana väestöosuuden kasvuna, jos asuinalueen väestömäärä on kokonaisuudessaankin suhteellisen pieni. Kallahden ja Munkkisaaren osa-alueet ovat hyvä esimerkki asukasmäärältään erisuuruista osa-alueista, joissa molemmissa vieraskielisten väestöosuus on kasvanut yli seitsemällä prosenttiyksiköllä vuodesta 1992 vuoteen 1995 mennessä. Todellisuudessa Munkkisaaren kohdalla ei kuitenkaan voida puhua varsinaisesta vieraskielisten keskittymisestä alueelle, sillä alueen vieraskielisten määrä oli lisäyksestä huolimattakin vielä vuonna 1995 hyvin pieni (76 henkeä). Kallahden sen sijaan on muuttanut yli 200 vieraskielistä asukasta kolmen vuoden aikana, joten määrällinen kasvu ja väestöosuuden voimakas nousu kertovat vieraskielisen väestön keskittymisestä alueelle.

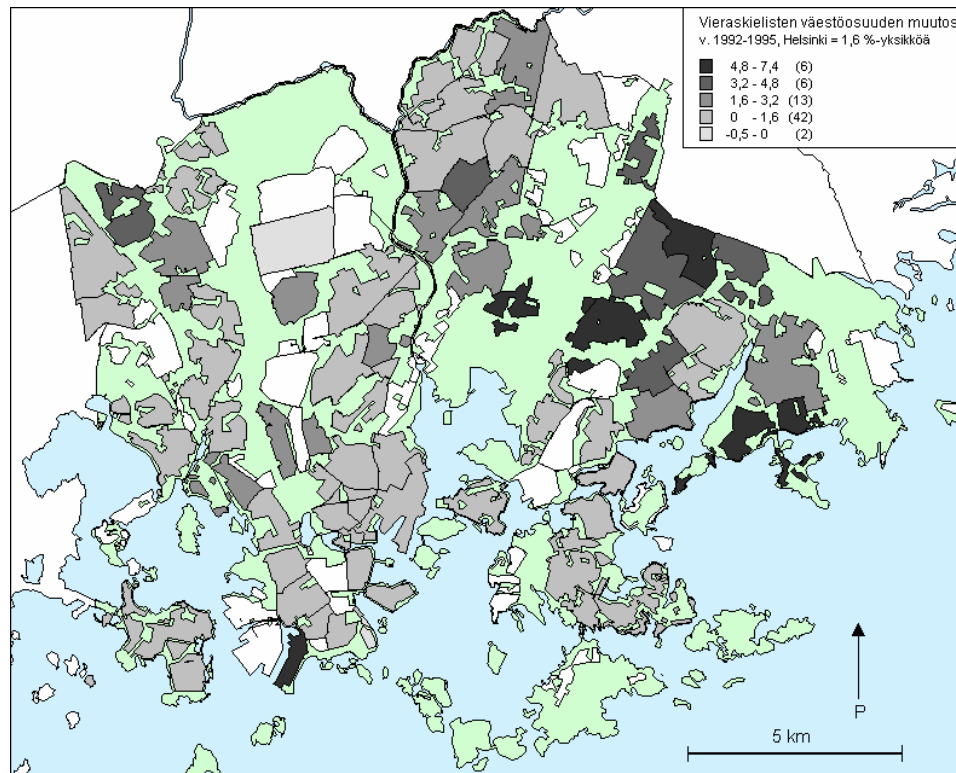
Pienen väestömäärän aiheuttaman harhan poistamiseksi vieraskielisten väestöosuuksissa tapahtunutta kasvua kuvaavilla kartoilla 6 ja 8 on tarkasteltu vain osa-alueita, joiden asukasmäärä ylittää 300 asukasta, ja joilla asui vuoden 1995, tai vastaavasti vuoden 2005, alussa yli 50 vieraskielistä asukasta. Kallahden lisäksi kartalta 6 erottuvat selvästi Latokartanon, Meri-Rastilan, Myllypuron ja Vesalan osa-alueet, joissa vieraskielisten väestöosuuden kasvutahti oli 1990-luvun alussa yli kolminkertainen Helsingin keskiarvoon (1,6 prosenttiyksikköä) verrattuna.

¹³ Helsingin vieraskielinen väestö kasvoi 8 587 henkilöllä vuoden 1992 alusta vuoteen 1995 mennessä. Jonkun osa-alueen alueella kirjoilla olevien vieraskielisten määrä kasvoi samalla jaksolla kuitenkin vain 8 295 henkilöllä. Kaupungin vieraskielisten kokonaiskasvusta 292 henkilöä (3,4 %) ei siis näyttänyt suuntautuneen millekään osa-alueelle. Tätä tilastoissa esiintyvää harhaa on selitetty tarkemmin luvussa 3.1.1.

Kartta 5. Vieraskielisten määrässä vuosien 1992–1995 välillä tapahtuneen kasvun alueellinen jakautuminen osa-alueittain (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Kartta 6. Vieraskielisten väestöosuuden kasvu (%-yksikköä) Helsingin osa-alueilla 1990-luvun alussa (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Helsingin keskitasoa selvästi voimakkaimmin vieraskielisten väestöosuudet kasvoivat myös Ylä-Malmin, Jakomäen, Kontulan, Malminkartanon, Puotinharjun ja Mellunmäen osa-alueilla. 1990-luvun alkupuolella rakenteilla olleet ja pääosin vasta vuosina 1993–94 valmistuneet Kivikon ja Ruoholahden asuinalueet eivät näy kartalla, sillä niiltä ei ole väestötietoja saatavilla vuodelta 1992. Vuodenvaihteen 1994/1995 tilannetta kuvaavalla kartalla 2 molemmat osa-alueet, erityisesti Kivikko, kuitenkin erottuvat vieraskielisten väestöosuuksiltaan kaupungin keskiarvoa korkeampina alueina. Molemmille alueille on siis muuttanut suhteellisen paljon vieraskielisiä heti asuinalueiden valmistuttua (ks. myös kartta 5).

1990-luvun alun maahanmuuton huippuvuosien aikana Helsinkiin muuttaneet maahanmuuttajat ovat yllä esitetyn mukaisesti muuttaneet pääsääntöisesti kaupungin itäisiin tai koillisiin osiin. Toisena keskittymänä erottuu Malminkartanon radanvarsi Luoteis-Helsingissä (vrt. Kauppinen 1998, 2000a). Kun tarkastellaan osa-alueita, joilla vieraskielisten väestön kasvu on ylittänyt yli sata henkeä vuosien 1992–1994 aikana, voidaan havaita, että vieraskielisten alueellista suuntautumista näyttäisi 1990-luvun alussa luonnehtineen yhtäältä sijoittuminen väestömäärältään voimakkaasti kasvaneille Meri-Rastilan, Mellunmäen, Ylä-Malmin, Kallahden ja Kivikon kaltaisille asuinalueille, joille on 1990-luvun alkupuolella valmistunut suhteellisen paljon uusia asuntoja.

Toisaalta samanaikaisesti on tapahtunut myös selvää vieraskielisen väestön suuntautumista esikaupunkialueilla sijaitseville Kontulan, Myllypuron, Kannelmäen, Pihlajamäen, Keski-Vuosaaren ja Jakomäen kaltaisille pääasiassa 1960- ja 1970-luvuilla rakennetuille asuinalueille, joiden kokonaisväkimäärä on ollut laskussa, vieraskielisten sisäänmuutosta huolimatta. Vesalan osa-alue voidaan laskea mukaan jälkimmäiseen ryhmään, sillä myös sen asukasmäärä on ollut kantaväestön suhteen laskussa. Alueen kokonaisväestömäärä on kuitenkin hiukan kasvanut vieraskielisten alueelle muuton ansiosta. Yhteistä näille molemmille vieraskielisten uusina asuinalueina korostuneille asuinalueityypeille näyttäisi olevan kerrostalovaltaisuus sekä voimakkaasta uustuotannosta tai kantaväestön ulosmuutosta

johtuva vapaiden asuntojen helppo saatavuus. Myös arava-asuntojen suhteellisen korkea osuus asuntokannasta on kyseisille alueille ominaista (Seutu CD 1997)¹⁴.

Verrattaessa vuosien 1992–1995 tilannetta vuosituhannen vaihteen jälkeiseen tilanteeseen voidaan havaita, että vieraskielisten väestöosuuksien kasvu ja painottuminen tietyille, erityisesti itäisen ja koillisen Helsingin osa-alueille ja toisaalta Kannelmän ja Malminkartanon muodostamalle Luoteis-Helsingin keskittymälle on jatkunut entisestään (kartat 7 ja 8). Kasvu on kuitenkin ollut 1990-luvun alkupuolen tilanteeseen verrattuna maltillisempaa ja jakautunut tasaisemmin useammalle alueelle. 2000-luvulla määrällisesti eniten vieraskielisten suhteen kasvaneita alueita olivat Kallahti, Kontula, Kivikko ja Keski-Vuosaari. Kaikesta kaupungin osa-alueiden vuosien 2000–2005 välillä saamasta vieraskielisten kasvusta viidennes (yhteensä 1 847 henkeä) suuntautui näiden neljän osa-alueen alueelle (kartta 7).¹⁵ Kolmannes (yhteensä 2 841 henkilöä) kasvusta painottui muille, jo 1990-luvun puoliväliin mennessä vieraskielisten asuinalueina korostuneille Vesalan, Latokartanon, Kannelmän, Itäkeskuksen, Myllypuron, Jakomäen, Ylä-Malmin, Pihlajamäen, Meri-Rastilan, Ala-Malmin ja Malminkartanon osa-alueille.¹⁶ Uusina vieraskielisten henkilöiden määrältään selvästi kasvaneina alueina ovat 2000-luvulla nousseet esille Herttoniemenrannan, Itä-Pasilan ja Länsi-Herttoniemen osa-alueet sekä Keski-Vuosaaresta vuonna 1999 omaksi osa-alueekseen erotetut Rastila ja Aurinkolahti. Rastilassa ja Aurinkolahdessa vieraskielisten määrä ja väestöosuus jäivät kuitenkin kasvusta huolimatta suhteellisen pieneksi, kaupungin keskiarvon tasolle tai vähän sen alle.

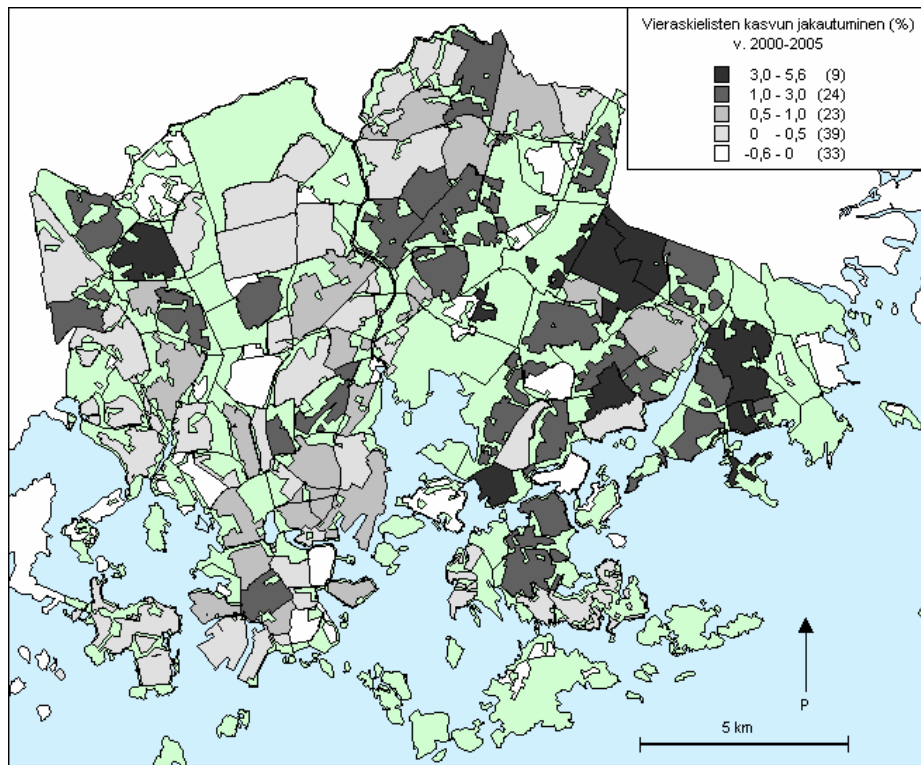
Vieraskielisen väestön keskittymistä ja vieraskielisen väestöpohjan vakiintumista kaupungin itäisiin ja koillisiin osiin osoittaa myös alueen vieraskielisten asukkaiden väestöosuuksissa jatkunut kasvu. Kun yliopistokampuksena ja opiskelijoiden asuinalueena tunnettu Viikin tiedepuisto jätetään tarkastelun ulkopuolelle, jäävät kärkikolmikkoon 1990-luvun alussa vahvasti kasvaneet uudet alueet Meri-Rastila, Kivikko ja Kallahti (kartta 4).

¹⁴ Seutu CD:n rakennustietokannassa rakennukset on luokiteltu omistajaluokan mukaan. Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamiksi rakennuksiksi luokitellut talot ovat pääasiassa kunnan tai muun tahon omistamia aravavuokrakiinteistöjä, minkä perusteella osa-alueiden aravavuokra-asuntojen osuus on tähän laskettu.

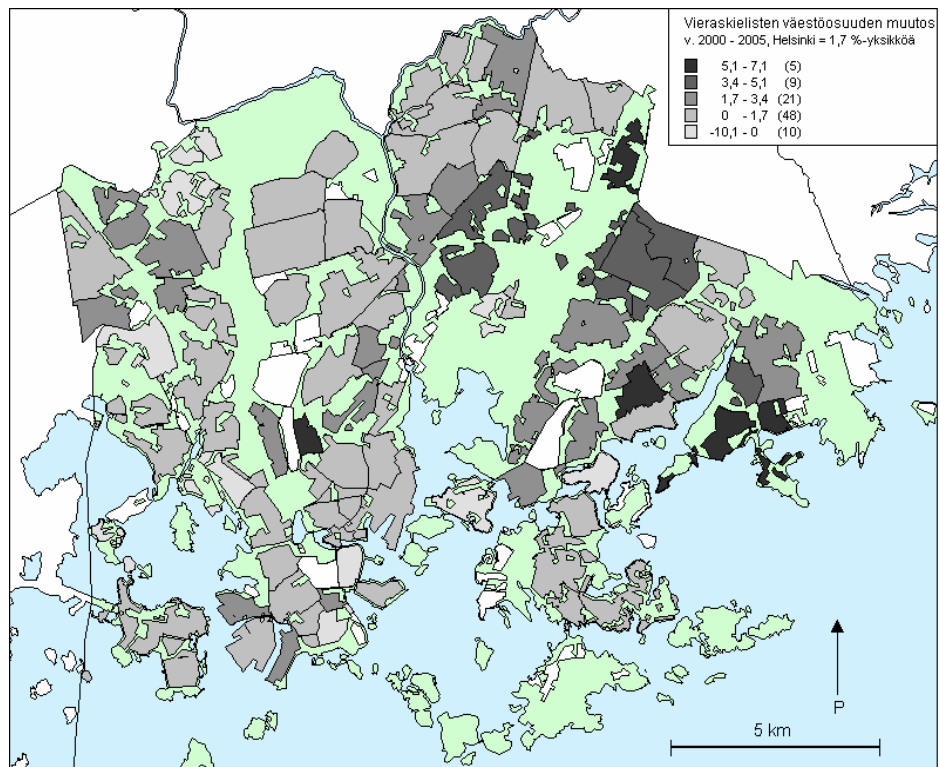
¹⁵ Osuus on laskettu Helsingin osa-alueiden yhteenlasketusta vieraskielisten määrän kasvusta, joka oli vuosien 2000–2005 välillä 9 264 henkeä. Koko kaupungin vieraskielisten määrä kasvoi samana aikana 9 807 henkilöllä. Tilastoissa esiintyvään eroon liittyen, katso jälleen luku 3.1.1.

¹⁶ Itäkeskus erotettiin omaksi osa-alueekseen Marjaniemestä ja pieneltä osin Puotinharjusta vuonna 1996. Marjaniemen osuus Helsingin vieraskielisestä väestöstä pieneni muutoksen seurauksena oleellisesti.

Kartta 7. Vieraskielisten määrässä vuosien 2000–2005 välillä tapahtuneen kasvun alueellinen jakautuminen osa-alueittain (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

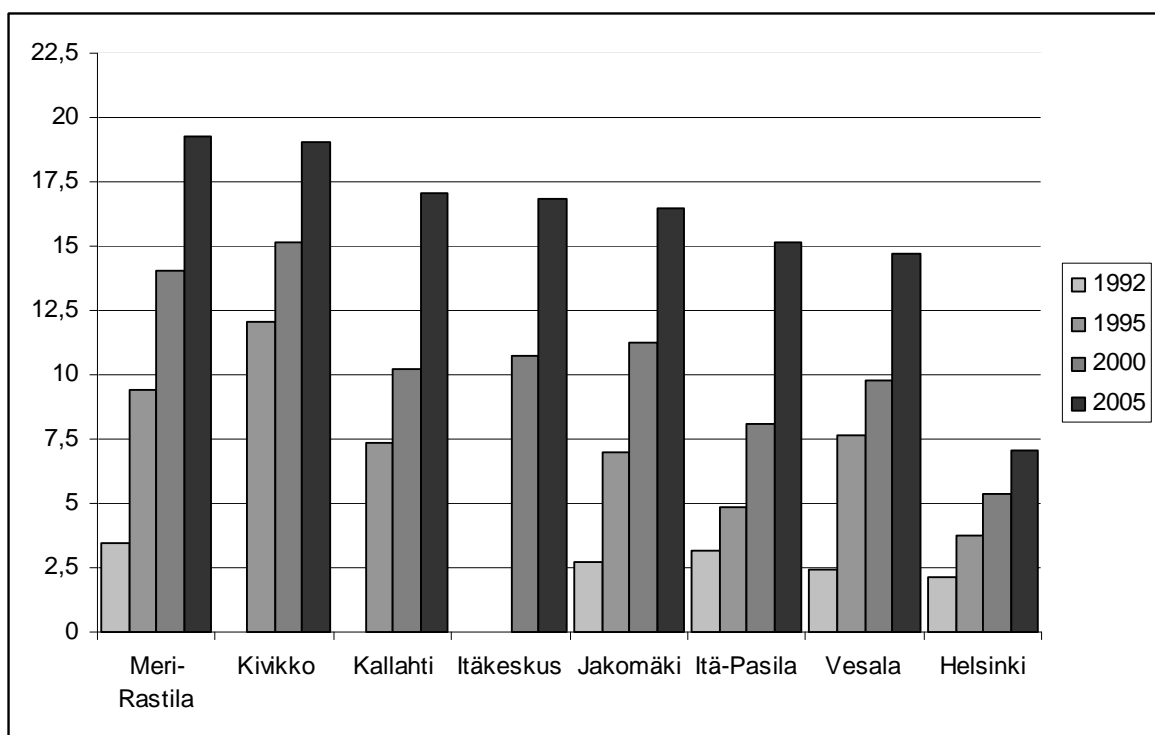

Kartta 8. Vieraskielisten väestösuuksien kasvu (% -yksikköä) Helsingin osa-alueilla 2000-luvun alussa (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Meri-Rastilassa ja Kivikossa vieraskielisten osuus oli vuoteen 2005 mennessä kohonnut jo lähes 20 prosenttiin alueen asukkaista eli on miltei kolminkertainen kaupungin keskitasoon nähden. Myös Itäkeskuksessa ja Jakomäessä sekä vieraskielisten uutena keskittymänä korostuneessa Itä-Pasilassa vieraskielisten asukkaiden osuus ylittää 15 prosenttia alueen koko väestöstä. Pienimmät väestöosuudet sen sijaan löytyvät sekä vuonna 2000 että 2005 Pohjois-, Luoteis- ja Koillis-Helsingin tiettyjen osien pientalovaltaisilta osa-alueilta (kartat 3 ja 4). Kuvio 2 havainnollistaa vieraskielisten väestöosuuksien kasvua seitsemällä vieraskielisten väestöosuudeltaan kaupungin kärkeen vuodenvaihteessa 2004/2005 sijoittuvalla osa-alueella, Viikin tiedepuisto pois lukien. Itä-Pasilan nousu uudeksi vieraskielisten keskittymäksi 2000-luvulla tulee kuviossa hyvin esille.

Kuvio 2. Vieraskielisten väestöosuudet (%) vieraskielisten osuuksiltaan Helsingin kärkeen kuuluvilla osa-alueilla vuosina 1992–2005 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Kuviossa esitetyt osa-alueet korostuvat selvästi myös kartalla 8, joka havainnollistaa vieraskielisten väestöosuuksissa vuosien 2000–2005 välillä tapahtunutta muutosta, tuoden siten karttojen 3 ja 4 välisen eron paremmin esille. Vuosien 1995–2000 välistä tilannetta ei ole järkevää havainnollistaa kartan avulla osa-aluejaossa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Neljällätoista osa-alueella vieraskielisten väestöosuuden kasvuvauhti oli vuosien 2000–2005 välillä yli kaksinkertainen kaupungin keskiarvoon nähden, Itä-Pasilan, Kallahden,

Itäkeskuksen, Meri-Rastilan ja Jakomäen osa-alueilla jopa yli kolminkertainen. Itä-Pasilaa lukuun ottamatta kaikki näistä neljästätoista osa-alueesta sijaitsevat itäisen tai koillisen suurpiirin alueella. Kyseisten suurpiirien ulkopuolisista osa-alueista vieraskielisten väestöosuudet ovat 2000-luvulla kasvaneet yli kahdella prosenttiyksiköllä Koskelan, Kumpulan ja Länsi-Pasilan alueilla, Herttoniemen peruspiiriin kuuluvilla Roihuvuoren ja Länsi-Herttoniemen alueilla, Malminkartanossa ja Kannelmäessä, Pitäjänmäen peruspiiriin kuuluvalla Reimarlan osa-alueella sekä Ruoholahdessa ja Veräjälaksossa. Näistä Reimarlan, Länsi-Herttoniemen ja Roihuvuoren alueilla vieraskielisten osuudet jäävät kuitenkin edelleen kaupungin keskiarvoa alhaisemmiksi vuodenvaihteessa 2004/2005 alueiden suhteellisen korkeasta kokonaisväestömäärästä johtuen (vrt. kartta 4).

Vieraskielisen väestön keskittymisen alueellinen malli näyttäisi karttojen perusteella syntyneen pitkälti jo vuoteen 1995 mennessä, heti maahanmuuton vilkastumisen jälkeen. Väestöosuuksien ja määrän kasvu on jatkunut 2000-luvulla kutakuinkin samoilla alueilla, joilla vieraskielisten osuudet olivat vakiintuneet selvästi kaupungin keskitasoa korkeammiksi jo vuoteen 1995 mennessä. Kannelmäen ja Malminkartanon muodostama keskittymä Luoteis-Helsingissä on säilyttänyt asemansa, kun taas itäisen ja koillisen Helsingin kerrostalovaltaiset keskittymät erityisesti Vuosaari–Kallahti–Meri-Rastila-akselilla ja Jakomäki–Kivikko–Kontula–Vesala-akselilla sekä Malmin ja Pihlajamäen muodostamalla alueella ovat vahvistuneet. Alueiden keskinäinen järjestys on kuitenkin osittain vaihtunut. Uusien osa-alueiden perustaminen eri puolille Helsinkiä vuonna 1999 tasoittaa vähän tilannetta maantieteellisesti katsottuna (kartta 3), mutta vuoteen 2005 tultaessa Itä- ja Koillis-Helsingissä sijaitsevien osa-alueiden korostuminen vieraskielisen väestön asuinalueena on entistäkin selkeämmin nähtävissä (kartat 4 ja 7). Liitteen 1b taulukossa on kuvattu kahdenkymmenen vieraskielisten määrältään suurimman osa-alueen väestömuutosten ominaispiirteitä vuodenvaihteessa 2004/2005. Kuvaavaa on, että kymmenessä vuodessa itäisen ja koillisen suurpiirin osa-alueet ovat nousseet taulukon kärkeen (vrt. liitetaulukko 1a). Ainoastaan Kannelmäen osa-alue läntisestä suurpiiristä mahtuu itäisten ja koillisten osa-alueiden rinnalle kymmenen suurimman joukkoon. Eteläisen suurpiirin osa-alueista enää vain Lauttasaari, Kamppi ja Taka-Töölö ovat kahdenkymmenen vieraskielisten määrältään suurimman alueen joukossa vuodenvaihteessa 2004/2005.

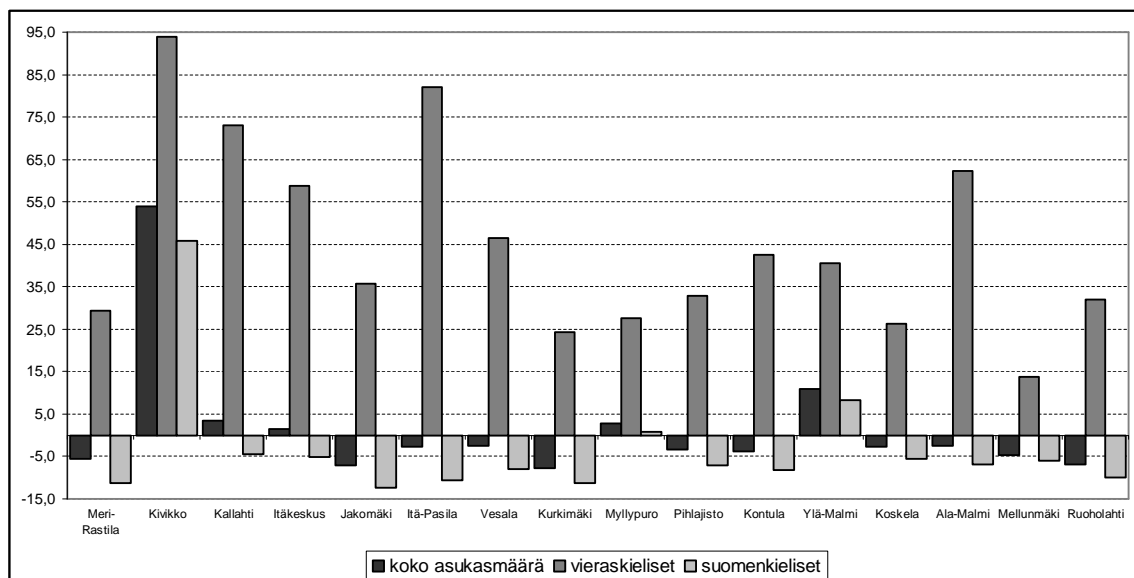
Tilastollinen tarkastelu tukee karttojen perusteella tehtyä havaintoa kasvun jatkumisesta pitkälti samoilla alueilla kuin 1990-luvun alussakin. Korrelaatiot nousevat korkeiksi verrattaessa vieraskielisten kasvun jakautumista ja vieraskielisten väestöosuuksia osa-alueilla vuosina 1995, 2000 ja 2005. Samalla on kuitenkin havaittavissa vieraskielisen väestön levittäytymistä uusille alueille, joilla vieraskielisten määrä ja väestöosuudet olivat vielä 1990-luvulla alhaisia. Tämä näkyy vuosien 1995 ja 2005 vieraskielisten väestöosuuksien välistä yhteyttä kuvaavan korrelaatiokertoimen (.68) hieman matalampana kertoimena vuosien 1995 ja 2000 väliseen tasoon (.73) nähden. Vuosien 2000 ja 2005 välinen korrelaatiokerroin on .87. Vieraskielisten määrältään yli sadalla kasvaneita osa-alueita tarkasteltaessa voidaan havaita, että uusille alueille levittäytyminen näyttäisi 2000-luvulla liittyneen uusien asuinalueiden rakentamiseen. Mukaan on kuitenkin noussut myös joitakin vanhemman asuntokannan alueita, joiden alueilla asuntojen uustuotanto on ollut hyvin vähäistä tai puuttunut kokonaan. Tämänkaltaisia vieraskielisten asuinalueina vahvistuneita, mutta asuntokannaltaan suhteellisen vanhoja asuinalueita ovat esimerkiksi Itä-Pasila, Länsi-Herttoniemi, Roihuvuori, Reimarla ja Koskela, jotka erottuvat myös kartalta 8. Alueille on yhteistä suomenkielisen kantaväestön väheneminen 2000-luvulla.

Vieraskielisten osuudeltaan kaupungin kärkeä vuonna 2005 olevia osa-alueita tarkasteltaessa vaikuttaakin siltä, että suomenkielisen väestön poismuutto olisi 2000-luvulla noussut asuntojen uustuotantoa merkittävämmäksi vieraskielisten alueelle muuttoa ja sitä kautta väestöosuuden nousua enteileväksi tekijäksi (kuvio 3). Kuudestatoista vieraskielisten osuuksiltaan vuodenvaihteessa 2004/2005 kaupungin kärkeen kuuluvasta osa-alueesta, Viikin tiedepuisto pois lukien, viittä aluetta lukuun ottamatta kaikki olivat kokonaisväestömäärältään kuihtuvia osa-alueita. Kallahden ja Itäkeskuksen kohdallakin osa-alueen kokonaiskasvu on ollut tyystin vieraskielisten määrän voimakkaan kasvun ansiota. Suomenkielisen väestön määrä on molemmilla alueilla vähentynyt noin viisi prosenttia vuodesta 2000 vuoteen 2005.

Vieraskielisten keskittymistä kuvaavien lukujen ja väestömuutosten välistä yhteyttä tutkittaessa suomenkielisten määrän vaihtelu ei kuitenkaan näyttäisi korreloivan vieraskielisten väestöosuuden kanssa ollenkaan. Vieraskielisten kasvun jakautumisen kanssakin korrelaatiokerroin jää heikoksi, eikä ole tilastollisesti merkitsevä valitulla merkitsevyystasolla.

Vieraskielisten jakautuminen osa-alueittain sekä vieraskielisten määrässä tapahtuneen kasvun jakautuminen 2000-luvulla näyttäisivät sen sijaan olevan selvässä yhteydessä (korrelaatiokertoimet .78 ja .69) arava-asuntojen jakautumiseen kaupungin sisällä (liite 2a). Kaupungin 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa rakennuttamien arava-asuntojen jakautuminen osa-alueittain on yhteydessä vieraskielisten kasvun painottumiseen (.56) 2000-luvulla, mikä heijastuu luonnollisesti myös edellisiin korrelaatioihin. Vieraskielisten väestöosuus vuonna 2005 korreloi selvimmin arava-asuntojen osuuden kanssa alueen asuntokannasta (.70). Vieraskielisten muuttota on siis suuntautunut sinne, minne arava-asuntoja on rakennettu tai missä niitä on jo aikaisemmin sijainnut. Tämän lisäksi on havaittavissa yhteyttä vieraskielisten väestöosuuden sekä pientalojen ja rivitalojen matalan osuuden, tai vastaavasti kerrostalojen korkean osuuden välillä, kuten Kauppinenkin (1998, 2000a) on omissa tutkimuksissaan osoittanut (liite 3a). Korrelaatiot jäävät kuitenkin talotyyppien osalta suhteellisen mataliksi, vaikka ovatkin tilastollisesti merkitseviä.

Kuvio 3. Vuosien 2000–2005 väestön kasvu (%) kuudellatoista Helsingin osa-alueella, joilla vieraskielisten osuus asukkaista oli vuodenvaihteessa 2004/2005 yli 10 %. Osa-alueet on järjestetty vieraskielisten väestöosuuden mukaiseen järjestykseen (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Karttojen ja väestönkasvua kuvaavien tilastojen pohjalta havaittu yhteys suomenkielisten väestömäärän muutosten ja vieraskielisten alueellisen painottumisen suhteen jää korrelaatiomatriisissa kaikkieun osa-alueiden yhtäaikaisessa tarkastelussa piiloon, sillä yhteys suomenkielisten määrän kasvun ja vieraskielisten väestöosuuden kasvun kanssa ei ole lineaarinen, vaan kahtia jakautunut. Yhteys nousee kuitenkin esiin tarkasteltaessa osa-

alueita erikseen kahtena ryhmänä sen mukaan, onko alueen suomenkielisen kantaväestön määrä kasvanut vai laskenut 2000-luvulla (liite 4).¹⁷ Kantaväestön väheneminen korreloi vieraskielisten väestöosuudessa tapahtuneen kasvun kanssa negatiivisesti (-.49) suomenkielisten määrältään kuihtuvilla osa-alueilla. Vieraskielisten väestöosuuden kanssa suomenkielisten määrän lasku korreloi hieman heikommin (-.37). Suomenkielisten asukkaiden määrältään kasvaneilla alueilla korrelaatiot ovat hiukan vahvempia, kun kolme voimakkaasti poikkeavaa osa-aluetta on rajattu tarkastelun ulkopuolelle (ks. alaviite 17). Suomenkielisten kasvun ja vieraskielisten väestöosuuden välinen korrelaatiokerroin on näillä alueilla .57. Vieraskielisten kasvun jakautumisen kanssa suomenkielisten määrän kasvu korreloi lähes samansuuruisesti (.58).

Osa-alueiden jakaminen kahteen ryhmään korostaa myös arava-asuntojen ja vieraskielisen väestön sijoittumisen välistä korrelaatiota entisestään. Arava-asuntojen jakautuminen osa-alueittain saa korkeimman korrelaatiokertoimen vieraskielisten kasvun painottumisen kanssa molemmissa osa-aluetyypeissä (liitteet 2b ja c). Myös yhteys vieraskielisten väestöosuuden ja arava-asuntojen osuuden kanssa säilyy korkeana. Asuntojen uustuotannon alueellisen jakautumisen sekä samalla uusien arava-asuntojen rakentamisen yhteys vieraskielisten alueelle muuttoon on odotetusti selvästi korostunut suomenkielisten määrältään kasvaneilla osa-alueilla (korrelaatiokertoimet .76 ja .75) kaikkiin osa-alueisiin tai suomenkielisten määrältään kuihtuviin alueisiin nähden. Lisäksi yhteys pientalojen matalaan osuuteen ja vastaavasti kerrostalojen korkeaan osuuteen on kasvavilla alueilla muita vahvempi (liite 3b), mikä kielii osittain siitä, että Helsingin asuntotuotanto on 2000-luvulla ollut kerrostalovaltaista ja suuntautunut kerrostalovaltaisille alueille. Suomenkielisten määrän suhteen kuihtuneilla alueella yhteys talotyyppeihin ei nouse esille.

Edellä on kuvattu vieraskielisen väestön alueellista keskittymistä osa-alueitasolla. Koska osa-alueet ovat kaupungin harjoittamasta asuntopolitiikasta johtuen asuntokannaltaan hyvin sekoittuneita, on oletettavaa, ettei vieraskielisten asuminen ole painottunut osa-alueiden sisälläkään tasaisesti. Seuraavaksi tarkastellaan millaisena vieraskielisten alueell-

¹⁷ Suomenkielisten määrä väheni 2000-luvulla 70 osa-alueella, kun tarkastelu rajataan yli 300 asukkaan osa-alueisiin. Suomenkielisten määrän suhteen kasvaneiden osa-alueiden määräksi jää 36. Kun suomenkielisen väestön kasvultaan voimakkaasti muista alueista poikkeavat Latokartanon (496 %), Malmin lentokentän (139 %) ja Toukolan (123 %) osa-alueet rajataan tarkastelusta pois, määräksi jää 33. Poikkeavat havainnot vaikuttavat korrelaatiokertoimen muodostumiseen tuloksia heikentävästi.

linen keskittyminen näyttäytyy osa-alueiden sisällä ja miten edellä kuvattu yhteys osa-alueiden asuntokannan ja toisaalta suomenkielisen väestömäärän muutosten sekä vieraskielisten alueellisen painottumisen kesken näkyy rakennustasolla.

5.1. Vieraskielisen väestön keskittyminen rakennustasolla¹⁸

Osa-alueen tarkastelussa yhteys vieraskielisten väestösuuksien ja kasvun jakautumisen sekä alueilla vallitsevan talotyypin kesken ei noussut korrelaatioissa vahvasti esille suomenkielisten määrältään kasvaneita alueita lukuun ottamatta. Rakennustason tarkastelu kuitenkin osoittaa, että Helsingin vieraskielinen väestö on vahvasti painottunut kerrostaloihin. Kaikkiaan 90 % Helsingin vieraskielisestä väestöstä asui vuonna 2002 kerrostaloissa, 4 % asui pientaloissa ja 6 % rivi-, ketju- tai luhtitaloissa (ks. kuvio 4). Pientaloilla tarkoitetaan tässä yhden ja kahden asunnon taloja sekä muita erillisiä asuinrakennuksia. Asumisen painottumisessa talotyypeittäin ei ole tapahtunut suurta muutosta vuoden 1996 väestötilastoihin verrattuna.

Vieraskielisen väestön painottuminen kerrostaloasumiseen näkyy rakennuskohtaisissa vieraskielisten määrissä. Kaikista Helsingin reilusta 16 000 pientalosta vain 4,7 prosentissa asui vieraskielisiä asukkaita vuonna 2002. Rivi-, ketju- tai luhtitaloja Helsingissä oli samana vuonna hieman yli 4 000, näistä 20 prosentissa asui vieraskielisiä asukkaita. Helsingin vajaasta 9 000 asuinkerrostalosta sen sijaan 64 prosentissa asui vähintään yksi vieraskielinen asukas. Valtaosassa taloista vieraskielisten määrä oli kuitenkin hyvin pieni. Yli 50 vieraskielisen asukkaan rakennuksia oli Helsingissä vuonna 2002 vain 22 kappaletta. Yli 20 vieraskielisen asukkaan kerrostaloja oli puolestaan 243, mikä vastaa vajaata kolmea prosenttia kaikista Helsingin asuinkerrostaloista. Rakennuskohtaisen väestöosuuden mukaan tarkasteltaessa Helsingissä oli vuoden 2002 lopussa 38 kerrostaloa, joiden asukkaista vähintään puolet oli vieraskielisiä. Vastaavasti 20 % väestöosuuden tai sen ylittäviä kerrostaloja oli 646, mikä on 7,3 % kaikista Helsingin asuinkerrostaloista.¹⁹ Luvut ovat varsin pieniä Helsingin kerrostalojen kokonaismäärään suhteutettuna. Yli 50 vieraskielisen

¹⁸ Kaikki tässä kappaleessa esitetyt tilastot ovat peräisin Seutu CD:n 2003 tai 1997 väestö- ja rakennuspaikkatietokannoista ellei toisin mainita. Vuoden 2003 Seutu CD:n väestötiedot ovat vuodelta 2002 ja vastaavasti vuoden 1997 tiedot vuodelta 1996.

¹⁹ Vieraskielisten väestöosuus nousee helposti korkeaksi taloissa, joiden asukasmäärä on pieni. Tässä tarkasteluun on otettu vain ne kerrostalot, joissa asui vuonna 2002 vähintään 10 asukasta. Jos tarkastellaan kaikkia Helsingin asuinkerrostaloja asukasmäärästä riippumatta, nousee 50 % tai sen ylittävien kerrostalojen määrä kuudella eli on 44, 20 % tai sen ylittävien kerrostalojen määräksi tulee 684.

asukkaan talojen ja 50 % väestöosuuden ylittävien kerrostalojen määrät ovat kuitenkin tuplaantuneet vuodesta 1996. Samalla myös vieraskielisten asuttamien kerrostalojen osuus kaikista kerrostaloista on lisääntynyt.

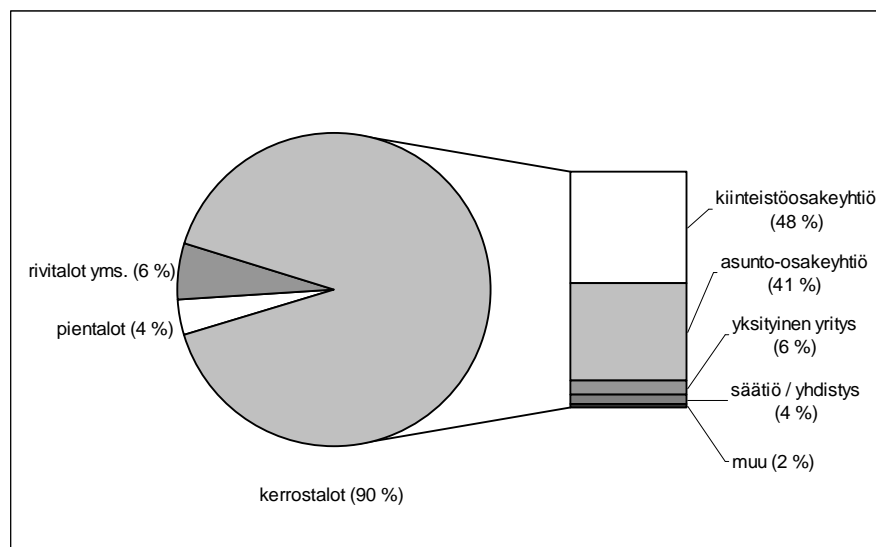
Tarkasteltaessa vieraskielisten asuttamia pientaloja kartalla, voidaan havaita niiden levittäytyvän varsin tasaisesti kaupungin pientaloalueille. Mitään selkeästi poikkeavaa alueellista keskittymää ei ole havaittavissa. Sama pätee myös vieraskielisten asuttamiin rivi- ja kerrostaloihin yleisesti ottaen. Vieraskielisten asuttamissa kerrostaloissa on kuitenkin havaittavissa selvää keskittymistä, kun tarkastellaan yli 20 vieraskielisen asukkaan asuttamia kerrostaloja. Ne sijaitsevat joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta ryppäsmäisesti toistensa läheisyydessä vieraskielisten asuinalueina korostuneiden osa-alueiden sisällä. Yli 50 vieraskielisen asukkaan kerrostalot sijoittuvat lähes tyystin itäiseen Helsinkiin, joitakin yksittäisiä kerrostaloja lukuun ottamatta. Samankaltainen kuvio toistuu tarkasteltaessa kerrostaloja vieraskielisten väestöosuuden mukaan. Kahdenkymmenen prosentin väestöosuuden tai sen ylittävät kerrostalot ovat sijoittuneet ryppäittäin kaupungin eri puolille. Vieraskielisen väestön asuinalueina korostuneet osa-alueet, erityisesti itäisessä ja koillisessa Helsingissä kuitenkin erottuvat muita alueita selvemmin. Kerrostalot, joissa vieraskielisten asukkaiden osuus on 50 % tai sen yli ovat sijoittuneet lähes yksinomaan Itä-, Koillis- ja Luoteis-Helsingin osa-alueille.

Koska Helsingin vieraskielinen väestö asuu lähes pääsääntöisesti kerrostaloissa, pitäydytään seuraavaksi tarkastelemaan vieraskielisten asuttamien kerrostalojen ominaispiirteitä ja keskittymistä eri kerrostalotyyppien sisällä. Seutu CD:n rakennustietokannassa asuinkiinteistöt on luokiteltu omistajalajin mukaan sekä sen mukaan onko rakennus kunnan rakennuttama. Aineiston perusteella ei ole mahdollista tarkastella kaupungin vuokrakiinteistöjä erikseen, sillä tieto kunnasta rakennuttajana on aineistossa puutteellinen. Vuoden 1981 jälkeen rakennettujen kerrostalojen suhteen tieto on paikkansa pitävää ja kattavaa, mutta sitä vanhempien rakennusten osalta tiedot pääosin puuttuvat. Myöskään omistajalajin mukaan jakoa ei voi täysin luotettavasti tehdä, sillä kiinteistöosakeyhtiöiden omistamiin rakennuksiin kuuluu myös muita kuin kunnan omistamia aravavuokrakiinteistöjä. Valtaosa (78 %) kiinteistöosakeyhtiöiden omistamista vuoden 1981 jälkeen rakennetuista kerrostaloista on kuitenkin kunnan rakennuttamia. Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamiksi kerros-

taloiksi luokitellut asuinkiinteistöt ovat siten pääasiassa kunnan tai muun tahon omistamia aravakiinteistöjä, jollaisina niitä tässä tutkimuksessa käsitellään.

Lähes puolet kaikista kerrostaloissa asuvista vieraskielisistä (ja samalla 45 % kaikista vieraskielisistä kaupunkilaisista) asui vuonna 2002 kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa. Hieman pienempi osa vieraskielisistä kerrostaloasukkaista asui asunto-osakeyhtiöissä tai asunto-osuuskuntien omistamissa kerrostaloissa, jotka pitävät sisällään sekä omistus- että vuokra-asuntoja. Kuusi prosenttia asui yksityisen yrityksen omistamissa kerrostaloissa ja loput asuivat erilaisten säätiöiden tai yhteisöjen sekä liikelaitosten, pankkien ja vakuutusyhtiöiden omistamissa asuinkerrostaloissa (kuvio 4).

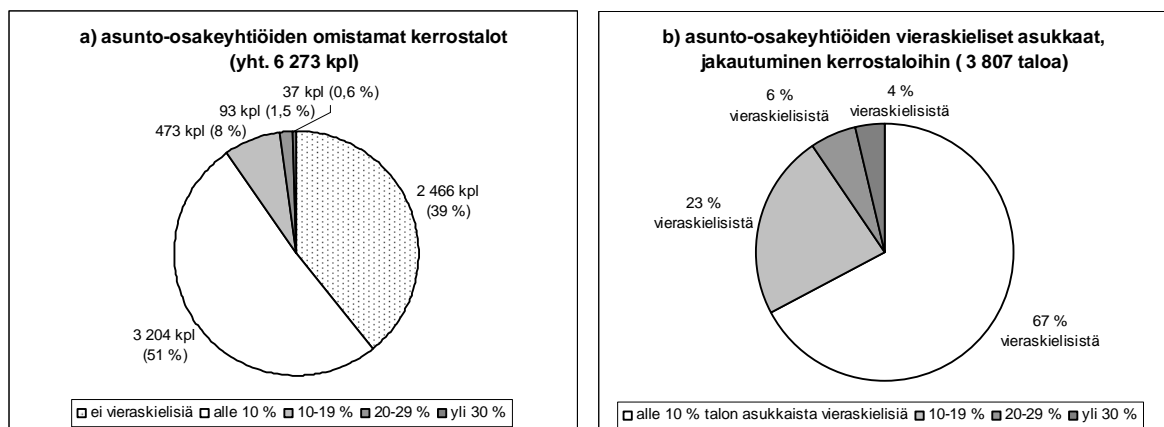
Kuvio 4. Helsingin vieraskielisen väestön jakautuminen talotyypeittäin ja vieraskielisten kerrostaloasukkaiden jakautuminen rakennuksen omistajaluokan mukaan vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

Vieraskielisen väestön asuttamat asunto-osakeyhtiöiden omistamat kerrostalot ovat kartalla painottuneet voittopuoleisesti kantakaupungin alueelle ja Länsi-Helsinkiin, osin myös itäiseen Helsinkiin. Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamat vieraskielisten asuttamat talot puolestaan sijoittuvat pääasiassa esikaupunkialueille, mikä heijastelee kaupungin asutokannan jakautumista aravavuokrakiinteistöjen ja vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen kesken ylipäätään (ks. luku 4.1.).

Osa-alueetasolla havaittu yhteys vieraskielisten alueellisen keskittymisen sekä arava-asuntojen alueellisen jakautumisen ja osuuden kesken saa vahvistusta rakennustason tarkastelusta. Vieraskielisten alueellisen keskittymisen yhteys aravavuokrakiinteistöjen sijaintiin ja näiden sisällä tiettyihin rakennuksiin tulee hyvin esille verrattaessa vieraskielisten asukkaiden määriä ja jakautumista asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden sisällä (liite 5). Yhdessäkään asunto-osakeyhtiöksi luokitellussa kerrostalossa ei asunut vuonna 2002 yli viittäkymmentä vieraskielistä asukasta. Yli kymmenen vieraskielisen asukkaan talojakin oli vain reilu 3 % niistä taloista, joissa vieraskielisiä ylipäätään asui. Asunto-osakeyhtiöissä asuva vieraskielinen väestö on siis hajaantunut pieninä määrinä eri taloyhtiöihin, mikä näkyy suoraan vieraskielisten matalina väestöosuuksina asunto-osakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa. Vieraskielisten osuus asukkaista ylittää yli kymmenen prosenttiin vain 15 % vieraskielisten asuttamista taloista. Kääntäen tarkasteltuna asunto-osakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa asuvista vieraskielisistä kolmannes asuu taloissa, joiden asukkaista yli kymmenen prosenttia on äidinkieleltään vieraskielisiä. Kuitenkin enää vain vajaa kymmenen prosenttia asuu taloissa, joiden asukkaista yli 20 % on vieraskielisiä (kuviot 5a ja b).

Kuvio 5. Asunto-osakeyhtiöiden omistamien kerrostalojen (a) ja niissä asuvien vieraskielisten asukkaiden (12 082 asukasta) (b) jakautuminen sen mukaan, kuinka suuri osuus talon asukkaista oli vieraskielisiä vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

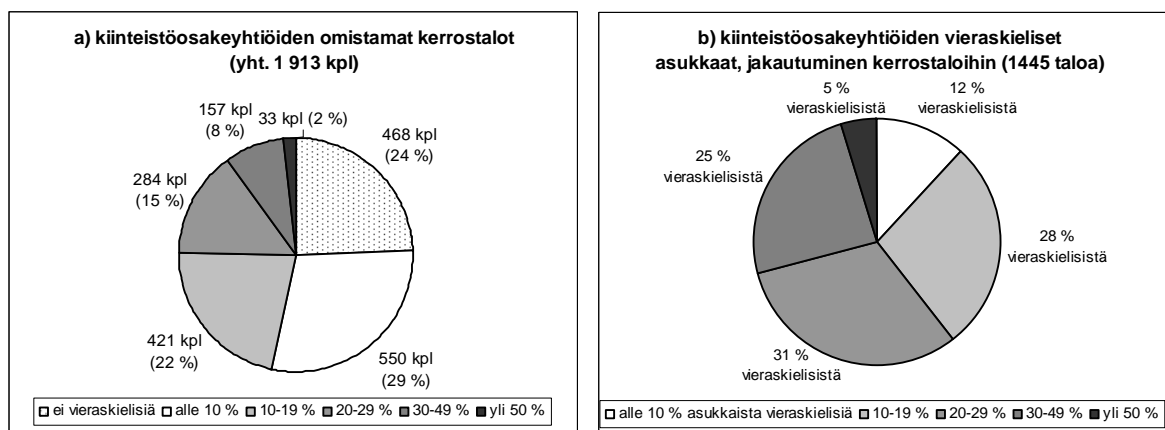

Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa tilanne on toisenlainen. Kaikista taloista 23 prosentissa asui enemmän kuin kymmenen vieraskielistä asukasta, vieraskielisten asuttamista taloista sitäkin useammassa, joka kolmannessa. Aiemmin mainituista Helsingissä vuonna 2002 sijaitsevista kahdestakymmenestä kahdesta yli 50 vieraskielisen asukkaan kerrostalosta 20 oli kaupungin kiinteistöyhtiöiden omistamia.

Vastaavasti Helsingin 38 kerrostalosta, joiden asukkaista vähintään puolet oli vuonna 2002 vieraskielisiä, 25 oli kaupungin kiinteistöyhtiöiden omistamia aravavuokrataloja.

Vieraskielisten asukkaiden jakautumisessa kiinteistöosakeyhtiöiden omistamiin kerrostaloihin on havaittavissa kahdenlaista painottumista. Reilu 40 % kiinteistöosakeyhtiöiden vieraskielisistä asukkaista asuu sellaisissa taloissa, joissa asuu yli 20 vieraskielistä asukasta, toisaalta miltei kolmannes (30 %) asuu taloissa, joiden vieraskielisten määrä jää alle kymmenen asukkaan. Talokohtaisten väestösuuksien tarkastelu paljastaa, että kiinteistöosakeyhtiöiden kerrostaloissa asuvista vieraskielisistä lähes 90 % asuu taloissa, joissa vieraskielisten osuus ylittää kymmenen prosenttia talon asukkaista. Vajaa kolmannes (29,3 %) asuu taloissa, joiden asukkaista yli 30 % on vieraskielisiä. Tulos kertoo selkeästä keskittymisestä, sillä kaikista kiinteistöosakeyhtiöiden omistamista kerrostaloista yli puolessa (53,3 %) vieraskielisten väestöosuus jäi vuonna 2002 alle kymmenen prosentin (kuviot 6 a ja b).

Kuvio 6. Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamien kerrostalojen (a) ja niissä asuvien vieraskielisten asukkaiden (13 987 asukasta) (b) jakautuminen sen mukaan, kuinka suuri osuus talon asukkaista oli vieraskielisiä vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, että kaupungin aravavuokra-asunnoissa asuminen on tyypillistä erityisesti pakolaismaista ja köyhimmistä maista muuttaneille sekä pienemmässä määrin Venäjältä ja Virosta Suomeen muuttaneille maahanmuuttajille (esim. Kauppinen 2000b; Lankinen 2006). Keskittyminen kiinteistöosakeyhtiöiden omistamiin kerrostaloihin koskee siis nimenomaan kyseisiä väestöryhmiä. Yksittäisten etnisten ryhmien sijoittumista ei kuitenkaan voida tämän tutkimuksen aineiston pohjalta rakennustasolla tarkastella.

Rakennustason tarkastelu tukee karttojen perusteella tehtyä päätelmää siitä, että Helsingin vieraskielinen väestö on painottunut toisaalta 1960- ja 1970-luvuilla rakennetuille asuinalueille ja toisaalta 1990-luvun jälkeen valmistuneille alueille. Vuonna 2002 noin kolmannes kaupungin vieraskielisistä asui 1990-luvulla tai 2000-luvun alussa valmistuneessa asunnossa. 1970- ja 1960-luvuilla valmistuneissa taloissa asui vajaa viidennes vieraskielisistä kussakin (taulukko 5). Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa asuvista vieraskielisistä peräti 44 % asui 1990-luvulla tai sen jälkeen rakennetuissa kerrostaloissa. Seuraavaksi suurin määrä (22 %) asui 1970-luvun rakennuksissa. Asunto-osakeyhtiöissä suhde on kiepsahtanut toisinpäin. Neljäsnes vieraskielisistä asukkaista asuu 1930-luvulla tai sitä ennen rakennetuissa kerrostaloissa, vajaa neljäsnes 1960-luvulla rakennetuissa taloissa. 1990-luvulla tai sen jälkeen rakennetuissa taloissa asuu vain 16 % asunto-osakeyhtiömuotoisten kerrostalojen vieraskielisistä asukkaista.

Taulukko 5. Vieraskielisten asukkaiden jakautuminen rakennuksen valmistumisvuoden mukaan vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

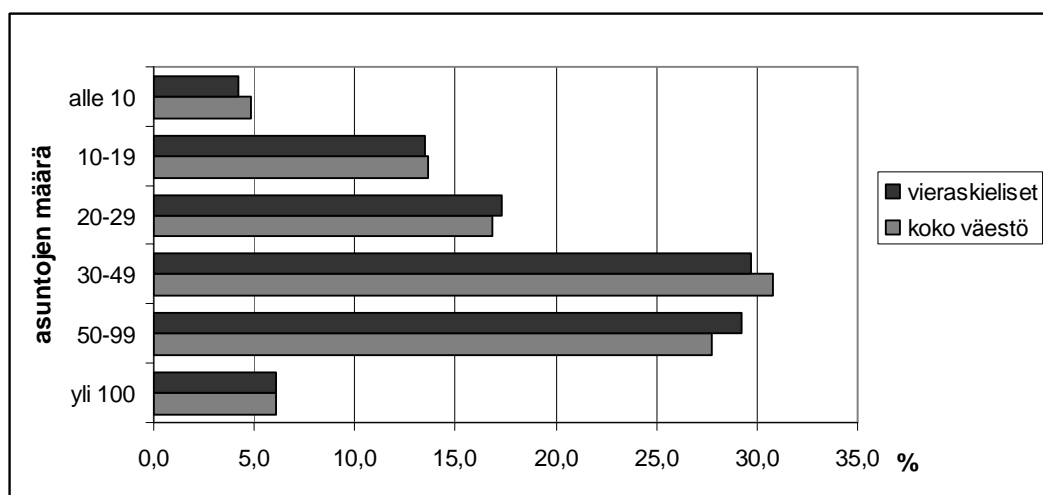
Valmistumisvuosi	Vieraskielisten asukkaiden jakaantuminen			
	kaikki talot	kerrostalot	asunto-osakeyhtiöt	kiinteistöosakeyhtiöt
2000-luku	4,8	4,4	4,0	3,8
1990-luku	25,9	26,4	12,3	40,1
1980-luku	13,5	11,2	7,6	12,5
1970-luku	18,3	19,0	13,4	21,8
1960-luku	18,8	19,8	23,8	18,0
1950-luku	6,1	5,9	10,8	2,9
1940-luku	1,4	1,4	3,1	0,1
1930-luku ja vanh.	11,2	11,8	25,0	0,9
yhteensä	100	100	100	100
vierask. määrä	32 491	29 373	12 082	13 987

Asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden kesken havaittavaa eroa selittää osaltaan Helsingin asuntorakentamisen painottuminen eri vuosikymmeninä. Kiinteistöosakeyhtiöiden omistamien aravakerrostalojen rakentaminen oli Helsingissä voimakasta 1990-luvulla, jolloin maahanmuutto Suomeen vilkastui (ks. luvut 1.2.2. ja 4.1.1.). Asunto-osakeyhtiöiden omistamia kerrostaloja puolestaan on eniten 1930-luvulla rakennettujen ja sitä vanhempien talojen joukossa. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavat 1960-luvulla rakennetut asunto-osakeyhtiöt. Tästä huolimatta 1990-luvulla rakennettujen kiinteistöosakeyhtiöiden asema vieraskielisen väestön tyypillisenä asumismuotona on Helsingissä ilmeinen. Kaikista Helsingin kerrostaloissa asuvista vieraskielisistä asukkaista 20,8 % asui

1990-luvulla tai sen jälkeen valmistuneissa kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa vuonna 2002.

Vieraskielisten asuttamien kerrostalojen koon suhteen ei ole havaittavissa merkittävää eroa koko Helsingin kerrostaloväestöön verrattuna. Niin vieraskielisten kuin koko kerrostaloväestönkin kohdalla koti sijaitsee yleisimmin talossa, jossa on 30–49 asuntoa (kuvio 7). Vieraskielisille lähes yhtä tyypillistä on asua kerrostaloissa, joissa asuntojen määrä on 50–99. Vähiten vieraskielisiä asuu pienissä kerrostaloissa. Ero koko väestöön verrattuna onkin suurimmillaan juuri pienten kerrostalojen ja toisaalta 50–99 asunnon talojen kohdalla. Vieraskielisten väestöosuudet nousevat kuitenkin suurimmiksi taloissa, joissa asuntojen määrä on pieni, sillä asuntojen määrä kasvattaa luonnollisesti myös asukkaiden kokonaismäärää. Niissä kerrostaloissa, joissa vieraskielisten väestöosuus ylittää puolet talon asukkaista, asuntojen määrä on suurimmillaan 66 kappaletta. Pääosin kyseiset talot ovat kuitenkin pienehköjä, alle viidentoista asunnon kerrostaloja. Asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden kesken ei ole suurta eroa vieraskielisten painottumisessa talon asuntomäärän mukaan. Vieraskieliset ovat kuitenkin painottuneet asunto-osakeyhtiöissä vähän kiinteistöosakeyhtiöiden omistamia kerrostaloja selvemmin suurempiin taloihin.

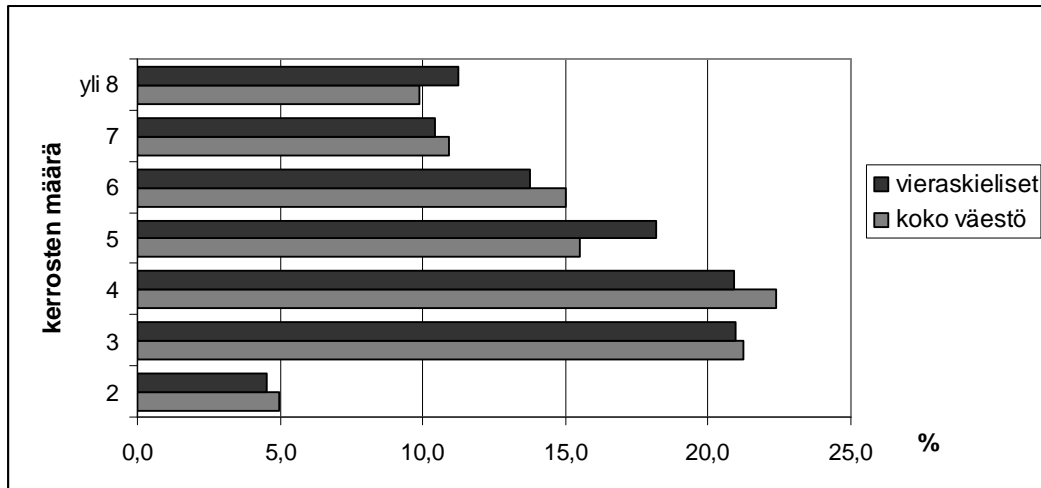
Kuvio 7. Helsingin kerrostaloasukkaiden jakautuminen talokohtaisen asuntojen määrän mukaan vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

Kerrostosten määrän mukaan tarkasteltuna (kuvio 8) nähdään, että vieraskieliset asuvat koko väestön tavoin tyypillisimmin kolmi- tai nelikerroksisissa taloissa, mikä on myös Helsingin kerrostalojen tyypillisin kerrosmäärä. Molemmissa vieraskielisten suhteellinen osuus on

kuitenkin koko väestöön verrattuna pienempi. Koko väestöä yleisimmin vieraskieliset asuvat joko viisikerroksisissa taloissa tai taloissa, joissa on yli kahdeksan kerrosta.

Kuvio 8. Helsingin kerrostaloasukkaiden jakautuminen talojen maanpäällisten kerrosten määrän mukaan vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

Osa-alueen tarkastelu osoitti, että vieraskielisten alueellinen levittäytyminen näyttäisi 2000-luvulla olevan yhteydessä asuntojen uustuotantoon, jota suomenkielisen väestön kasvu alueella indikoi, sekä toisaalta yhä enenevässä määrin suomenkielisen väestön ulosmuuttoa. Ero tulee esille myös rakennustasolla jaettaessa aineisto osa-alueiden perusteella kahteen osaan. Asuntojen uustuotanto on ohjannut vieraskielisten muuttamista suomenkielisten määrältään kasvaneille alueille. Näillä alueilla asuvista vieraskielisistä peräti 14 % asui vuonna 2002 vuosituhaten vaihteen jälkeen valmistuneessa talossa. Suomenkielisen väestön suhteiden kuituneilla osa-alueilla asuntojen uustuotantoa on ollut huomattavasti vähemmän ja vieraskielisistäkin vain 1,4 % asui 2000-luvulla rakennetuissa taloissa. Suomenkielisen väestön vastaavat osuudet 2000-luvulla rakennetuissa taloissa olivat kasvualueilla 12,7 % ja kuituvilla alueilla 1,6 %. Vieraskielisten väestöosuudet kasvoivat vuosien 1996–2002 välillä suomenkielisten väestömäärältään laskevilla osa-alueilla suhteessa useimmin 1970-luvulla rakennetuissa kerrostaloissa, joissa myös suomenkielisten asukkaiden määrä useimmin laski. Kasvualueilla suomenkielisten määrät vähenivät yleisimmin 1980- ja 1990-luvulla rakennetuissa kerrostaloissa. Vieraskielisten väestöosuus kasvoi yleisimmin 1990-luvulla rakennetuissa taloissa. Suomenkielisten ulosmuutolla näyttäisi siis olevan yhteyttä vieraskielisten alueille muuttoon ja

väestöosuuden kasvuun myös rakennustason aineiston perusteella. Tarkkaa talokohtaista yhteyttä ei tämän tutkimuksen perusteella kuitenkaan voida osoittaa.

6. Tulosten tarkastelua

Aikaisemmissa Helsinkiä koskevissa tutkimuksissa maahanmuuttajaväestön alueellista keskittymistä on usein kuvattu keskihajonnan, variaatiokertoimen tai dissimilariteettiindeksin avulla (ks. esim. Lankinen 1997; Helsingin asunto-ohjelma... 1998; Kauppinen 2000a, 2000b).²⁰ Näiden tutkimusten tuloksena on yleisesti esitetty, että maahanmuuttajataustaisen väestön alueellisessa sijainnissa on tapahtunut 1990-luvun alun jälkeen eriytymistä, mutta suunta on kuitenkin ollut tasoittuva. Tämän tutkimuksen tulokset eroavat jossain määrin aikaisemmista tutkimustuloksista. Tässä tutkimuksessa yhtenä keskeisenä tuloksena on vieraskielisen väestön keskittymisen jatkuminen siitäkin huolimatta, että levittäytymistä uusille asuinalueille on tapahtunut. Erot ääripäitä edustavien osa-alueiden kesken näyttävät kasvaneen ja erityisesti Itä- ja Koillis-Helsingissä sijaitsevien osa-alueiden erottuminen kaupungin muista osista on vahvistunut. Vertailun vuoksi ja väittämän testaamiseksi taulukossa 6 on kuvattu vieraskielisen väestön osa-aluekohtaisissa väestöosuuksissa tapahtunutta muutosta joidenkin aiemmissa tutkimuksissa käytettyjen tilastollisten tunnuslukujen valossa. Alle 300 asukkaan osa-alueet on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Taulukossa esitetty keskiarvo on yli 300 asukkaan osa-alueiden vieraskielisten osuuk-sien keskiarvo. Variaatiokerroin on laskettu jakamalla keskihajonta aineiston keskiarvolla, ei koko kaupungin vieraskielisten väestöosuuden keskiarvolla.

Taulukko 6. Vieraskielisten osa-aluekohtaisten väestöosuuksien kehitystä osoittavia tunnuslukuja (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

vuosi	keskiarvo %	mediaani	keskihajonta	variaatiokerroin
1992	2,2	2,0	1,3	58,9
1995	3,7	3,1	2,8	75,2
2000	5,3	4,2	3,9	73,3
2005	6,7	5,7	4,2	62,7

Taulukko osoittaa, että vieraskielisten väestöosuuksien keskihajonta on kasvanut selvästi tutkimusjakson aikana, kuten oli oletettavissa myös karttojen perusteella. Vieraskielisten

²⁰ Dissimilariteetti-indeksi kuvaa sitä väestön osaa, jonka tulisi muuttaa toisaalle, jotta kyseisen ryhmän alueellinen jakauma olisi tasainen suhteessa koko väestöön. Keskihajonnan ja variaatiokertoimen käyttöä on selitetty luvussa 3.2.

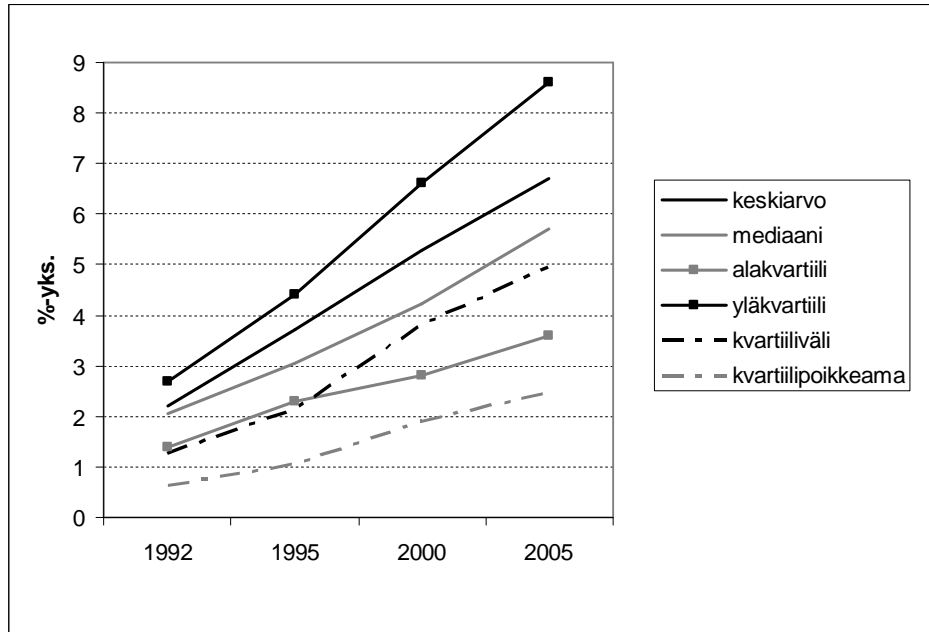
osuuden keskiarvoon suhteutettu variaatiokerroin sen sijaan osoittaa toisenlaista kehitystä. Kerroin on pienentynyt 2000-luvulla, mikä osoittaa keskihajonnan kasvaneen keskiarvoa hitaammin. Tämä kertoo alueellisten erojen tasoittumisesta, kuten aikaisemmissa tutkimuksissakin on todettu. Koska aineisto ei ole normaalisti jakautunut, vaan osoittaa selvää epäsymmetrisyyttä ja voimakasta positiivista vinoumaa, ei keskiarvoon ja keskihajontaan perustuva tarkastelu kuitenkaan anna hajonnasta välttämättä oikeanlaista kuvaa. Tämän vuoksi aineiston jakaumaa tarkastellaan myös mediaanin ja kvartiilien avulla.

Kuviosta 9 voidaan havaita, että ylimmän kvartiilin ja alimman kvartiilin välinen ero on kasvanut selvästi vuoden 1995 jälkeen. Vieraskielisten väestöosuus on kasvanut myös matalan väestöosuuden alueilla, mutta kasvu on ollut huomattavasti voimakkaampaa ylimpään neljännekseen kuuluvilla osa-alueilla. Aineiston keskimmäisten (50 %) osa-alueiden vieraskielisten osuuksissa havaittava vaihteluväli eli ylimmän ja alimman kvartiilin eroa kuvaava kvartiiliväli tuo tämän hyvin esille. Kvartiilivälistä laskettu kvartiilipoikkeama, joka kertoo kuinka pitkällä välillä aineiston keskimmäiset 25 % havainnoista sijaitsevat, osoittaa sekin selvää hajonnan kasvua. Vieraskielisten osuuksien keskimmäistä arvoa kuvaava mediaani on kasvanut osa-alueiden keskiarvoa hitaammin erityisesti 1990-luvulla, mikä kertoo aineiston vinoumasta ja eriytymisestä yläpään suuntaan. 2000-luvulla mediaani on kuitenkin hieman saavuttanut keskiarvoa eli aineiston hajonta on kaventunut.

Myös kuvion perusteella näyttää siis siltä, että Helsingissä on tapahtunut alueellista eriytymistä. Erityisesti vieraskielisten väestöosuudeltaan selvästi muuta kaupunkia voimakkaammin kasvaneet alueet näyttävät erkanevan muista alueista, mutta hajontaa on tapahtunut myös vieraskielisten osuuksiltaan kaupungin keskiarvon paikkeille sijoittuvien osa-alueiden keskuudessa. Hajonnan kasvutahti näyttäisi kuitenkin myös kvartiilien perusteella hidastuneen 2000-luvulla, mikä näkyi variaatiokertoimen pienenemisenä. Osittain hajonnan tasoittuminen saattaa selittyä uusien osa-alueiden perustamisella vuonna 1999, jolloin joidenkin vanhojen osa-alueiden vieraskielisten väestöosuudet laskivat ja vastaavasti uusien pienen väestömäärän osa-alueiden vieraskielisten osuudet saattoivat heti alkuunsa nousta suuriksi. Todellista vieraskielisen väestön levittäytymistä uusille asuinalueille on kuitenkin myös tapahtunut. Kasvua on suuntautunut alueille, jotka eivät vielä 1990-luvulla

erottuneet vieraskielisten keskittymiä kuvaavilla kartoilla, kuten edellisessä luvussa todettiin.

Kuvio 9. Vieraskielisten väestöosuuksien kehittyminen osa-alueilla kvartileittain 1992–2005 (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Karttojen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että suurin osa tästä niin sanotusta tasoittavasta levittäytymisestä on tapahtunut itäisten ja koillisten suurpiirien sisällä sekä siirtymänä kaakkoisen suurpiirin alueella sijaitseville Roihuvuoren ja Herttoniemen alueille. Hitaasti tasoittuvalta näyttävä kehityskään ei näin ollen poista sitä tosiasiaa, että Helsingin vieraskielinen väestö on keskittynyt vahvasti toisaalta Lahdenväylän ja Herttoniemen rajaamalle itäisen Helsingin alueelle ja Malminradan varsille tai sen tuntumaan Koillis-Helsingissä sekä toisaalta pienempänä keskittymänä Malminkartanon ja Kannelmäen muodostamalle alueelle. Itä-Pasilan nouseminen uutena vieraskielisten keskittymänä kanta-kaupungin tuntumassa tarjoaa tässä suhteessa poikkeuksen maantieteelliseen kaavaan. Uusille alueille levittäytyminen näyttäisi 2000-luvulla maantieteellisen tasoittumisen sijaan pikemminkin siis laajentaneen itäisen ja koillisen Helsingin maahanmuuttajakeskittymiä alueellisesti ja sitä kautta vahvistaneen näiden alueiden korostumista vieraskielisten asuin-alueina.

Tutkimuksen tulosten ja niiden tulkinnan sekä aikaisempien vieraskielisen väestön alueellista tasoittumista pääkaupunkiseudulla osoittavien tutkimustulosten (vrt. erityisesti Kauppinen 1998, 2000a; Lankinen 2001a) välisen eron syy löytynee käytetyistä menetelmistä ja tutkimuksen kohteeksi valitun jakson pituudesta. Tässä tutkimuksessa vieraskielisten sijoittumista ja alueellista keskittymistä on tutkittu reilun kymmenen vuoden ajanjaksolla, noin viiden vuoden välein piirrettyjen karttojen ja tilastojen avulla. Aiemmissä tutkimuksissa pääpaino on ollut tilastollisissa menetelmissä, jolloin kartoilta havaittava alueittainen malli ei välttämättä nouse yhtä selvästi esille (vrt. erityisesti Lankinen 2001a). Myös tutkimuksen kohteena ollut ajanjakso on aikaisemmissä tutkimuksissa usein ollut lyhyempi (vrt. Kauppinen 1998, 2000a), mikä vaikuttaa olennaisesti tulosten tulkintaan.

Tähän tutkimukseen valittu ajanjakso on mahdollistanut vieraskielisten alueellisessa keskittymisessä näkyvän kehitystrendin tarkastelun pidemmällä aikavälillä, maahanmuuton vilkastumisen alkuvuosista aina viime vuosiin asti. Samalla se kuitenkin jättää piiloon tutkimusjakson aikana lyhyempinä ajanjaksoina mahdollisesti vaikuttaneet kehityssuunnat. Lyhyemmällä aikavälillä tarkasteltuna asuntorakentamisen vaikutukset tai muut kyseisinä vuosina vaikuttaneet yksittäiset tekijät saattavat näkyä tutkimustuloksissa vieraskielisen väestön muuttoliikettä ohjaavina ja alueellisia eroja tasoittavina tekijöinä, vaikka pidemmän aikavälin trendistä ei olisikaan kysymys. Esimerkiksi Kauppinen (2000b: 18) kartalla havainnollistamat vieraskielisen väestön alueellista levittäytymistä vuosina 1997–98 osoittavat alueet eivät näyttäyty selkeänä vieraskielisen väestön alueellisena keskittymänä tai kasvualueena enää vuoden 2005 kartoilla, Herttoniemenrannan aluetta lukuun ottamatta (ks. kartat 4 ja 7). Kyseessä on siis pikemminkin ollut lyhyen aikavälin kaupungin arava-asuntojen rakentamisesta tai muista tekijöistä johtunut vieraskielisten alueellinen levittäytyminen, jonka vaikutus on myöhemmin heikentynyt, tai joka on jäänyt yhtä aikaa kaupungin muissa osissa tapahtuneen alueellisen kasvun ja keskittymisen varjoon.

Rakennustason tarkastelu osoitti Helsingin vieraskielisen väestön alueellisen sijoittumisen olevan osa-alueetasolla havaittavaa kehitystä monimuotoisempaa. Vaikka vieraskielinen väestö näyttää keskittyneen tietyille osa-alueille, ei keskittyminen ole jakautunut näiden alueiden sisällä tasaisesti. Vieraskielisen väestön asuminen on painottunut erityisesti osa-alueiden kerrostaloalueille ja näiden sisälläkin tiettyihin kerrostalokortteleihin. Helsingissä

etninen segregatio näyttäytyy korttelikohtaisina ryppäinä osa-alueiden sisällä. Ryppäät ovat tutkimusjakson aikana jossain määrin levinneet ja niiden määrä on kasvanut. Selkeinä vieraskielisen väestön keskittyminä erottuvia taloja tai kortteleita on kuitenkin edelleen hyvin vähän. Kaupunkirakenteen etnisen segregoitumisen kannalta on merkittävää, että vieraskielisten muutto ja alueellinen keskittyminen näyttää suuntautuneen pitkälti samoille alueille, joilla sosio-ekonominen huono-osaisuus ja kiinteistökohtaiset alikehityksen kierreet ovat aikaisempien tutkimusten mukaan alkaneet 1990-lopulla kasvaa (ks. Vaattovaara & Kortteinen 2003; Kortteinen ym. 2006).

Tutkimuksen tulokset osoittivat selvää eroa vapaarahoitteisten asunto-osakeyhtiöiden ja aravarahoitteisten kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa asuvien vieraskielisten painottumisen kesken. Asunto-osakeyhtiöissä asuva vieraskielinen väestö on hajaantunut pieninä määrinä eri taloihin. Kiinteistöosakeyhtiöissä asuva vieraskielinen väestö puolestaan on keskittynyt tiettyyn osaan kyseistä asuntosektoria. Myös rakennuksen valmistumisvuoden ja pienemmässä määrin talon koon mukaan painottumisessa on eroja asunto-osakeyhtiöissä ja kiinteistöosakeyhtiöissä asuvien vieraskielisten kesken. Tulokset osoittavat, ettei Helsingin vieraskielinen väestö ole asumisen suhteen homogeeninen ryhmä, vaan pikemminkin jakautunut asumiskäyttäytymiseltään kahteen ryhmään. Toisaalta myös kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa taloissa asuvien vieraskielisten painottumisessa oli havaittavissa tietynlaista kahtia jakautumista, mikä saattaa indikoida myös tämän ryhmän sisäisestä jakautumisesta asumisen suhteen. Tämän tutkimuksen puitteissa asiaa ei kuitenkaan voida osoittaa.

Samankaltaiseen tulokseen Helsingin maahanmuuttajaväestön asumisen kahtia jakautumisesta on päätytty myös Kauppinen (1998, 2000) eri väestöryhmien alueellista sijoittumista tarkastellessaan. Verrattaessa Kauppinen tuloksia ja vieraskielisten asuttamien asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden sijoittumista kartalla voidaan todeta asunto-osakeyhtiöiden sijoittuvan karkeasti ottaen niille alueille, joilla länsimaiden ulkopuolisista maista muuttaneiden maahanmuuttajien osuudet olivat Kauppinen mukaan vähäisempiä. Vieraskielisten asuttamat kiinteistöosakeyhtiöt puolestaan ovat painottuneet selkeimmin kaupungin itäisiin ja koillisiin osiin sekä toisaalta luoteisosaan, jonne myös lähialueilta ja Euroopan ulkopuolisista maista muuttaneet maahanmuuttajat olivat Kauppi-

sen tulosten mukaan keskittyneet (vrt. myös Peuranen & Ranto 2005: 21). Keskittyminen itäiseen Helsinkiin ja yhtäläillä aravakiinteistöihin koskee toisin sanoen vain tiettyjä maahanmuuttajaryhmiä, eikä suinkaan koko Helsingin vieraskielistä väestöä (vrt. Lankinen 2006).

6.1. Kaupungin asuntopolitiikan rooli asuinalueiden etnisessä eriytymisessä

Helsingin kaupungin asuntopolitiikassa ja ulkomaalaispolitiikassa on koko tutkimusjakson ajan painotettu maahanmuuttajien alueellista hajauttamista, joskin käytännön todellisuus on muuttanut näkemyksiä realistisempaan suuntaan. Maahanmuuttajien määrän kasvaessa etnisesti värittyneiden asuinalueiden syntymiseltä ei ole onnistuttu välttymään ja aiemmista epävirallisista aluekohtaisista kiintiöistä on sittemmin käytännön pakosta jouduttu luopumaan. Yhtä kaikki asuntopolitiikan virallinen linjaus on edelleen alueellista hajauttamista voimakkaasti puoltava, vaikka asunto-ohjelmien sivuilla samaan hengenvetoon myönnetäänkin etnisen keskittymisen torjumisen käytännön mahdollisuuksien olevan asuntopoliittisin toimenpitein rajalliset.

Myöskään kansallisen politiikan tasolla ei ole tapahtunut tutkimusjakson aikana muutoksia suhtautumisessa maahanmuuttajien alueelliseen keskittymiseen. Etnistä segregatiota pidetään haitallisena, vaikka kulttuuristen tukiverkkojen merkitys samalla myönnetäänkin. Ainoa selvä muutos kansallisen politiikan tasolla on inkerinsuomalaisten paluumuuttajien oleskelulupakäytäntöjen tiukentaminen vuonna 2003 ja oleskeluluvan myöntämisen sitominen Suomesta jo etukäteen hankittuun asuntoon. Käytäntö on oletettavasti vahvistanut sukulaisten ja ystäväverkostojen avun merkitystä asunnon hankinnassa ja vaikuttanee sitä kautta inkerinsuomalaisten alueelliseen sijoittumiseen niin aluetasolla kuin kaupunkien sisälläkin. Koska kyseessä on kuitenkin aivan viime vuosina tapahtunut muutos, ei sen vaikutuksia voida vielä tämän tutkimuksen aineiston perusteella arvioida. Pakolaisten hajasijoittamispolitiikkaa on Suomessa jatkettu koko tutkimusjakson ajan sen ilmeisistä ongelmista huolimatta. Myöskään Helsinkiin muuttaneiden maahanmuuttajien rakenteessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia tutkimusjakson aikana.

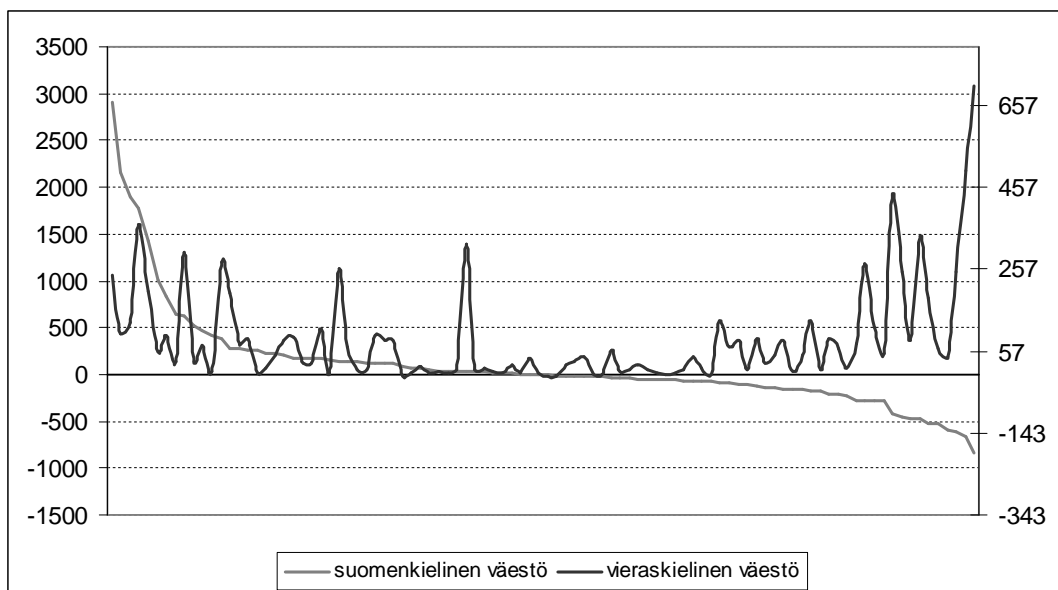
Keskeisiä Helsingin asuntopolitiikassa tutkimusjakson aikana vallinneita piirteitä ovat olleet sosiaalisen vuokra-asuntotuotannon korostaminen 1990-luvun asuntoliittisissä linjauksissa ja asuntorakentamisen käytännöissä sekä pyrkimys uustuotantoalueiden asunton ja väestökannan sekoittamiseen. 1990-luvun alkuun sattunut taloudellinen lama kuitenkin aiheutti kaupungin rakennuttamien arava-asuntojen osuuden ylikorostumista erityisesti Itä-Helsinkiin rakennetuilla uusilla asuinalueilla. Laman seurauksena laskenut omistusasuntojen kysyntä ei ollut riittävää vapaarahoitteisten omistusasuntojen rakentamisen käynnistymiseksi suunnitellulla tavalla. Esimerkiksi Kivikkoon 1990-luvun alussa rakennetun asuinalueen asuntokanta muodostui aluksi selvästi kaupungin arava-asutopainotteiseksi. Asuntokannan yksipuolisuudesta johtuen ja osin myös laman seurauksena useat uudet asuinalueet jäivät heti valmistuttuaan sosio-ekonomisilta piirteiltään kaupungin keskitason alapuolelle (Ohjelma syrjäytymisen ja sosiaalisen... 1998: 65; Vaattovaara & Vuori 2002).

Maahanmuuton vilkastuminen ja Helsingin vieraskielisen väestön määrän voimakas kasvu ajoittuivat samaan saumaan 1990-luvun lamavuosien kanssa. Uudet maahanmuuttajat olivat pääasiassa joko pakolaisina ja turvapaikanhakijoina maahan muuttaneita henkilöitä tai inkerinsuomalaisia paluumuuttajia. Tulijoiden heikko sosio-ekonominen asema ja siitä aiheutuvat huonot kilpailumahdollisuudet yksityisillä asuntomarkkinoilla aiheuttivat riippuvuutta kaupungin vuokra-asuntotarjonnasta. Myös Suomen harjoittama pakolaispolitiikka, joka velvoittaa kunnat avustamaan pakolaisia ensiasunnon hankinnassa, on ohjannut pakolaistaustaisen väestön keskittymistä kaupungin aravakiinteistöihin. Inkerinsuomalaisten paluumuuton alkuvaiheessa kaupunki toimi aktiivisesti myös paluumuuttajien asuttamisen avustamiseksi. Maahanmuuttajat ovat olleet väestöosuuteensa nähden yliedustettuina kaupungin asuntohakijoiden joukossa koko tutkimusjakson ajan. Vuonna 2005 ulkomaalaisten osuus hakijoista oli 12 %, asunnon saaneista 13,5 % (Helsingin kaupungin vuokra-asunnot... 2001: 18, 36; Asuntoasiainosasto 2006).

Vieraskielisen väestön alueellisessa sijoittumisessa nykyään näkyvä painottuminen sai alkunsa 1990-luvun alussa kaupungin asuntopolitiikan ja asuntomarkkinoiden muutosten yhteisvaikutuksesta. Myös Suomen harjoittama pakolaispolitiikka vaikutti olennaisesti vieraskielisen väestön keskittymiseen kaupungin vuokra-asuntosektorille. Voimakkaimman kasvun alueilla vieraskielisten määrä kasvoi kolmessa vuodessa yli kolmella sadalla asukkaalla, Kontulassa jopa yli kahdensadan asukkaan vuosivauhtia. Virallisesta hajautta-

mistavoitteesta huolimatta maahanmuuttajia jouduttiin toisin sanoen ohjaamaan sinne, mistä sopivia, vapaita kaupungin vuokra-asuntoja oli saatavilla. Vieraskielisten asukkaiden määriltään voimakkaimmin kasvaneet alueet olivatkin 1990-luvun alussa suomenkielisten väestömäärässä tapahtuneiden muutosten suhteen pääasiassa niin sanottuja ääripääalueita: joko alueita, joilla suomenkielisten asukkaiden ulosmuutto oli absoluuttisesti mitattuna suurinta, tai sellaisia alueita, jotka kasvoivat voimakkaasti uusien asuntojen rakentamisen myötä (kuvio 10). Erityisesti Itä-Helsinkiin 1990-luvun alussa valmistuneet Meri-Rastilan, Kallahden ja Kivikon uudet asuinalueet muodostuivat siten heti alkuunsa maahanmuuttajien tyypillisiksi asuinalueiksi, samalla seudulla sijaitsevien vanhemman arava-asuntokannan alueiden rinnalle. Anderssonin ja Molinan (2003) havainnot asuinalueiden etnistä segregaatiota synnyttävän muuttoliikkeen suuntautumisesta tyypillisimmin sellaisille alueille, joilla asukkaiden vaihtuvuus on korkea, ja joilla vapaiden vuokra-asuntojen määrä on suuri, sopivat näin ollen hyvin Helsingin 1990-luvun alun tilanteeseen.

Kuvio 10. Suomenkielisten ja vieraskielisten väestömäärän muutokset Helsingin osa-alueilla vuosina 1992–1994. Osa-alueet on järjestetty suomenkielisen väestön määrässä tapahtuneiden muutosten mukaiseen järjestykseen (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

1990-luvun lopussa ja 2000-luvulla pääkaupunkiseudun asuntomarkkinoille on ollut tyypillistä omistusasuntojen kysynnän vahvistuminen ja siihen liittyvä alueellisten erojen korostuminen, joka on havaittavissa esimerkiksi asuntojen myyntihintoja vertailtaessa (ks. luku 4.1.1.). Samanaikaisesti Helsinki on myös kärsinyt muuttotappiota naapurikuntiin (Vaattovaara & Vuori 2002; asumisen muutoksista ja alueellisesta eriytymisestä ks. myös Vaatto-

vaara & Kortteinen 2001, 2003). Kaupungin asuntopolitiikassa muuttuneeseen tilanteeseen on pyritty vastaamaan siirtämällä asuntotuotantotavoitteiden painopistettä omistusasunto-tuotantoon ja korostamalla entistä monimuotoisimpia ratkaisuja asuinalueiden suunnitte-lussa ja rakentamisessa. Selkein asuntopolitiikan muutos liittyykin 2000-luvulla juuri ara-vatuotannon määrän ja osuuden supistamiseen ja vapaarahoitteisten omistusasuntojen määrän kasvattamiseen asuntotuotantotavoitteissa. Asuntokannan hajauttamista ja sosiaa-lista sekoittamista korostetaan Helsingin asuntopolitiikassa edelleen, joskin aluekohtaista arava-asuntojen kiintiötä on pienennetty ja uusien asuinalueiden rakentamisen aloittamista sosiaalisesti tuetulla asuntotuotannolla on pyritty vähentämään.

Yleinen asuntomarkkinoilla tapahtunut omistusasumista suosiva muutos sekä toisaalta tulotason kasvuun liittyvä elämäntapojen ja arvojen aikaisempaa vahvempi heijastuminen asuntopäätöksiin (ks. esim. Vaattovaara 1998) näyttäisi vaikuttaneen kaupungin vuokra-asuntojen kysyntään ja asukaskantaan 2000-luvulla. Vielä 1990-luvulla kaupungin asuntoa hakeneiden sekä asunnon saaneiden määrä kasvoi voimakkaasti (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 82). Hakijoiden määrää kasvatti vuosikymmenen alun taloudellinen lama ja sen vaikutukset tiettyjen asuntokuntien taloudelliseen tilanteeseen, sekä yhtäältä 1990-luvun aikana tapahtunut vuokra-asumisen yleistyminen ja vuokralla asumisen statuksen paraneminen. 2000-luvulle tultaessa tilanne on kiepsautunut päinvastaiseksi. Vuokralla asumisen viehätys on laskenut ja suomenkielisten asukkaiden määrä kaupungin vuokra-asunnoissa on lähtenyt vuodesta 2000 alkaen selvään laskuun. Vieraskielisten määrä sen sijaan on jatkanut kasvuaan, joskin eri kieliryhmien välillä on suuria eroja.²¹ Samalla kaupungin vuokra-asunnoissa asuvien tulotason kehitys on jäänyt muuhun väestöön suhteutettuna selvästi jälkeen (Lankinen 2006: 11-14). Sitä, missä määrin tuloeron kasvu on yhteydessä parempiosaisen väestön ulosmuuttoon kaupungin vuokra-asunnoista, ei käsillä olevien tutkimusten perusteella voida osoittaa. Kaupungin vuokra-asukkaiden asumisviihtyvyyttä ja vuokrakiinteistöjen kehitystä kartoittaneissa tutkimuksissa sosio-ekonomisen aseman yhteys asukkaiden muuttohalukkuuteen on kuitenkin noussut esille (Korhonen 2004: 72-72; Varady & Schulman 2005; Kortteinen ym. 2006).

²¹ Virolaisten määrä on kasvanut kaupungin vuokra-asunnoissa muita ryhmiä huomattavasti hitaammin ja samalla kaupungin vuokra-asunnoissa asuvien vironkielisten osuus kaikista kaupungin vironkielisistä on lähtenyt laskuun. Vironkielisistä ja venäjänkielisistä helsinkiläisistä noin puolet asuu kaupungin vuokra-asunnoissa. Somalinkielisistä puolestaan yli 70 % asui kaupungin vuokra-asunnoissa vuosina 2000–2003 ja suunta on nouseva (Lankinen 2006: 11-12).

Kaupungin vuokrakiinteistöjen sisäiseen eriytymiseen ja sitä kautta osa-alueiden väliseen erilaistumiseen, on vaikuttanut myös vuodenvaihteessa 1995/1996 käyttöön otettu asunnonhaun alueellistaminen. Alueellisen sijainnin ja aluetta koskevan imagon lisäksi kaupungin vuokra-asuntojen erilaiseen kysyntään vaikuttavat kiinteistökohtaiset erot asuntojen vuokratasossa (ks. luku 4.1.2). Alueellisten toiveiden huomioiminen asunnonjaossa on asettanut kaupungin asuntoasiainosaston henkilökunnan ristiriitaiseen tilanteeseen. Eri kaupunginosissa sijaitsevien asuntojen kysyntä on hyvin erisuuruista. Suosituimpiin kohteisiin saattaa olla useita satoja hakijoita, kun taas vähiten suosituissa kohteissa asuntojen kysyntä voi jäädä jopa muutamien yksittäisten hakijoiden varaan etenkin suurimpien perheasuntojen kohdalla (Helsingin asunto-ohjelma... 1998: 82-84). Lisääntynyt valikoiuus näkyy erityisesti sosiaalisesti hyväosaisten haluttomuutena muuttaa ongelmalliseksi mielletyille asuinalueille (Ohjelma syrjäytymisen ja sosiaalisen... 1998: 162).

Perheasuntojen heikko kysyntä heijastuu suoraan maahanmuuttajataustaisen väestön osuuteen perheasunnoissa. Esimerkiksi vuonna 2005 asuntoa hakeneista yli kuuden hengen ruokakunnista lähes 30 % oli ulkomaan kansalaisia, asunnon saaneista jopa 49 %. Neljän hengen ruokakunnista asunnon saaneiden ulkomaalaisten osuus oli 24 % (hakijoista 16 %), viiden hengen ruokakunnista 20 % (hakijoista 19 %). Suomen kansalaisuuden saaneet maahanmuuttajat eivät ole luvuissa mukana, joten todellisuudessa maahanmuuttajataustaisen väestön osuus perheasunnon saaneista hakijoista on siis vielä tätäkin suurempi (Asuntoasiainosasto 2006).

Nykyisessä tilanteessa kaupungin todelliset mahdollisuudet vaikuttaa asunnonjaon tavoitteena olevaan tasapainoisen ja monipuolisen asukasrakenteen syntyyn ja ylläpitoon voivat olla hyvinkin rajalliset. Järjestelmä toimii itseään vastaan. Käytännössä mahdollisuudet asukasrakenteen hallinnoimiseen ovat parhaimmat suosituimpien asuinkohteiden kohdalla, jotka eivät alun perinkään ole niin sanottuja riskialueita sosiaalisten ongelmien keskittymisen kannalta. Vastaavasti niillä alueilla ja asuinkohteissa, joiden etnistymistä tai sosiaalista leimaantumista nimenomaisesti haluttaisiin välttää, ovat kaupungin asuntoasiainosaston keinot huomattavasti vähäisemmät. Asunnonjaon periaatteiden mukaisesti uudet asukkaat vapautuviin asuntoihin voidaan valita ainoastaan niiden asukkaiden joukosta, joiden hakemuksessa esitetyt toiveet kyseinen asunto täyttää. Koska asuntoja ei haluta

pitää kustannussyistä pitkään tyhjinä odottamassa niin sanotusti ”sopivampaa” hakijaa, joutuu kaupungin asuntoasiainosasto tekemään ajoittain valintoja, jotka ovat vastoin tasa-painoisen ja monipuolisen asukasrakenteen periaatetta.

Asuntomarkkinoiden muutoksesta ja erityisesti kaupungin vuokra-asuntosektorin heikenty-neestä kysynnästä kertoo myös asuntoasiainosastolla tehty havainto asuntoa hakeneiden aikaisempaa korkeammista kieltäytymisprosentteista. Vuosina 2003–2004 kieltäytymispro-sentti oli noin 30 %. Vuonna 2005 se kohosi 42 prosenttiin ja tänä vuonna luku on asunto-asiainosaston mukaan vakiintunut noin 45 % tienoille. Kieltäytyminen on kuitenkin sitä suurempaa, mitä isommasta asunnosta on kyse. Kaupungin asunnonjaossa käytetty kiireel-lisyysluokitus ei korreloi asunnoista kieltäytymisten kanssa, hakijoiden tulotaso sen sijaan korreloi. Kieltäytymisprosentit ovat kaikkein suurimpia perheellisten kahden aikuisen asuntokuntien kohdalla (Randell & Leijo 2006). Kuitenkin myös todella kiireisessä asunnon tarpeessa olevat tai sosiaalisista ongelmista kärsivät hakijat saattavat kieltäytyä asuntotarjouksesta tai rajata asunnonhakuaan niin suppealle alueelle, että asunnonsaanti muodostuu käytännössä mahdottomaksi (Randell 2006).

Perheasuntojen heikentynyt kysyntä ei kuitenkaan ole asuntoasiainosaston mukaan vain kaupungin arava-asuntosektorin ongelma, vaan se on yleistä myös muille yleishyödyllisille arava-asuntoja välittäville tahoille. Hakijoille on tyypillistä hakea asuntoa yhtä aikaa useal-ta taholta ja odottaa parasta tarjousta (Randell 2006). Asunnon saaminen muualta nousee-kin yksittäisistä syistä asunnon sijainnin kanssa yleisimmäksi asunnosta kieltäytymisen syyksi. Suurin asuntotarjouksesta kieltäytyneiden ryhmä ovat kuitenkin hakijat, jotka yksinkertaisesti katoavat hakuprosessin aikana, eivät joko ole tavoitettavissa tai eivät toimita pyydettyjä liitteitä asuntotarjouksen saatuaan. Kieltäytymisen syissä on kuitenkin myös alueellisia eroja eri kiinteistöyhtiöiden kesken. Esimerkiksi Jakomäen kohdalla suurin yksittäinen kieltäytymisen syy oli vuonna 2006 asunnon sijainti, heti puutteellisten hakemusten aiheuttamien kieltäytymisten jälkeen (Asuntoasiainosasto 2006). Tämä siitäkin huolimatta, että asuntoa tarjottiin vain niille hakijoille, jotka olivat hakemuksessaan alun perin maininneet Jakomäen yhtenä aluetoiveistaan.

Kaupungin vuokra-asuntosektorilla näyttäisi yllä kuvatun perusteella olevan käynnissä jonkinasteinen etnistymisen prosessi, johon saattaa liittyä myös asukaskannan yleistä sosioekonomisen rakenteen laskua, vaikkei kaupungin vuokra-asuntojen hakijoissa ja asunnon saaneissa olekaan asuntoasiainosaston mukaan ollut havaittavissa rakenteellisia muutoksia (Randell 2006). Tämän tutkimuksen puitteissa väestörakenteen muutoksia kaupungin vuokrakiinteistöissä ei ole voitu aineiston rajoitteiden vuoksi syvällisemmin tarkastella. Tutkimus kuitenkin osoitti vieraskielisten väestömäärältään ja osuuksiltaan korkeita arvoja saaneiden kerrostalojen määrän kaksinkertaistuneen Helsingissä vuosien 1996–2002 välillä. Valtaosa näistä rakennuksista on kaupungin kiinteistöyhtiöiden omistamia aravavuokra-kiinteistöjä. Vieraskielisen väestön keskittyminen kaupungin vuokrakiinteistöihin näyttäisi siis rakennustason aineiston perusteella ainakin osittain vahvistuneen.

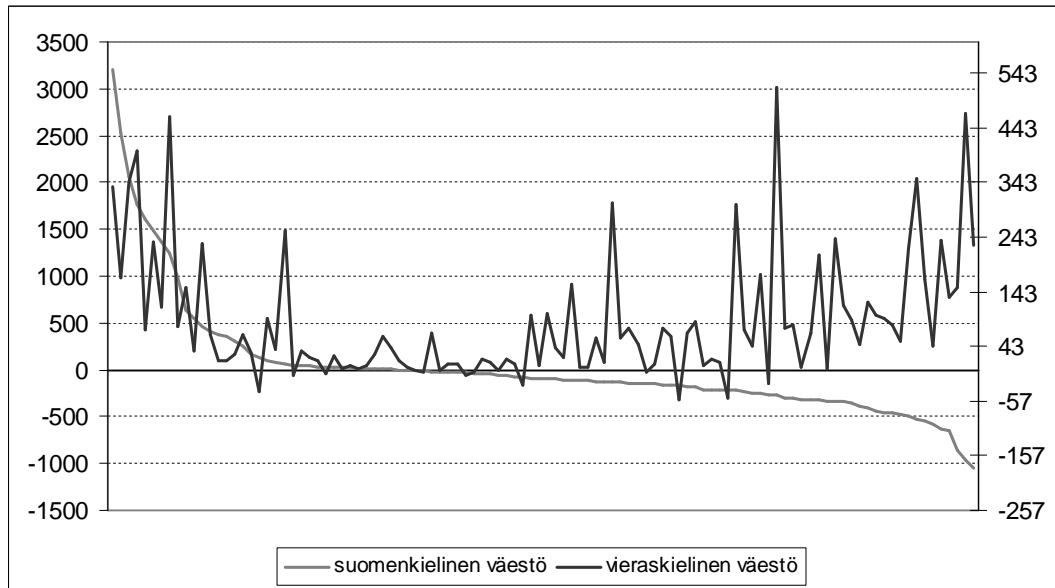
Verrattaessa kaupungin vuokra-asuntojen alueellista kysyntää Helsingin vieraskielisen väestön keskittymiseen voidaan havaita, että alhaisimman kysynnän alueet ovat pitkälti samoja, joille kaupungin vieraskielinen väestö on tutkimusjakson aikana muuttanut. Toisaalta kuitenkin myös korkean kysynnän alueiden joukossa on vieraskielisen väestön asuinalueina korostuneita alueita, joten selkeää yhteyttä kysynnän ja vieraskielisen väestön alueellisen painottumisen välillä ei käytettävissä olevien tilastojen perusteella voida osoittaa. Myöskään kaupungin kiinteistöyhtiöiden vaihtuvuusastetta kuvaavista tilastoista ei ole löydettävissä mitään selkeää kaavaa tai yhteyttä vieraskielisen väestön alueelle muuttoon (ks. Antikainen ym. 2006: 32). Käytössä olleet alueellista kysyntää ja vaihtuvuutta kuvaavat tilastot kuitenkin jättävät yksittäisten kiinteistöjen vaihtuvuusasteessa tai kieltäytymistasossa mahdollisesti esiintyvät erot piiloon, eivätkä mahdollista pidemmän aikavälin kehityksen tarkastelua. Helsingissä etnisen segregoitumisen prosessit tapahtuvat kuitenkin vielä toistaiseksi pääasiassa juuri kiinteistötasolla kokonaisten osa-alueiden segregoitumisen sijaan. On siis hyvin todennäköistä, että kysyntä, kieltäytymistaso ja kiinteistökohtainen vaihtuvuus ovat yhteydessä vieraskielisten alueelliseen keskittymiseen, vaikkei yhteys nousekaan selvästi esille tämän aineiston puitteissa. Osa-alueetasolla ja rakennustasolla havaittu yhteys suomenkielisten asukkaiden muuttoliikkeen ja vieraskielisten asukkaiden alueille muuton välillä antaa syytä uskoa, että tämänkaltainen yhteys olisi myös kaupungin vuokra-asuntosektorin kohdalla olemassa (vrt. Lankinen 2006). Kuten Andersson ja Molinakin (2003: 273) toteavat etninen keskittyminen ja segregatiokehitys

on mahdollista vain silloin, jos valtaväestö muuttaa kyseisiltä alueilta tai kyseisistä kiinteistöistä pois.

Asuntomarkkinoiden yleinen muutos ja siitä aiheutuneet vaikutukset asuntojen kysyntään näyttäisivät siten ohjaavan Helsingin asuinalueiden etnistä eriytymistä 2000-luvulla 1990-luvun alkupuolen tilannetta vahvemmin. Kaupungin asuntopoliittisten toimien mahdollisuudet vaikuttaa etnisen segregaation ehkäisemiseen ovat yleisen aravavuokra-asuntojen heikentyneen kysynnän myötä vähentyneet. Samalla kuitenkin erityisesti pakolaismaista muuttaneen väestön riippuvuus kaupungin vuokra-asunnoista on säilynyt korkeana (Lankinen 2006; vrt. Peuranen & Ranto 2005: 20-21). Asuntopoliitiikan virallinen retoriikka ja käytäntö näyttävät siten kulkevan eri polkuja. Asuntopoliitiikan merkitys uustuotantoalueiden kaavoittamisessa ja rakentamisessa on kuitenkin edelleen olennainen. Myös asunnonjakokäytännöissä tapahtuvilla muutoksilla on suoraa vaikutusta asuinalueiden etniseen eriytymiseen, kuten asunnonhaun alueellistamista koskeva esimerkki osoittaa. Tutkimustulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että kaupungin toimet ovat jossain määrin alkaneet toimia virallisten tavoitteiden vastaisesti asuntomarkkinoiden ja kaupungin asukkaiden toiminnan muuttuessa ennakoidusta poikkeavaksi.

Asuntorakentaminen on jatkunut itäisessä Helsingissä voimakkaana 2000-luvulla, mikä näkyy vieraskielisen väestön alueellisena levittäytymisenä uusille alueille itäisen Helsingin sisällä. Samanaikaisesti on tapahtunut vieraskielisen väestön levittäytymistä uusille vanhemman asuntokannan alueille, jota asuntojen uustuotanto ja kaupungin asuntopoliittiset toimet eivät selitä. Asuntomarkkinoiden muutokset ja suomenkielisen väestön ulosmuutto näyttäisivät vaikuttavan eniten juuri tämän tyyppisen levittäytymisen taustalla. Vieraskielisen väestön määrällinen kasvu ei kuitenkaan ole 2000-luvulla jakautunut 1990-luvun alun tilanteen kaltaisesti yhtä selvästi suomenkielisten väestömuutosten leimaamille äärialueille (kuvio 11). Suomenkielisten määrältään vähenevien osa-alueiden joukossa korkeimpia vieraskielisten arvoja saavat ne alueet, joilla vieraskielisten kasvu oli voimakasta jo 1990-luvun alussa, ja jotka siten leimaantuivat vieraskielisten tyyppillisiksi asuinalueiksi heti maahanmuuton vilkastumisen jälkeen. Näiden alueiden joukossa on 1990-luvulla nopeasti kasvaneita uustuotantoalueita, jotka ovat vajaassa kymmenessä vuodessa liukuneet suomenkielisten määrältään vähenevien alueiden joukkoon.

Kuvio 11. Suomenkielisten ja vieraskielisten väestömäärän muutokset Helsingin osa-alueilla vuosina 2000–2004. Osa-alueet on järjestetty suomenkielisen väestön määrässä tapahtuneiden muutosten mukaiseen järjestykseen (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Aikaisempien vuosikymmenten asuntopoliittika eli asuntokannan alueellinen rakenne ja erityisesti arava-asuntojen sijainti, näyttää olevan toinen vieraskielisen väestön alueellista painottumista määrittävä piirre. Vieraskielisten määrän kasvussa ja väestösuuksissa tapahtunut levittäytyminen uusille alueille on suuntautunut 2000-luvulla erityisesti sellaisille suomenkielisten väestön määrältään kuihtuneille alueille, joilla arava-asuntojen osuus on suuri. Rakennustason aineiston perusteella osoitettu vieraskielisten asumisen painottuminen toisaalta 1990-luvulla ja sen jälkeen rakennettuihin arava-asuntoihin ja toisaalta 1960- ja 1970-luvuilla rakennettuihin kiinteistöosakeyhtiöihin tukee päätelmää. Aravakiinteistöjen tuotanto oli Helsingissä suurta juuri niillä kyseisinä vuosikymmeninä rakennetuilla alueilla (ks. luku 4.1.), jotka ovat sittemmin muodostuneet vieraskielisen väestön asuin-alueiksi.

Kortteinen ja Vaattovaara (1999) ovat esittäneet pääkaupunkiseudun alueellista eriytymistä tutkiessaan alueellisten muutosten kehitykselle kolme erilaista tulkintamahdollisuutta. Suhdanne-, segregaatio- ja aluerakenteen muutoksiin perustuvasta tulkinnasta he päätyivät varovaisesti painottamaan segregaatio- ja ennen kaikkea aluerakenteen muutoksiin perustuvaa tulkintaa. 1990-luvun aikana pääkaupunkiseudun aluerakenne on heidän mukaansa eriytynyt työpaikkojen sijainnin ja asutuksen painottumisen suhteen yhä enemmän itä-

länsi-suunnassa. Samanaikaisesti tapahtuneen valikoituneen muuttoliikkeen seurauksena Helsingin asuinalueiden eriytyminen koulutuksen ja tulotason mukaan näyttäisi korostuneen. Tämän tutkimuksen tulokset Helsingin vieraskielisen väestön keskittymisestä tukevat Vaattovaaran ja Kortteisen näkemyksiä alueellisesti eriytyvästä kehityksestä ja aluerakenteen muutoksiin sekä segregaatioprosesseihin perustuvista kehityssuunnista. Asuntomarkkinoiden suhdannevaihtelun merkitystä kehityksen taustalla ei kuitenkaan voi kieltää, sillä se näyttäisi tutkimuksen tulosten perusteella toimineen etnistä eriytymistä vauhdittaen.

6.2. Helsingin etninen segregaatio Anderssonin ja Molinan teorian valossa

Miten Helsingissä käynnissä oleva etnisen eriytymisen prosessi näyttäytyy Anderssonin ja Molinan (2003) kuvaaman muuttoliikemallin näkökulmasta? Anderssonin ja Molinan segregaatiota synnyttäväksi muuttoliikkeeksi nimittämää maahanmuuttajataustaisen väestön muuttoa suuntautui Helsingissä heti maahanmuuton vilkastumisen jälkeen itäiseen ja koilliseen Helsinkiin sekä Luoteis-Helsinkiin silloisen asuntorakentamisen ja suomenkielisen väestön jäljiltä vapautuneiden vuokra-asuntojen ohjaamana. Myös muut institutionaaliset toimenpiteet ja tekijät, kuten Suomen maahanmuutto- ja pakolaispolitiikka, kaupungin vuokra-asuntojen jakokäytännöt ja maahanmuuttajaväestön ohjaaminen kaupungin vuokra-asuntoihin, vaikuttivat vahvasti muuttoliikkeen suuntautumisen taustalla.

Institutionaalisesti aiheutetun muuttoliikkeen vaikutus asuinalueiden etniseen eriytymiseen on jatkunut myös 2000-luvulla. Vieraskielisen väestön levittäytyminen uusille alueille on seurannut pitkälti kaupungin asuntotuotannon jälkiä tai suuntautunut sellaisille vanhemman arava-asuntokannan asuinalueille, joilta suomenkielinen kantaväestö on muuttanut pois. Kenties selkeimmin kaupungin asuntopolitiikan vaikutus Helsingin etniseen eriytymiseen näkyy kuitenkin vieraskielisen väestön asumisen keskittymisen alueellisessa muodossa rakennustasolla tarkasteltuna. Helsingissä maahanmuuttajataustaisen väestön alueellinen keskittyminen näyttäytyy osa-alueiden sisällä rypäsmäisinä kortteli- ja kiinteistökohtaisina keskittyminä. Asuntokannan sekoittamiseen ja asuinalueiden sosiaaliseen monimuotoisuuteen tähdännyt asuntopolitiikka on onnistunut saamaan aikaan sen, etteivät Helsingin etniset keskittymät ole suuria tai koko osa-alueiden laajuisia. Tässä suhteessa Helsingin asuinalueiden etninen eriytyminen eroaa selkeästi muissa Euroopan maissa, esimerkiksi Ruotsis-

sa havaitusta asumissegregaation alueellisesta mallista (vrt. esim. Musterd ym. 1998; Andersson & Molina 2003).

Anderssonin ja Molinan mukaan etninen keskittyminen aiheuttaa tietyn rajan ylitettyään hyväosaisen väestön ulosmuuttoa. Osa väestöstä saattaa muuttaa pois pelkästään sen vuoksi, että he kokevat olonsa epämukavaksi maahanmuuttajien keskuudessa. Toiset muuttavat pois välillisistä syistä, kuten palvelujen tarjonnan ja tason muuttumisesta (esim. koulut, päiväkodit) tai alueen maineen huonontumisesta johtuen. Asuinalueen leimaaminen epäilyttäväksi alueeksi tapahtuu usein ulkoapäin, mutta alueella elävät ihmiset ovat ne, joihin tämä leima vaikuttaa. Asuinalueen imagolla on Anderssonin ja Molinan mukaan eniten merkitystä niille asukkaille, jotka käyvät töissä alueen ulkopuolella (Andersson & Molina 2003: 274-275; vrt. Virtanen 2005). Helsingissä toteutetun lähiöprojektin yhteydessä tehtyjen haastattelujen perusteella asukkaiden kokemukset ja omalla asuinalueellaan viihtyminen on osoittautunut alueen ulkopuolista mainetta paremmaksi (Korhonen 2003; Turtainen 2003). Tämä antaisi viitteitä siitä, että asuinalueen imagolla olisi alueella jo asuvia asukkaita enemmän vaikutusta niihin, jotka vasta harkitsevat alueelle muuttoa. Toisaalta esimerkiksi Kortteisen ym. (2006; ks. myös Varady & Schulman 2005) tulokset ovat osoittaneet työssä käyvän ja koulutetun väen muuttohalukkuuden lisääntyvän sosiaalisten ongelmien ja asuinkiinteistön heikentyvän kehityskierteen myötä muita useammin, mikä tukisi Anderssonin ja Molinan näkemystä hyväosaisen väestön ulosmuutosta. Vaikkei Kortteisen ym. tutkimuksessa kysytykään asuinalueen imagon vaikutuksista muuttopäätöksiin, on hyvin todennäköistä, että alueen heikentynyt imago vaikuttaa koettujen ongelmien lisäksi asukkaiden muuttohalukkuuden taustalla myös Helsingissä.

Anderssonin ja Molinan havaintojen mukaan kantaväestöön kuuluvien perheiden ulosmuutto alueelta kiihtyy siinä vaiheessa, kun maahanmuuttajien osuus alueen väestöstä kasvaa 20 prosenttiin, tai jo aikaisemmin, jos maahanmuuttajataustainen väestö on Euroopan ulkopuolisista maista kotoisin. Toinen selkeä hyppäys ulosmuutossa tapahtuu maahanmuuttajaosuuden kasvaessa 40–50 prosenttiin alueen väestöstä (Andersson & Molina 2003: 274). Virtasen (2005) havainnot Tampereen kaupungin etnisestä eriytymisestä tukevat Anderssonin ja Molinan näkemyksiä. Tampereellakin oli havaittavissa tietynlainen kynnys maahanmuuttajien määrän suhteen, jonka ylityttyä muut asukkaat alkoivat muuttaa pois kiinteistöstä. Tampereen asuntotoimen henkilökunnan mukaan ulosmuutto alkoi

voimistua, mikäli maahanmuuttajien määrä kiinteistössä ylitti 20 % asukkaista. Myös Helsingin kaupungin vuokrakiinteistöissä vastaava ilmiö on huomattu. Tietyn kynnyksen ylitettyään maahanmuuttajataustaisen väestön osuus kiinteistössä alkaa heijastua kyseisen talon kohdalla näkyvänä poikkeuksellisen korkeana asunnoista kieltäytymisen tasona. Mitään tarkkaa kynnyksarvoa ei kaupungin asuntoasiainosastolla ole kuitenkaan havaittu (Randell 2006).

Helsingissä on 2000-luvulla ollut käynnissä selvää suomenkielisten väestömäärän vähene- mistä ja ulosmuuttoa tietyiltä alueilta. Muuttoliike näyttää olevan yhteydessä vieraskielisen väestön väestöosuusien kasvuun ja alueelle muuttoon. Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida osoittaa, onko kyseessä nimenomaan Anderssonin ja Molinan kuvaama segregaaation aiheuttama muuttoliike eli vieraskielisen väestön alueille keskittymisestä joh- tuva kantaväestön ulosmuutto, vai johtuuko muuttoliike asuntomarkkinoiden yleisistä muutoksista tai muista sellaisista tekijöistä, jotka ovat kannustaneet suomenkielistä väestöä muuttamaan toisaalle. Mikäli suomenkielisten muuttoliikkeen syyt ovat toisaalla, toimii kantaväestön muuttoliike pikemminkin etnistä segregatiota aiheuttavana voimana, ei sen aiheuttamana. Todellisuudessa molemmat kehityssuunnat vaikuttanevat alueilla jossain määrin yhtäaikaaisesti.

Lankisen (2003) mukaan Helsingin muuttoliikkeelle on tyypillistä lähiöiden kärsiminen muuttotappiota Helsingin sisäisessä muuttoliikkeessä, mutta Helsingin ulkopuolelta muut- tavien kohdalla muutto on ollut yleensä positiivista. Osa lähtömuutosta kuuluu niin sanot- tuun irtaantumismuuttoon eli aikuistuvien lasten itsenäistymiseen, mikä näkyy asumis- väljyyden kasvuna lähiöissä. Kokonaisuudessaan suomenkielisten määrässä tutkimus- jakson aikana havaittua laskua tämä ei kuitenkaan selitä. Luonnollinen väestönmuutos eli syntyvyyden ja kuolleisuuden välinen erotus on Helsingin lähiöissä Lankisen mukaan säi- lynyt toistaiseksi positiivisena. Suomenkielisen väestön väheneminen tietyillä osa-alueilla ei siis johdu myöskään väestön ikääntymisen aiheuttamasta luonnollisesta poistumasta.

Helsingin osa-alueilla vieraskielisen väestön määrä ei tutkimusjakson aikana ollut vielä noussut, Viikin tiedepuistoa lukuun ottamatta, Anderssonin ja Molinan kynnyksarvoksi nimittämälle 20 prosentin tasolle asti. Vuoden 2006 alussa kyseinen rajapyykki on kuiten-

kin mennyt muutamien osa-alueiden kohdalla rikki. Nähtäväksi jää, missä määrin vieraskielisten väestöosuuden kasvu tulee jatkossa laukaisemaan suomenkielisen väestön ulosmuuton kiihtymistä kyseisillä alueilla, ja miten suomenkielisten muuttohalukkuus ja vieraskielisten alueelle keskittyminen tulee vaikuttamaan luvussa 4.1.1. kuvattuun Helsingin asuinalueiden eriytymiseen asuntojen myyntihintojen suhteen. Asuntotyypin, koon ja laadun lisäksi asunnon valintaan ja ostopäätöksiin vaikuttavat lähialueen palvelutaso, liikenneyhteydet, fyysinen ja sosiaalinen ympäristö sekä alueen imago (ks. esim. Laakso & Loikkanen 1997). Asuntojen hintakehitys on tällä hetkellä jäänyt jälkeen Itä- ja osin Koillis-Helsingissä ja erityisesti näiden alueiden 1960- ja 1970-luvuilla rakennetuissa kerrostalolähiöissä (Lönnqvist & Vaattovaara 2004). Kyseisten alueiden profiloituminen matalan sosio-ekonomisen väestön alueina ja yhä enenevässä määrin myös maahanmuuttajataustaisen väestön asuinalueina on omiaan ylläpitämään sekä etnistä eriytymistä aiheuttavaa että sen aiheuttamaa muuttoliikettä, mikäli Anderssonin ja Molinan näkemykset asuinalueen imagon ja maahanmuuttajien väestöosuuksien vaikutuksesta etnistä segregaatiota laukaisevina mekanismeina osoittautuvat Helsingissä oikeiksi.

Neljäs Anderssonin ja Molinan erittelemä etnistä segregaatiota aiheuttava muuttoliiketyyppi on verkostojen aiheuttama muuttoliike, jonka olemassa olosta on havaittavissa merkkejä myös Helsingin kontekstissa. Helsingin asunto-ohjelmissa sekä ulkomaalaispolitiikassa maahanmuuttajaperheiden omat asuinalueita koskevat toiveet ja itsejärjestämät asunnonvaihdot on nostettu esille etniseen eriytymiseen ja vieraskielisen väestön alueelliseen keskittymiseen vaikuttavina prosesseina (ks. luvut 4.2.2. ja 4.2.3.) Samanlaisia havaintoja on tehty myös kaupungin asuntoasiainosastolla. Maahanmuuttajataustaiset hakijat toivovat asuntoja alueilta, joilla asuu jo valmiiksi samaan kulttuuripiiriin kuuluvaa väestöä. Myös maahanmuuttajapalvelujen sijoittuminen, esimerkiksi tietyille kieliryhmille tarjottu päivähoito, heijastuu vieraskielisen väestön toiveisiin asuinpaikan suhteen (Randell 2006). Monietninen asuinalue saatetaan myös kokea muita alueita turvallisemmaksi paikaksi, jossa maahanmuuttajat eivät erotu ulkonäkönsä tai pukeutumisen vuoksi katukuvasta yhtä voimakkaasti kuin alueilla, joilla maahanmuuttajataustaista väestöä ei juurikaan asu (Virtanen 2005). Toisaalta Pohjanpään ja Paanasen (2003) tutkimus on osoittanut, ettei maahanmuuttajien turvallisuuden tunne ole riippuvainen siitä asuuko alueella muita samaan etniseen ryhmään kuuluvia asukkaita.

Tässä tutkimuksessa vieraskielisen väestön valinnan mahdollisuuksia ja omien verkostojen merkitystä muuttoliikkeen ohjautumisessa ei ole tarkasteltu, eikä tutkimuksessa siten voida ottaa kantaa siihen, miten suuri verkostojen merkitys on Helsingin asuinalueiden etnisen eriytymisen kannalta. Pakolaisten hajasijoittamiseen liittyvistä kokemuksista kuitenkin tiedetään, että maahanmuuttajaperheiden omatoiminen muutto on Suomen sisällä hyvin yleistä ja verkostojen merkitys vaikuttaa siten oleellisesti alueellisen keskittymisen muodostumiseen ainakin kansallisella tasolla (ks. esim. Ahlgren-Leinvuo 2005). Toisaalta Anderssonin ja Molinan (2003: 277) osoittama etninen kirjo on arkipäivää myös Helsingin vuokrakiinteistöissä. Asuntoasiainosaston mukaan Helsingissä on kiinteistöjä, joissa eri kansallisuuksien määrä nousee korkeaksi (Randell & Leijo 2006). Verkostoihin perustuvan muuttoliikkeen ei voida katsoa selittävän täysin tämän kaltaista keskittymistä, sillä kuten Andersson ja Molina argumentoivat, pelkkä maahanmuuttajatausta ei riitä solidaarisuuden tai yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen (ks. myös Molina 1997; Virtanen 2005). Tämän tutkimuksen valossa näyttäisi siltä, että institutionaalisilla rakenteilla ja niiden aiheuttamalla muuttoliikkeellä sekä asuntomarkkinoiden muutoksista tai muista syistä aiheutuvalla kantaväestön muuttoliikkeellä olisi Helsingin kontekstissa suurin merkitys asuinalueiden etnisen eriytymisen kannalta.

7. Pohdintaa etnisen segregaaion vaikutuksista ja sosiaalisen liikkuvuuden mahdollisuuksista

Maahanmuuttajataustan vaikutuksen tarkastelu Helsingin vieraskielisen väestön asuntomarkkinoilla liikkumisen mahdollisuuksiin, asumispaikkaa ja -muotoa koskeviin valintoihin ja tätä valintaa rajoittaviin tekijöihin, jäi tämän tutkimuksen kysymyksen asettelu ulkopuolelle. Maahanmuuttajuuteen liittyy kuitenkin useita yleisesti tunnettuja piirteitä, jotka heijastuvat maahanmuuttajien asumispäätöksiin ja heidän asemaansa kaupungin asuntomarkkinoilla. Vasta maahan muuttaneiden kielitaito ja yhteiskunnan tuntemus voi olla puutteellista, mikä asettaa heidät muita riippuvaisemmaksi ystävien ja sukulaisten verkostoista sekä toisaalta vastaanottavan yhteiskunnan viranomaisten palveluista. Lisäksi erilaiset uuden kotimaan institutionaaliset käytännöt, kuten esimerkiksi Suomen harjoittama politiikka tarjota ensiasuntoja pakolaisille ja aiemmin myös paluumuuttajille, ohjaavat muuttajien asumiskäyttäytymistä.

Maahanmuuttoon saattaa liittyä myös elämäntilanteen epävarmuutta, väliaikaista tai pitkittävää työttömyyttä ja haaveita pikaisesta palaamisesta kotimaahan. Muuton väliaikaisuus ja elämäntilanteen epävarmuus ohjaavat ihmisiä valitsemaan asumismuotonsa muita useammin asuntomarkkinoiden vuokrasektorilta (vrt. Pohjanpää & Paananen 2003: 29-30). Kansainväliset tutkimukset erityisesti Eurooppaan muuttaneista siirtotyöläisistä ovat osoittaneet muuttajien hakeutuneen alkuaikoina asumaan vuokrasektorin halvimpiin asuntoihin, jolloin rahan lähettäminen kotimaahan ja säästäminen mahdollista paluuta varten on ollut mahdollista (Andersen & Clark 2003: 94). Maahanmuuton pitkittyessä muuttajien elämäntilanne ja asumistoiveet ovat kuitenkin usein muuttuneet ja alkaneet muistuttaa yhä enemmän kantaväestön valintoja (ks. esim. Murdie 1998).

Toisaalta on esitetty myös vastakkaisia havaintoja maahanmuuttajaväestön asuntomarkkinoilla etenemisen mahdollisuuksista. Maahanmuuttajat saattavat asua kantaväestöön verrattuna huomattavasti yleisemmin vuokra-asuntosektorilla, koska heillä ei ole heikosta sosio-ekonomisesta asemasta ja rakenteellisesta syrjinnästä johtuen pääsyä omistusasuntosektorille.²² Syrjinnän merkitys maahanmuuttajataustaisen väestön asuntomarkkinoilla liikkumista rajoittavana tekijänä on havaittu myös Suomessa (Ilmonen 1997: 101-104; Jasinskaja-Lahti ym. 2002: 89-94). Molina (1997, 2001a, 2001b) on osoittanut syrjinnän ja työmarkkinoiden rodullistumisen vaikuttaneen suoraan asuntomarkkinoiden eriytymiseen Ruotsissa. Niin kauan kun tietyillä etnisillä ryhmillä on vain rajalliset mahdollisuudet edetä työmarkkinoilla, on heillä myös hyvin rajalliset mahdollisuudet sosiaaliseen nousuun ja kaupungin asuntomarkkinoilla etenemiseen. Mikäli integroituminen työmarkkinoihin ei syystä tai toisesta onnistu, jäävät maahanmuuttajat helposti kantaväestöä heikompaan asemaan asuntomarkkinoilla ja päätyvät Kestelootin (1998) ja Musterdin ym. (1998) esimerkkien mukaisesti asumaan asuinalueille, joita köyhyys ja etnisyys leimaavat (ks. luku 2.1.). Työmarkkinoiden toiminnalla on siten vähintään yhtä suuri merkitys etnisen segregaaation syntymiselle kuin asuntomarkkinoiden muutoksilla ja asuntopolitiikallakin. Kulttuuristen ja sosiaalisten siteiden merkitys asuinpaikan valitsemisen kannalta saattaa korostua sosio-ekonomisen aseman heikentyessä (Magnusson 2001).

Työllistymisen yhteys maahanmuuttajataustaisen väestön integroitumiseen ja yhteiskunnalliseen asemaan sekä sitä kautta asuntomarkkinoilla liikkumiseen on noussut esille myös

²² Tässä kohtaa keskustelu palautuu jälleen segregaaation yksilöllisiä ja rakenteellisia syitä korostavien näkemysten erilaisiin lähtökohtiin (ks. luku 2.2.3.).

suomalaisissa tutkimuksissa. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) tekemä maahanmuuttajien työllistymistä tarkastellut tutkimus on osoittanut, että maahanmuuttajien työllistymisen todennäköisyys ja taloudellinen asema paranevat voimakkaasti Suomessa asutun ajan kuluessa. Työllisyyden kohenemisessa on kuitenkin selviä eroja eri maahanmuuttajaryhmien kesken. Parhaiten työllisyystilanne kohentui tutkimuksen mukaan lähialueilta muuttaneiden venäläisten ja virolaisten kohdalla. Heikointa, joskin silti positiivista, kehitys oli niin sanotuista pakolaismaista muuttaneiden kohdalla. Heistä lähes puolet jäi kuitenkin virallisen köyhyysrajan alapuolelle vielä neljän maassa asutun vuoden jälkeenkin (Hämäläinen ym. 2005). Lankisen (2006) havainnot Helsingin vieraskielisen väestön riippuvuudesta kaupungin vuokra-asuntotarjonnasta sopivat täysin yhteen VATT:in tutkimustulosten kanssa. Hänen mukaansa juuri lähialueilta muuttaneet maahanmuuttajat ovat alkaneet sijoittua aikaisempaa enemmän kaupungin vuokra-asuntosektorin ulkopuolelle. Pakolaistaustaisen, erityisesti somalinkielisen väestön keskittymisen jatkuessa kaupungin vuokra-asuntoihin (ks. luku 6.1.). Työmarkkina-asema ja käytettävissä olevat taloudelliset resurssit näyttäisivät siten vaikuttavan maahanmuuttajataustaisen väestön asuntomarkkinoilla etenemisen mahdollisuuksiin myös Helsingissä. Kotouttamis- ja työllistämispoliittikan onnistuminen nousee näin ollen merkittäväksi tekijäksi kaupungin asuinalueiden etnisen eriytymisen kannalta.

Asumissegregaation merkityksestä alueiden asukkaiden sosiaaliseen syrjäytymiseen tai integraation on esitetty useita eri näkemyksiä (ks. luku 2.2.3.). Helsingin asuntopoliittikan perustavoitteisiin on vahvasti sisäänrakennettu ajatus asuinalueiden monimuotoisuuden ja sekoittamisen vaikutuksesta sosiaalista integraatiota tukevana ja edistävänä tekijänä. Asuinalueiden eriytymisen eli alueellisen segregaaion nähdään vähentävän eri väestöryhmiin kuuluvien keskinäistä vuorovaikutusta ja siten uhkaavan sosiaalista integraatiota ja murentavan kaupunkilaisten yhteenkuuluvuuden tunnetta (ks. myös Vaattovaara & Lönnqvist 2003: 17). Etnisen segregaaion merkitystä ei asunto-ohjelmissa erikseen kovin laajasti käsitellä, mutta rivien välistä ja kaupungin ulkomaalaispoliittikan linjauksista on luettavissa ajatus etnisesti voimakkaasti eriytyneiden alueiden negatiivisesta vaikutuksesta maahanmuuttajien sosiaaliseen integroitumiseen. Segregatio mielletään Helsingin poliittisissa linjauksissa näin ollen vahvasti integraatiota ehkäiseväksi ja sille vastakkaiseksi käsitteeksi. Franzenin (2001) jaotteluun verrattuna (ks. luku 2.2.3.) segregatio koetaan ennen kaikkea uhkaavaksi, mutta yhtäläillä tasa-arvoisen ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan

vastaiseksi ilmiöksi. Käytännössä segregatiota kuitenkin myös neutralisoidaan korostettaessa näkemystä etnisten vähemmistöjen omasta valinnasta asua toistensa läheisyydessä.

Kansainväliset tutkimukset segregatian merkityksestä ja naapurustovaikutuksesta ovat osoittaneet, ettei yhteys alueellisen segregatian ja sosiaalisen syrjäytymisen kesken ole yhtä suora kuin usein oletetaan. Useissa tutkimuksissa yhteyttä ei ole joko voitu suoraan todistaa tai tulokset ovat perustuneet yksittäisiin tapaustutkimuksiin, joita ei voi sellaiseen yleistää (van der Wusten & Musterd 1998). Viimeaikaiset laajat ja kansainväliseen vertailuun tähdänneet tutkimukset ovat todenneet, että naapuruston merkitys asukkaiden sosiaalisen liikkuvuuden ja mahdollisuuksien kannalta vaihtelee suuresti asuinalueen ja kyseisen kaupungin paikallisista olosuhteista riippuen. Suoraa yhteyttä tietynlaisen asuinalueen tai segregatioasteen ja asukkaiden sosiaalisen liikkuvuuden välille ei ole voitu osoittaa. Asuinalueen käytössä olevat taloudelliset, sosiaaliset ja fyysiset resurssit näyttävät tutkimusten mukaan kuitenkin vaikuttavan asukkaiden integraation asteeseen ja selviytymiskeinoihin asukaskannan monipuolista rakennetta selvemmin (Murie & Musterd 2004). Hollannissa tehdyn tutkimuksen perusteella asuinalueen sosiaalisella koostumuksella ei näyttäisi olevan odotetunlaista voimakasta vaikutusta huono-osaisen väestön sosiaaliseen liikkuvuuteen. Hyväosaisemman väestönosan asemaan naapurustovaikutuksella näyttäisi sen sijaan olevan enemmän merkitystä (Musted ym. 2003).

Kansainvälisten tutkimusten perusteella Helsingin asuinalueiden etnisen segregatiokehityksen torjumisessa tulisi kiinnittää kenties nykyistäkin enemmän huomiota asuinalueiden fyysisten, sosiaalisten ja taloudellisten resurssien parantamiseen ja niiden ylläpitämiseen asukaskannan voimakkaaseen sosiaaliseen sekoittamiseen keskittymisen sijaan (ks. myös Kortteinen & Vaattovaara 2003: 348-357). Varsinkin nykyisenkaltaisessa tilanteessa, jossa kaupungin asukkaiden muuttoliike näyttäisi valikoituvan aiempaa selvemmin väestön koulutustaustan ja tulotason mukaan, tämä voi olla tarpeen.

8. Lopuksi

Helsingin asuntomarkkinat eivät ole muusta seudusta irrallinen saareke, eivätkä ne siten rajoitu kaupungin hallinnollisten rajojen sisään. Maahanmuuttajataustaisen väestön asumiseen liittyy kuitenkin sellaisia kaupunkirajoista riippuvaisia hallinnollisia tekijöitä, joiden

vuoksi tässä tutkimuksessa päädyttiin tarkastelemaan vieraskielisen väestön alueellista eriytymistä nimenomaan Helsingin kaupungin sisällä koko pääkaupunkiseudun tarkastelemisen sijaan. Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella Helsingin asuntopoliittikan vaikutuksia etnisen segregaatian kehitykseen 1990-luvun alusta 2000-luvun puoliväliin asti. Samalla tarkasteltiin kaupungin asunto- ja ulkomaalaispoliittisista linjauksista välittyvää kuvaa etniseen segregatioon suhtautumisesta.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että Helsingin asuntomarkkinoilla on käynnissä yhtä aikaa sekä rakenteellisia makrotason prosesseja että yksilötasolla tapahtuvia asuntokuntien muuttopäätöksiin liittyviä mikrotason prosesseja, jotka ovat molemmat ohjanneet vieraskielisen väestön alueellista keskittymistä osa-alue- ja rakennustasolla. Kumpaakaan luvussa 2.2.3. esiteltyä, yksilöllisiä selityksiä tai rakenteellisia selityksiä korostavaa lähestymistapaa ei näin ollen voida hylätä, mikäli asuinalueiden etnisen eriytymisen muodostumista ja sitä ylläpitäviä prosesseja halutaan ymmärtää. Elämäntyylit ja arvomaailma (sosiaalisesti ja kulttuurisesti strukturoituja molemmat) heijastuvat asuinpaikan valintoihin ja muokkaavat sitä kautta kaupungin sosiaalista ja alueellista rakennetta. Uuteen talouteen perustuva nousukausi ja 2000-luvun taitteessa lisääntynyt omistusasumisen arvostuksen ”uusi” nousu näyttäisivät vaikuttavan keskiluokkaisen ja vauraimman väestönosan valikoituvan muuttoliikkeeseen entistä voimakkaammin (ks. luvussa 6.1. käyty keskustelu).

Muuttuneessa tilanteessa kaupungin asuntopoliittisten toimien mahdollisuudet puuttua tilanteen kehitykseen ovat heikentyneet. Asuntomarkkinoiden ja institutionaalisten tekijöiden rakenteistava vaikutus kohdistuu voimakkaimmin heikoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevaan väestönosaan. Maahanmuuttajat ovat yksi tällainen ryhmä, jonka liikkumismahdollisuudet ovat kaupungin asuntomarkkinoilla kantaväestöä rajallisemmat. On kuitenkin muistettava, että Helsingin maahanmuuttajataustainen väestö on hyvin heterogeeninen ryhmä. Siihen kuuluu runsaasti myös korkeakoulutettuja ja sosio-ekonomiselta statukseltaan korkealle sijoittuvia henkilöitä, joiden mahdollisuudet valita asuinpaikkansa saattavat olla jopa kantaväestöön kuuluvia paremmat. Tämä näkyi myös rakennustason tarkastelussa esiin nousseena vieraskielisen väestön asumisen alueellisuuden ja ominaispiirteiden kahtia jakautuneisuutena. Jatkossa olisikin mielekkäämpää tutkia etnisen eriytymisen kehitystä kantaväestön ja eri maahanmuuttajaryhmien välillä koko vieraskielisen väestön yhteen niputtamisen sijaan.

Tutkimus osoitti, että Helsingin vieraskielisen väestön alueellinen keskittyminen on jatkunut pitkälti samoilla alueilla, jotka muodostuivat heti 1990-luvun alussa maahanmuuttajataustaisen väestön tyypillisiksi asuinalueiksi. Levittäytymistä uusille asuinalueille on 2000-luvulla tapahtunut, mutta se on suuntautunut pääasiassa itäisen ja koillisen Helsingin sisällä sijaitseville uusille alueille tai näiden lähetyville. Vieraskielisen väestön keskittyminen on kohdistunut osa-alueiden sisällä tiettyihin kortteleihin ja koskee erityisesti tiettyjä kaupungin kiinteistöyhtiöiden omistamia aravakiinteistöjä. Asunto-osakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa keskittymistä ei juurikaan ole havaittavissa. Helsingissä etnisen segregaaation prosessit ovat siten toistaiseksi pääasiassa kiinteistö- ja korttelikohtaisia. Tiettyjen osa-alueiden vieraskielisten väestöosuuksissa tutkimusjakson aikana tapahtunut voimakas kasvu osoittaa kuitenkin etnisten segregatioprosessien edenneen kyseisillä alueilla aikaisempaa vahvemmin koko osa-aluetta värittäväksi kehityssuunnaksi.

Vieraskielisten alueellinen levittäytyminen näyttäisi olevan yhteydessä suomenkielisen väestön ulosmuuttoon ja suuntautuvan erityisesti niille alueille, joille kaupungin arava-asunnot ovat painottuneet. Suomenkielisen väestön ulosmuuttoon liittyviä piirteitä ja yhteyden tarkkaa suuntaa tai mekanismeja ei tämän tutkimuksen puitteissa voitu selvittää. Tutkimuksen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että vieraskielisen väestön alueelliseen keskittymiseen Helsingissä on vaikuttanut tutkimusjakson aikana ja sitä ennen toteutettu asuntopolitiikka, erityisesti uustuotantoalueiden ja arava-asuntojen sijainti. Lähes yhtäläillä vieraskielisen väestön keskittymiseen on vaikuttanut Suomessa harjoitettu pakolaispolitiikka, joka on velvoittanut kunnat osoittamaan asuntoja pakolaisina tai turvapaikanhakijoina maahan muuttaneille henkilöille. 2000-luvulla asuntopolitiikan vaikutus ja mahdollisuudet etnisen eriytymisen hallinnoimiseen ovat asuntomarkkinoiden muutosten seurauksena heikentyneet. Arava-asuntojen tuotantomäärää supistettaessa kaupungin asuntopoliittisten toimien merkitys vieraskielisen väestön alueellisen levittäytymisen ohjautumisessa todennäköisesti vähenee jatkossa entisestään. Kaupunkirakenteen etninen eriytyminen tulee siten mitä todennäköisimmin muotoutumaan aikaisempaa voimakkaammin makrotason asuntomarkkinoiden muutosten kautta ja toisaalta mikrotasolla vaikuttavan kaupungin asukkaiden omatoimisen muuttoliikkeen seurauksena.

Mahdolliset muutokset yhteiskunnan taloudellisessa kehityksessä, maahanmuutto- ja pakolaispolitiikassa sekä kaupungin asuntomarkkinatilanteessa tai Helsingin maahanmuuttaja-

ryhmien sosio-ekonomisessa asemassa tulevat vaikuttamaan olennaisesti Helsingin etnisen eriytymisen kehittymiseen jatkossa. Mikäli tietyt maahanmuuttajaryhmät jäävät pysyvämmiin työmarkkinoiden kehityksen ulkopuolelle, tulee heidän asemansa asuntomarkkinoilla marginalisoitumaan, jolloin institutionaalisten rakenteiden ohjaava vaikutus heidän asumiskäyttäytymisensä taustalla korostuu. Samalla kuitenkin myös verkostoihin perustuvan muuttoliikkeen merkitys saattaa voimistua. Maahanmuuton tuleva kehitys, maahanmuuttajien määrä ja sosio-ekonominen tausta tulevat heijastumaan Helsingin kaupunkirakenteen etniseen eriytymiseen olennaisesti. Maahanmuuton kehityssuunnasta on esitetty erilaisia skenaarioita (ks. esim. Uudenmaan tulevaisuus... 2004). Varmaa suuntaa on vaikea ennustaa. Todennäköistä kuitenkin on, että maahanmuuttajataustaisen väestön määrä tulee Helsingissä jatkossakin kasvamaan.

Tutkimus lähti liikkeelle johdannossa kuvatusta Andersenin ja Clarkin (2003), Anderssonin ja Molinan (2003) sekä toisaalta Murien (2005) esittämästä kriittisestä hyvinvointivaltion ja julkisen sektorin asuntopoliittisia toimenpiteitä kohtaan. Murien näkemykset kunnallisten asuntomarkkinoiden toiminnasta näyttävät sopivan hyvin Helsingin kaupungin vuokra-asuntomarkkinoiden tilanteeseen. Tarjolla olevien asuntojen laatu ja kysyntä eivät ole yhteneväisiä, eivätkä hakijat ole asunnonhakutilanteessa keskenään samassa asemassa. Hyvästä ja tasapuolisesta tarkoituksestaan huolimatta kaupungin asuntosektori on toiminnallaan edesauttanut asuinalueiden segregoitumiskehitystä. Andersson ja Molina sekä Andersen ja Clark puolestaan argumentoivat etnisen asumissegregaation kasvaneen Ruotsissa valtion omistusasuntopoliittikan seurauksena ja siten "kansankoti"-projektin paradoksinä. Omistusasumisen tukeminen on Ruotsissa kannustanut hyväosaista väestöä muuttamaan omistusasuntovaltaisille alueille sosiaalisen asuntosektorin jäädessä marginalisoituneeseen asemaan, muuttuen pikku hiljaa yhä enenevässä määrin maahanmuuttajataustaisen väestön ja sosio-ekonomiselta asemaltaan heikossa tilanteessa olevan kanta- väestön asuinmuodoksi. Vastaavanlaista kehitystä näyttäisi olevan parhaillaan käynnissä myös Helsingin asuntomarkkinoilla.

Ruotsin esimerkki ja tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että asuntopoliittisten toimien rooli etnisen segregaaation kasvussa on merkittävä, joskaan ei aina tahallinen. Andersson ja Molina (2003: 269) kysyvätkin miten paljon yksittäisellä sektorilla, kuten asuntopoliittikalla, on mahdollisuuksia ehkäistä kehitystä, johon koko yhteiskuntasektori on vaikuttamassa poliittisista ideologioista lähtien. Sektorikohtainen asunto- ja sosiaalipoliittikka

vaikuttaa holistisen ja pitkäjänteisen politiikan toteuttamista ja seurantaan. Ongelma on tiedostettu myös Helsingissä, jossa kaupungin uuden maahanmuutto- ja kotouttamisohjelman valmisteluun on pyritty ottamaan kokonaisvaltainen ja kaupungin muut poliittiset ohjelmat huomioiva lähestymistapa. Nähtäväksi jää, missä määrin uuden ohjelman linjaukset pääsevät näkyviin tulevien asunto-ohjelmien rakenteessa ja tavoitteissa, ja miten niissä onnistutaan huomioimaan asuntomarkkinoiden yleisestä muutoksesta ja muuttoliikkeestä aiheutuneet vaikutukset kaupunkirakenteen kehitykseen ja asuinalueiden etniseen eriytymiseen. Maahanmuuttajaväestön hajauttamiseen pyrkivän asuntopolitiikan tulokset ovat osoittautuneet useissa Euroopan maissa epäonnistuneiksi (ks. luku 2.1.). Olisiko Helsingissäkin jo aika siirtää voimavaroja nykyistä selkeämmin asuinalueiden olosuhteita ja resursseja sekä asukkaiden mahdollisuuksia kompensoivaan politiikkaan hajauttamiseen keskittymisen sijaan?

Tutkimus nosti esille mielenkiintoisia kehityssuuntia. Se kuitenkin jätti myös useita avoimia kysymyksiä ja herätti jatkotutkimuksen aiheita. Erityisesti suomenkielisen kanta- väestön muuttoliikkeen ja vieraskielisen väestön alueellisen keskittymisen välisten yhteyksien tarkempi selvittäminen sekä kiinteistökohtaisten segregaatioprosessien tarkastelu olisi tärkeää ja mielenkiintoista. Tämän tutkimuksen aineisto ei mahdollistanut kaupungin arava-asuntosektorin sisällä tapahtuvien mekanismien syvällistä käsittelyä. Koska tutkimus kuitenkin antoi viitteitä siitä, että erityisesti juuri kaupungin vuokra-asuntosektorilla olisi käynnissä jonkinasteinen etnistymisen prosessi, olisi kaupungin vuokra-asuntojen sisäisten prosessien jatkotarkastelu hyödyllistä. Myös asuinalueiden etnisen eriytymisen taustalla vaikuttavan verkostojen aiheuttaman muuttoliikkeen merkityksen tutkiminen toisi lisää valoa Helsingin asuinalueiden etnisen eriytymisen ymmärtämiseen. Mielenkiintoista olisi myös tutkia Molinan kuvaamia asuntomarkkinoiden rodullistumisen prosesseja Helsingin kontekstissa ja selvittää minkälaisia mahdollisuuksia ja esteitä Helsingin vieraskielisen väestön asuntomarkkinoilla liikkumisessa esiintyy.

Asuinalueiden etninen eriytyminen on hyvin moniulotteinen ja dynaaminen prosessi, jonka tulevaisuuden kehityssuuntien luotettava ennustaminen on haasteellista. Jatkotutkimus aiheesta on kuitenkin tarpeen, sillä kuten Andersson ja Molinakin (2003: 280) toteavat, nykypäivän rodullistamis- ja muuttoliikeprosessien ymmärtäminen on ensimmäinen askel toimivan poliittisen ohjelman laatimiselle sosiaalisen segregaation, syrjäytymisen ja syrjinnän estämiseksi.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo, H. (2005). Pakolaiset Suomen kunnissa – kuntapaikasta pääkaupunkiseudulle. Teoksessa Joronen, T. (toim). *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*, 25–38. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Ahola, M. (2005). Kaupungin asuntoasiain päällikkö: Helsingiläisiä ei pidä suosia asuntojonoissa. *Helsingin Sanomat*. 15.9.2005.
- Andersen, H.T. & E. Clark (2003). Does welfare matter? Ghettoisation in the welfare state. Teoksessa Öhman, J. & K. Simonsen (toim). *Voices from the North. New trends in Nordic Human Geography*, 91-102. Ashgate Publishing Company, Cornwall.
- Andersson, R. (1998). Socio-spatial dynamics: ethnic divisions of mobility and housing in post-Palme Sweden. *Urban Studies* 35, 397-428.
- Andersson, R. (2004). Områdesbaserade interventioner i utsatta bostadsområden. Reflektioner kring ett europeiskt forskningsprogram, UGIS. *Rapport Integration 2003 bilaga*. Integrationsverket, Tukholma. 22 s.
- Andersson, R. & I. Molina (2003). Racialization and migration in urban segregation processes. Teoksessa Öhman J. & K. Simonsen (toim). *Voices from North. New Trends in Nordic Human Geography*, 261-282. Ashgate Publishing Company, Cornwall.
- Antikainen, R., J. Viljakainen & A. Salmén (2006). Tietoja Helsingin kaupungin omistamista vuokra-asunnoista vuodelta 2005. Kiinteistövirasto, Helsingin kaupunki. 342 s.
- Asuntoasiainosasto (2006). Julkaisemattomia tilastoja Helsingin kaupungin asunnonhakijoista ja tarjotuista asunnoista.
- Borgegård, L-E., J. Håkansson & D.K. Müller (1996). The changing residential patterns of immigrants. The case of Sweden 1973 - 1992. *Meddelande 99. Särtryck ur Yearbook of Population research in Finland XXXIII*, 173-183. Kulturgeografiska Institutionen, Umeå Universitet, Umeå.
- Burgers, J. (1996). No polarisation in Dutch cities? Inequality in a corporatist country. *Urban Studies* 33, 99–105.
- Bäcklund, P. & H. Schulman (toim) (2003). Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojektikauden 2000–2003 arviointi. *Tutkimuksia* 2003:4. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 215 s.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Polity Press, Cornwall. 248 s.
- Frantzén, M. (2001). Problemet segregation: en orättvis jämförelse. Teoksessa Magnusson, L. (toim). *Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden*, 23-47. Boréa Bokförlag, Umeå.
- Gissler, M., M. Malin, P. Matveinen, M. Sarvimäki & A. Kangasharju (2006). Maahanmuuttajat ja julkiset palvelut. Terveystuon palvelut ja sosiaalihuollon laitospalvelut. Pienten lasten hoito ja sosiaalihuollon avopalvelut. *Työpoliittinen tutkimus* 2006: 296. Työministeriö, Helsinki. 142 s.
- Haapanen, A. (2004). Vähemmän häättöjä. Kontulan Kiinteistöt Oy:n asumisneuvojaprojekti 1999–2002. *Tutkimuskatsauksia* 2004: 1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 44 s.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle valtion tuella rahoitettujen vuokra- ja osaomistusasuntojen asukasvalinnan sekä omistusasuntolainojen tuen myöntämisen perusteita koskevaksi lainsäädännöksi (2006). HE 47/2006. 12.7.2006. <<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2006/20060047>>.
- Hamnett, C. (1994). Social polarisation in global cities: theories and evidence. *Urban Studies* 31, 401-424.

- Hamnett, C. (1996). Why Sassen is wrong: a response to Burgers. *Urban Studies* 33, 107–110.
- Helsingin asuntomarkkinoiden muutoksia 1990-luvulla (2001). *Tilastoja* 2001: 15. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 46 s.
- Helsingin kaupungin vuokra-asunnot ja asunnonjako 1997 (1999). *Tilastoja* 1999: 4. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 11 s.
- Helsingin kaupungin vuokra-asunnot ja asukasvalinnat 1950–1999 (2001). *Tilastoja* 2001: 2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 36 s.
- Helsingin seudun aluesarjat (2006). Aluetilastot aikasarjoina. Helsinki, Espoo, Vantaa osa-alueittain. <<http://www.aluesarjat.fi/>>.
- Helsinki alueittain 2005 (2006). *Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja* 2006:1. 200 s. <http://www.hel2.fi/Tietokeskus/helsinki_alueittain_2005/Julkaisu.pdf>
- Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2004/2005 ja väestönmuutokset vuonna 2004 (2005). *Tilastoja* 2005:13. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 144 s.
- Helsinki tutkii. Helsingin kaupungin tutkimusohjelma 2004–2006 (2004). *Muistioita* 2004:1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 80 s.
- Hiltunen, M. (2006). Maahanmuuttajien asuntoruletissa pyritään hajasijoitukseen. *Vantaan Sanomat* 25.8.2006.
- Huhtanen, J. (2005). Helsingiläisten suosiminen kaupungin asuntojonoissa laitonta. *Helsingin Sanomat* 19.2.2005.
- Huttman, E.D. (toim) (1991). *Urban housing segregation of minorities in Western Europe and the United States*. 431 s. Duke University Press, Durham.
- Hämäläinen, K., A. Kangasharju, S. Pekkala & M. Sarvimäki (2005). 1990-luvun maahanmuuttajien työllisyys, tuloverot ja tulonsiirrot. *Työpoliittinen tutkimus* 2005: 265. Työministeriö, Helsinki. 119 s.
- Ilmonen, M. (1997). Vuokralla Helsingissä. Teoksessa Ilmonen, M. (toim) Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla, 89–106. *Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B* 1997:2. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, I., K. Liebkind & T. Vesala (2002). *Rasismi ja syrjintä Suomessa. Maahanmuuttajien kokemuksia*. 214 s. Gaudeamus, Helsinki.
- Kauppinen, T. (1998). Maahanmuuttajien segregatio pääkaupunkiseudulla. 103 s + liitteet. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto.
- Kauppinen, T. (2000a). Maahanmuuttajien segregatio pääkaupunkiseudulla 1990-luvun lopussa. *Kvartti* 3/2000, 39–49.
- Kauppinen, T. (2000b). Julkisen asuntosektorin rooli etnisten vähemmistöjen sijoittumisessa. *Yhteiskuntasuunnittelu* 38:4, 8-21.
- Kesteloot, C. (1998). The geography of deprivation in Brussels and local development strategies. Teoksessa Musterd, S. & W. Ostendorf (toim). *Urban segregation and the welfare state. Inequality and exclusion in western cities*, 126-147. Routledge, Lontoo.
- Kiinteistövirasto (2006). Asuntoasiainosaston nettisivut. ARA-vuokra-asunnot. 12.7.2006. <http://onet.tehonetti.fi/asuntoasiainosasto_fi/onet/index.php?group=00000055&mag_nr=2>

- Kokkarinen, H. (1993). *Selvitys pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien vastaanoton kokemuksista kunnissa*. 91 s. Suomen Kaupunkiliitto, Suomen Kunnallislitto ja Finlands Svenska Kommunförbund, Helsinki.
- Korhonen, E. (1997). Helsingin sosiaalisen vuokra-asumisen haasteet. Teoksessa Taipale, K. & H. Schulman (toim). *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*, 201–226. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Korhonen, E. (2003). Asukkaiden mielipiteitä lähiöprojektista. Teoksessa Bäcklund, P. & H. Schulman (toim). *Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojektikauden 2000–2003 arviointi*, 55–73. *Tutkimuksia* 2003:4. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Korhonen, E. (2004). Asumisviihtyvyys Helsingin kaupungin vuokrataloissa. *Tutkimuksia* 2004: 1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 134 s.
- Korhonen-Wälkä, U., E-L. Broman & M. Härkäpää (2000). Helsingin lähiöprojekti 1996–1999. Arvio toiminnasta ja tavoitteiden saavuttamisesta 15.11.1999. *Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja* 2000: 4. Helsingin kaupunki, Helsinki. 65s.
- Kortteinen, M. & M. Vaattovaara (1999). Huono-osaisuus pääkaupunkiseudulla 1980- ja 1990-luvuilla – käännekohta kaupunkiseudun kehityksessä? *Terra* 3, 133–145.
- Kortteinen, M. & M. Vaattovaara (2003). Kohti käännettä kaupunkipolitiikassa? Teoksessa Helne, T. ym. (toim). *Sosiaalinen politiikka*, 331–359. WSOY, Helsinki.
- Kortteinen, M., M. Elovainio & M. Vaattovaara (2006). Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokrataloissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 71, 3-13.
- Laakso, S. & H. A. Loikkanen (1997). Asuntomarkkinat ja asumisen taloudellinen ohjaus. Teoksessa Taipale, K. & H. Schulman (toim). *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*, 95–144. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lankinen, M. (1997). Asumisen segregaation tila ja kehityssuunnat. Teoksessa Taipale, K. & H. Schulman (toim). *Koti Helsingissä. Urbanin asumisen tulevaisuus*, 171–197. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lankinen, M. (2001a). Alueellisen eriytymisen suunta Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla 1990-luvulla. *Tutkimuksia* 2001:6. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 73 s.
- Lankinen, M. (2001b). Positiivinen diskriminaatio - mitä se on? *Keskustelualoitteita* 2001: 2. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 41 s.
- Lankinen, M. (2003). Tunnuksia ja kehityspiirteitä Helsingin lähiöistä. Teoksessa Bäcklund, P. & H. Schulman (toim). *Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojektikauden 2000–2003 arviointi*, 27–51. *Tutkimuksia* 2003:4. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Lankinen, M. (2006). Sosiaalisen vuokra-asumisen asema kaupunkikentässä. 83 s. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Lepola, O. (2000). Ulkomaalaisesta suomenmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa. *Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia* 787. Hakapaino, Helsinki. 418 s.
- Lönqvist, H. & M. Vaattovaara (2004). Asuntomarkkinoiden vuoristorata. Ovatko kaikki alueet samalla radalla? *Tutkimuksia* 2004: 5. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 68 s.
- Magnusson, L. (toim) (2001). *Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden*. 258 s. Boréa Bokförlag, Umeå.

- Marcuse, P. (1996). Of Walls and Immigrant Enclaves. Teoksessa Carmon, N. (toim). *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies. Theoretical analysis and policy-related research*, 30–45. Macmillan Press, Lontoo.
- Massey, D.S., N.A. Denton (1993/1998). *American apartheid. Segregation and the making of the underclass*. 8. pain. 292 s. Harvard University Press, Cambridge.
- Mikkonen, A. & S-L. Kärkkäinen (2003). Homeless Immigrants in Finland. National report 2002. European Observatory on Homelessness. *Themes from Finland 2/2003*. Stakes, Helsinki. 71 s.
- Miles, R. (1994, alkuper. painos 1989). *Rasismi*. 216 s. Vastapaino, Jyväskylä.
- Molina, I. (1997). Stadens rasifiering. Etnisk boendesegregation i folkhemmet. *Geografiska regionstudier* 32, Uppsala universitet, Uppsala. 260 s.
- Molina, I. (2001a). Segregación habitacional étnica en la ciudad sueca. Un proceso de racialización. *Scripta Nova. Revista electrónica de geografía y ciencias sociales* 90. 15 s. <<http://www.ub.es/geocrit/sn90.htm>>.
- Molina, I. (2001b). Den rasifierade staden. Teoksessa Magnusson, L. (toim). *Den delade staden. Segregation och etnicitet i stadsbygden*, 49–81. Boréa Bokförlag, Umeå.
- Murdie, R. (1998). The welfare state, economic restructuring and immigrant flows. Impacts on sosio-spatial segregation in Greater Toronto. Teoksessa Musterd, S. & W. Ostendorf (toim). *Urban segregation and the welfare state. Inequality and exclusion in western cities*, 64-93. Routledge, Lontoo.
- Murie, A. (2005). The dynamics of social exclusion and neighborhood decline: welfare regimes, decommodification, housing, and urban inequality. Teoksessa: Kazepov, Y. (toim). *Cities of Europe. Changing contexts, local arrangements, and the challenge to urban cohesion*, 151–169. Blackwell publishing, Oxford.
- Murie, A. & S. Musterd (2004). Social exclusion and opportunity structures in European cities and neighbourhoods. *Urban Studies* 41, 1441-1459.
- Musterd, S. & W. Ostendorf (toim) (1998). *Urban segregation and the welfare state. Inequality and exclusion in western cities*. 275 s. Routledge, Lontoo.
- Musterd, S., W. Ostendorf & M. Breebaart (1998). *Multi-ethnic metropolis: patterns and policies*. 209 s. The GeoJournal Library 43. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Musterd, S., W. Ostendorf & S. de Vos (2003). Neighbourhood effects and social mobility: a longitudinal analysis. *Housing Studies* 18, 877–892.
- Pakolaisiasiain neuvottelukunta (1988). *Pakolaisten kuntiin sijoittaminen*. 77 s. + liitteet. Helsinki.
- Peuranen, E-K. & S. Ranto (toim) (2005). Helsingin ulkomaalaisväestö vuonna 2005. Väestörakenne, elinkeinot ja alueellinen sijoittuminen. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisuja* 2005:34. 26 s. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/05_09_23_ranto_vj34.pdf>.
- Pohjanpalo, O. (2005). Ulkomaalaistaustaiset keskittyvät edelleen Itä- ja Koillis-Helsinkiin. *Helsingin Sanomat* 3.5.2005.
- Pohjanpää, K. & S. Paananen (2003). Maahanmuuttajien elinolotutkimus pääkaupunkiseudulla. *Kvartti* 4/2003, 28–40.
- Rakentaminen Helsingissä vuonna 2005 (2006). *Tilastoja* 2006: 1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 10 s.
- Rastas, M. (2002). Maahanmuuttajien asunnottomuus Helsingissä. *Suomen Ympäristö* 582. Ympäristöministeriö, Helsinki. 71 s.

- Riihelä, J. (2005). Maahanmuuttajien elinoloerot pääkaupunkiseudun kunnissa Teoksessa Joronen, T. (toim). *Maahanmuuttajien elinolot pääkaupunkiseudulla*, 117–156. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Salmela, M. (2004). Kova kysyntä on kääntänyt pientalojen hinnat hurjaan nousuun. *Helsingin Sanomat*. 14.10.2004.
- Salmela, M. (2005a). Vuokramarkkinoilta poistuu ennätysmäärä asuntoja. *Helsingin Sanomat*. 24.3.2005.
- Salmela, M. (2005b). Lapsikato leviää Helsingin keskustasta esikaupunkeihin. *Helsingin Sanomat*. 30.12.2005.
- Salmela, M. (2006). Helsingin keskustassa asuntojen neliöhinta nousi jo yli 4000 euron. *Helsingin Sanomat*. 2.2.2006.
- Salonen, J. (2006). Helsinki saa jatkossakin suosia helsinkiläisiä asukasvalinnassa. *Helsingin Sanomat*. 21.4.2006.
- Sarre, P., D. Phillips & R. Skellington (1989/1996). *Ethnic minority housing: explanations and policies*. 3 pain. 384 s. Avebury, Aldershot.
- Sassen, S. (1991). *The global city. New York, London, Tokyo*. 397 s. Princeton University Press, Princeton.
- Seutu CD 1997* (1997). Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupungit sekä YTV.
- Seutu CD 2003* (2003). Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupungit sekä YTV.
- Turtiainen, P. (2003). Lähiöprojekti nuorten asuinaluetoiveiden näkökulmasta. Teoksessa Bäcklund, P. & H. Schulman (toim). Lähiöprojekti lähikuvassa. Lähiöprojektikauden 2000–2003 arviointi, 75–95. *Tutkimuksia* 2003:4. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Työministeriö (2006). Tilastoja ja kaavioita maahanmuutosta (31.12.2005). 3.8.2006. <http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/08_maahanmuuttotilastot/kal_su.pdf>.
- Työryhmän ehdotus hallituksen maahanmuuttopoliittiseksi ohjelmaksi (2005). *Työhallinnon julkaisu* 2005: 355. Työministeriö, Helsinki. 45 s.
- Ulkomaalaisvirasto (2006). Entisen Neuvostoliiton alueelta olevat paluumuuttajat. 21.5.2006. <<http://www.uvi.fi/netcomm/content.asp?path=8,2475,2525>>.
- URBAN II –yhteisöaloiteohjelma 2001–2006 (2001). Helsingin kaupunki & Vantaan kaupunki 19.10.2001. 58 s. 11.7.2006. <<http://www.urbanfinland.info/dman/Document.phx/~public/Ohjelma-asiakirjat/Urban+II+ohjelma-asiakirja?>>>.
- Uudenmaan tulevaisuus 2035. Utua vai totta? UTU35-skenaarioprojekti* (2004). 81 s. Uudenmaanliitto ja Edita Publishing oy, Helsinki. 18.9.2006. <<http://www.uudenmaanliitto.fi/files/444/UTUtaitto.pdf>>.
- Vaattovaara, M. (1998). Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Ympäristö ja alueellisuus. *Tutkimuksia* 1998: 7. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 178 s.
- Vaattovaara, M. & M. Kortteinen (2001). Kansainvälisiä yhtäläisyyksiä ja kansallisia erityispiirteitä. Mistä pääkaupunkiseudun kehityksessä on kysymys? *Kvartti* 4/2001, 7–17.
- Vaattovaara, M. & M. Kortteinen (2003). Beyond polarisation versus professionalisation? A case study of the development of the Helsinki region, Finland. *Urban Studies* 40, 2127–2145.
- Vaattovaara, M. & H. Lönnqvist (2003). Helsingin asuntopoliittikka seudullisessa viitekehyksessä. Tarvitaanko asunto- ja kaavoituspolitiikan uudelleenarviointia? *Keskustelualoitteita* 2003:1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 33 s.

Vaattovaara, M. & P. Vuori (2002). Väestörakenteen ja alueellisen eriytymisen vaikutus Helsingin veropohjaan. *Tutkimuskatsauksia* 2002:1. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki. 32 s.

Valtioneuvoston periaatepäätös hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseksi ohjelmaksi (1997.). Hyväksytty valtioneuvoston yleisistunnossa 16.10.1997. 29 s.

Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta (2002). VNS 5/2002 vp. 69 s. + liitteet.

Varady, D.P. & H. Schulma (2005). Social disorders, residential mobility, and public housing decline: a case study of Helsinki, Finland. Presented at the European network for housing research international conference, Reykjavik, Iceland, June 29-July 3, 2005. 19 s. 13.9.2006.
<<http://www.borg.hi.is/enhr2005iceland/ppr/Varady-Schulman.pdf>>.

Virtanen, H. (2005). Monietnistyvät lähiöt – Etnisen segregaation syitä ja seurauksia Suomessa. . 92 s. Julkaisematon Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Yhdyskuntatieteiden laitos

Wilson, W.J. (1993). The underclass: issues, perspectives, and public policy. Teoksessa Wilson, W.J. (toim). *The ghetto underclass. Social science perspectives. Updated edition*, 1-24. Sage Publications, Newbury Park.

van der Wusten, H. & S. Musterd (1998). Welfare state effects on inequality and segregation. Concluding remarks. Teoksessa: Musterd, S. & W. Ostendorf (toim). *Urban segregation and the welfare state. Inequality and exclusion in western cities*, 238-247. Routledge, Lontoo.

Öresjö, E. (1996). Att vända utvecklingen. Kommenterad genomgång av aktuell forskning om segregation i boendet. *Rapport 57 från SABO Utveckling. SABO Utveckling*, Tukholma. 64 s.

Tutkimuksen aineistona käytetyt kaupungin asunto-ohjelmat:

Helsingin asunto-ohjelma 1983–1987 (1983). Helsingin kaupungin hankintakeskus. 68 s. + liitteet.

Helsingin asunto-ohjelma 1986–1990 (1986). Helsingin kaupungin hankintakeskus. 72 s. + liitteet.

Helsingin asunto-ohjelma 1990–1995. Valtuuston päätös. Perustelut ja yksityiskohtaiset toimenpiteet (1990). 112 s. + liitteet. 30.5.1990.

Helsingin asunto-ohjelma 1992–1997. Valtuuston päätös. Kaupunginhallituksen täytäntöönpanopäätös. Perustelut ja yksityiskohtaiset toimenpiteet (1992). 89 s. +liitteet. 23.9.1992.

Helsingin asunto-ohjelma 1995–1999 (1994). *Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 19/1994*. Helsinki. 104 s.

Helsingin asunto-ohjelma 1998–2002 (1998). *Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 2/1998*. Helsinki. 179 s.

Helsingin asunto-ohjelma 2001–2005 (2000). *Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 10/2000*. Helsinki. 145 s.

Monimuotoisen asumisen Helsinki. Helsingin asunto-ohjelma 2004–2008 (2004). *Helsingin kaupungin talous- ja suunnittelukeskuksen julkaisuja 3/2004*. Helsinki. 47 s + liitteet.

Tutkimusaineistoon kuuluvat muut kaupungin poliittiset ohjelmat:

Helsingin ulkomaalaispolitiikka – perusteet ja käytäntö (1991). *Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 12/1991*. Helsinki. 56 s. + liitteet.

Helsingin ulkomaalaispolitiikka (1995). *Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja A 10/1995*. Helsinki. 101 s.

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma (1999). Helsingin kaupunki. 70 s.

Ohjelma syrjäytymisen ja sosiaalisen segregaaation ehkäisemiseksi (1998). *Kaupunginkanslian julkaisusarja A 7/1998*. Helsingin kaupunginkanslia, Helsinki. 216 s.

Suulliset lähteet:

Randell, Mari & Markku Leijo (2006). Suunnittelija ja apulaisosastopäällikkö, Helsingin kaupungin kiinteistöviraston asuntoasiainosasto. Keskustelu 25.4.2006.

Randell, Mari (2006). Suunnittelija, Helsingin kaupungin kiinteistöviraston asuntoasiainosasto. Puhelinkeskustelu 2.8.2006 & keskustelu 4.8.2006.

Riila, Anu (2006). Maahanmuuttotyön koordinaattori, Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Puhelinkeskustelu 19.6.2006.

Vuori, Pekka (2004). Helsingin kaupungin tietokeskuksen väestötilastoasiantuntija. Henkilökohtainen sähköpostiviesti 10.11.2004.

Liitteet

Liite 1.

Vieraskielisten väestömääriltään suurimpien osa-alueiden piirteitä (a) 1990-luvun alussa ja (b) 2000-luvulla (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Liitetaulukko 1a. Vieraskielisten väestömääriltään suurimmat osa-alueet vuodenvaihteessa 1994/95 ja väestömäärissä vuosien 1992–1995 välillä tapahtuneet muutokset.

osa-alue	koko väestö	vieraskieliset	vierask. %	muutos %-yks.	vk. kasvun jak.	vierask. kasvu	suomenk. kasvu	suom. kasvu %	väestökasvu %
Kontula	17 416	1 068	6,1	4,1	8,5	704	-839	-5,1	-1,2
Myllypuro	9 402	700	7,4	5,3	6,0	497	-672	-7,7	-2,9
Vesala	8 243	633	7,7	5,3	5,2	436	-414	-5,3	0,3
Kannelmäki	13 094	630	4,8	2,6	4,1	338	-471	-3,9	-1,6
Lauttasaari	18 588	609	3,3	0,5	1,1	89	-129	-0,9	-0,4
Malminkartano	8 730	532	6,1	3,5	3,8	318	30	0,4	4,0
Keski-Vuosaari	12 772	483	3,8	2,0	3,0	252	-610	-5,2	-3,2
Taka-Töölö	13 996	475	3,4	0,8	1,3	110	164	1,4	1,1
Ullanlinna	10 401	458	4,4	0,4	0,6	47	224	3,0	2,1
Pihlajamäki	11 293	454	4,0	2,4	3,2	270	-273	-2,5	-0,4
Meri-Rastila	4 817	453	9,4	6,0	4,4	364	1 776	73,7	85,8
Etu-Töölö	12 627	450	3,6	0,5	0,9	73	471	4,7	4,1
Punavuori	8 127	449	5,5	0,9	1,0	85	199	3,1	4,3
Kamppi	10 585	446	4,2	0,8	1,1	92	181	2,0	2,0
Mellunmäki	8 150	430	5,3	3,5	3,6	299	627	9,3	13,0
Jakomäki	6 053	422	7,0	4,2	3,0	250	-446	-7,5	-3,6
Ylä-Malmi	6 027	394	6,5	4,3	3,3	275	378	7,4	11,7
Tapulikaupunki	8 681	390	4,5	2,9	3,1	258	142	1,8	4,6
Pukinmäki	9 476	366	3,9	2,0	2,4	199	277	3,2	5,5
Etelä-Haaga	12 328	352	2,9	0,6	1,0	83	121	1,1	1,2
Helsinki	515 765	19 301	3,7	1,6	n.a.	8 587	10 502	2,3	3,7

Liitetaulukko 1b. Vieraskielisten väestömäärältään suurimmat osa-alueet vuodenvaihteessa 2004/2005 ja väestömäärissä vuosien 2000–2005 välillä tapahtuneet muutokset.

osa-alue	koko väestö	vieraskieliset	vierask. %	muutos %-yks.	vk. kasvun jak.	vierask. kasvu	suomenk. kasvu	suom. kasvu %	väestökasvu %
Kontula	13 066	1 568	12,0	3,9	5,1	468	-963	-8,1	-3,7
Kallahti	7 175	1 225	17,1	6,9	5,6	517	-274	-4,6	3,4
Myllypuro	9 189	1 186	12,9	2,5	2,8	256	59	0,8	2,8
Kannelmäki	12 509	1 113	8,9	2,4	3,3	306	-129	-1,2	1,0
Vesala	7 476	1 099	14,7	4,9	3,8	349	-535	-8,0	-2,6
Meri-Rastila	5 045	972	19,3	5,2	2,4	221	-490	-11,3	-5,5
Kivikko	5 006	954	19,1	3,9	5,0	462	1 239	45,8	53,9
Keski-Vuosaari	12 568	932	7,4	2,3	4,3	400	1 757	19,5	20,9
Jakomäki	5 481	902	16,5	5,2	2,6	237	-633	-12,4	-7,0
Mellunmäki	7 987	824	10,3	1,7	1,1	99	-440	-6,0	-4,6
Itäkeskus	4 833	813	16,8	6,1	3,2	301	-214	-5,2	1,5
Ylä-Malmi	7 027	803	11,4	2,4	2,5	232	460	8,2	10,9
Herttoniemenranta	8 286	800	9,7	1,8	3,7	345	2 059	40,4	43,7
Malminkartano	8 290	794	9,6	2,3	1,8	164	-548	-7,0	-4,7
Lauttasaari	18 965	676	3,6	0,1	0,4	36	548	3,7	3,4
Pihlajamäki	7 243	674	9,3	3,8	2,5	229	-1 042	-14,0	-10,6
Tapulikaupunki	8 582	674	7,9	1,8	1,7	156	-112	-1,4	0,2
Pukinmäki	8 450	646	7,6	2,2	1,6	150	-850	-10,1	-7,9
Kamppi	10 397	598	5,8	1,0	1,0	92	-353	-3,9	-2,8
Taka-Töölö	14 365	595	4,1	0,5	0,7	67	-16	-0,1	-0,5
Helsinki	559 046	39 404	7,0	1,7	n.a.	9 807	-393	-0,1	1,4

Liite 2.

Vieraskielisen väestön alueellisen keskittymisen yhteys kaupungin asuntokantaan ja asuntotuotannon alueelliseen jakautumiseen Helsingissä 2000-luvulla (a) kaikilla osa-alueilla, (b) suomenkielisten määrältään kuihtuneilla osa-alueilla ja (c) suomenkielisten määrältään kasvaneilla osa-alueilla. Tarkastelussa ovat mukana vain yli 300 asukkaan osa-alueet (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Liitetaulukko 2a. Kaikki osa-alueet

Pearsonin korrelaatiokerroin	vierask.kasvun jak.	vierask. jak. 2005	vierask. % 2005
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,82	0,63
vierask. jakautuminen 2005	0,82	1	0,63
vierask. väestöosuus % 2005	0,63	0,63	1
kaup. aravatuotannon jak.1990-02	0,56	0,52	0,45
arava-asuntojen jakautuminen	0,69	0,78	0,50
aravan osuus asuntokannasta	0,45	0,43	0,70
uustuotannon jak. 2000-l	0,52	0,26	0,14*
aravatuotannon jak. 2000-l	0,50	0,25*	0,18*

* Korrelaatio ei ole merkitsevä 1 % merkitsevyystasolla.

Liitetaulukko 2b. Alueet, joilla suomenkielisen väestön määrä on laskenut.

Pearsonin korrelaatiokerroin	vierask.kasvun jak.	vierask. jak. 2005	vierask. % 2005	vier. os. kasvu
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,88	0,71	0,82
vierask. jakautuminen 2005	0,88	1	0,66	0,61
vierask. väestöosuus % 2005	0,71	0,66	1	0,88
vierask. osuuden kasvu%-yks.	0,82	0,61	0,88	1
kaup. aravatuotannon jak.1990-02	0,46	0,51	0,43	0,30*
arava-asuntojen jakautuminen	0,77	0,79	0,49	0,51
aravan osuus asuntokannasta	0,58	0,51	0,66	0,58
uustuotannon jak. 2000-l	0,54	0,61	0,22*	0,23*
aravatuotannon jak. 2000-l	0,36	0,45	0,11*	0,10*

* Korrelaatio ei ole merkitsevä 1 % merkitsevyystasolla.

Liitetaulukko 2c. Alueet, joilla suomenkielisen väestön määrä on kasvanut.

Pearsonin korrelaatiokerroin	vierask.kasvun jak.	vierask. jak. 2005	vierask. % 2005	vier. os. kasvu
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,78	0,53	0,52
vierask. jakautuminen 2005	0,78	1	0,57	0,32
vierask. väestöosuus % 2005	0,53	0,57	1	-0,27
vierask. osuuden kasvu%-yks.	0,52	0,32	-0,27	1
kaup. aravatuotannon jak.1990-02	0,71	0,56	0,50	0,27*
arava-asuntojen jakautuminen	0,76	0,85	0,60	0,31*
aravan osuus asuntokannasta	0,25*	0,20*	0,77	-0,41*
uustuotannon jak. 2000-l	0,76	0,45	0,31*	0,29*
aravatuotannon jak. 2000-l	0,75	0,43	0,39*	0,38*

* Korrelaatio ei ole merkitsevä 1 % merkitsevyystasolla.

Liite 3.

Vieraskielisen väestön alueellisen keskittymisen yhteys osa-alueen talotyypin Helsingissä 2000-luvulla (a) kaikilla osa-alueilla ja (b) suomenkielisten määrältään kasvaneilla osa-alueilla. Tarkastelussa ovat mukana vain yli 300 asukkaan osa-alueet (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Liitetaulukko 3a. Kaikki osa-alueet

Pearsonin korrelaatiokerroin	vierask.kasvun jak.	vierask. jak. 2005	vierask. % 2005
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,82	0,63
vierask. jakautuminen 2005	0,82	1	0,63
vierask. väestöosuus % 2005	0,63	0,63	1
pientalojen osuus asuntokannasta	-0,24*	-0,35	-0,40
rivitalojen osuus asuntokannasta	-0,11*	-0,22*	-0,29
kerrostalojen osuus asuntokannasta	0,24*	0,37	0,39

* Korrelaatio ei ole merkitsevä 1 % merkitsevyystasolla.

Liitetaulukko 3b. Suomenkielisten määrältään 2000-luvulla kasvaneet osa-alueet.

Pearsonin korrelaatiokerroin	vierask.kasvun jak.	vierask. jak. 2005	vierask. % 2005
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,78	0,53
vierask. jakautuminen 2005	0,78	1	0,57
vierask. väestöosuus % 2005	0,53	0,57	1
pientalojen osuus asuntokannasta	-0,48	-0,57	-0,57
rivitalojen osuus asuntokannasta	-0,26*	-0,37*	-0,43
kerrostalojen osuus asuntokannasta	0,48	0,58	0,55

Liite 4.

Vieraskielisen väestön alueellisen keskittymisen yhteys kantaväestön väestömuutoksiin Helsingissä 2000-luvulla (a) suomenkielisten määrältään kuihtuneilla osa-alueilla ja (b) suomenkielisten määrältään kasvaneilla osa-alueilla. Tarkastelussa ovat mukana vain yli 300 asukkaan osa-alueet (Helsingin seudun aluesarjat 2006).

Liitetaulukko 4a. Alueet, joilla suomenkielisen väestön määrä on laskenut.

Pearsonin korrelaatiokerroin	vier. kasvun jak.	vier. % 2005	vier. os. kasvu
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,71	0,82
vierask. väestöosuus % 2005	0,71	1	0,88
vierask. osuuden kasvu%-yks.	0,82	0,88	1
väestönkasvu %	0,27*	0,04*	0,07*
suomenkielisten kasvu %	-0,12*	-0,37	-0,49
ruotsinkielisten kasvu %	-0,14*	-0,13*	-0,22*

* Korrelaatio ei ole merkitsevä 1 % merkitsevyystasolla.

Liitetaulukko 4b. Alueet, joilla suomenkielisen väestön määrä on kasvanut (3 poikkeavaa aluetta on rajattu pois, ks. luku 5.).

Pearsonin korrelaatiokerroin	vier. kasvun jak.	vier. % 2005	vier. os. kasvu
vierask. kasvun jakauma 2000-l	1	0,53	0,56
vierask. väestöosuus % 2005	0,53	1	-0,27
vierask. osuuden kasvu%-yks.	0,56	-0,27	1
väestönkasvu %	0,69	0,49	0,31*
suomenkielisten kasvu %	0,58	0,57	0,08*
ruotsinkielisten kasvu %	0,58	0,23*	0,45*

* Korrelaatio ei ole merkitsevä 1 % merkitsevyystasolla.

Liite 5.

Kerrostaloissa asuvan vieraskielisen väestön painottuminen asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden omistamissa kerrostaloissa vuonna 2002 (Seutu CD 2003).

Liitetaulukko 5a. Asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden omistamien kerrostalojen jakautuminen sen mukaan montako vieraskielistä asukasta talossa asuu, sekä erikseen niiden talojen määrä, joissa ei asunut vieraskielisiä asukkaita vuonna 2002.

vieraskielisten määrä rakennuksessa	asunto-osakeyhtiöt		kiinteistöosakeyhtiöt	
	osuus	talojen määrä	osuus	talojen määrä
yli 50	0	0	1,2	18
21 - 50	0,6	21	11,4	165
11 - 20	2,7	104	17,4	251
1 - 10	96,7	3 682	70,0	1 011
yhteensä	100	3 807	100	1 445
ei lainkaan vierask.	39,3	2 466	24,5	468

Liitetaulukko 5b. Asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden omistamien kerrostalojen jakautuminen sen mukaan, miten suuri vieraskielisten väestöosuus talossa on.

vieraskielisten osuus rakennuksessa	asunto-osakeyhtiöt		kiinteistöosakeyhtiöt	
	osuus	talojen määrä	osuus	talojen määrä
yli 50 %	0,1	4	1,7	33
30 - 49 %	0,5	33	8,2	157
20 - 29 %	1,5	93	14,8	284
10 - 19 %	7,5	473	22,0	421
alle 10 %	51,1	3 204	28,8	550
ei lainkaan	39,3	2 466	24,5	468
yhteensä	100	6 273	100	1 913

Liitetaulukko 5c. Asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden kerrostaloissa asuvien vieraskielisten asukkaiden jakautuminen sen mukaan, montako vieraskielistä asukasta talossa asuu.

vieraskielisten määrä rakennuksessa	asunto-osakeyhtiöt		kiinteistöosakeyhtiöt	
	osuus	vierask. asukkaat	osuus	vierask. asukkaat
yli 50	0	0	8,6	1 206
21 - 50	5,2	623	35,0	4 901
11 - 20	11,4	1 375	25,9	3 623
1 - 10	83,5	10 084	30,4	4 257
yhteensä	100	12 082	100	13 987

Liitetaulukko 5d. Kerrostaloissa asuvien vieraskielisten asukkaiden määrä ja jakautuminen asunto-osakeyhtiöiden ja kiinteistöosakeyhtiöiden sisällä sen mukaan, miten suuri osa talon asukkaista on vieraskielisiä.

vieraskielisten osuus rakennuksessa	asunto-osakeyhtiöt		kiinteistöosakeyhtiöt	
	osuus	vierask. asukkaat	osuus	vierask. asukkaat
yli 50 %	0,6	70	4,7	660
30 - 49 %	3,0	362	24,6	3 441
20 - 29 %	5,9	713	31,2	4 360
10 - 19 %	23,4	2 825	27,6	3 865
alle 10 %	67,1	8 112	11,9	1 661
yhteensä	100	12 082	100	13 987